

Askelia yrittäjyyden polulla

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA 82

Anja Tanttu
Vesa Kuhanen
Jaana Ritsilä

Askelia yrittäjyyden polulla

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA -SARJA
Toimittaja • Eva Ijäs

© 2008

Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Askelia yrittäjyyden polulla

Kannen kuva • Marko Happo / Plugi Oy
Kansi & taitto • Pekka Salminen
Paino • Jyväskylän yliopistopaino • 2008

ISBN 978-951-830-123-6
2. korjattu painos (PDF)
ISSN 1456-2332

MYYNTI JA JAKELU
Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

Sisällys

ESIPUHE	7
WEntre-projektin lähtökohdat	9
Työelämän muutokset	9
Palveluiden tuottamisen tulevaisuus Keski-Suomessa	14
Hyvinvointiyrittäjyys Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla	15
Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka	16
Yrittäjyyskasvatuksen taustalla olevat linjaukset	16
Yrittäjyyspolitiikan toteutuminen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa	17
WEntre-projektin tavoitteet	19
Yrittäjyyden näkökulma sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa	20
Yrittäjyyden käsite	20
Yrittäjyyskasvatus	22
WEntre-projektin toteutus	25
Aikataulu toimenpiteineen	25
Yrittäjyysosaamisen kehittäminen	29
Alkutilanteen kartoitus	29
Opettajien yrittäjyysosaaminen	31
Opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen kehittyminen	41
Yrittäjyyden pilottiryhmän 2006 muodostuminen	44
Pilottiryhmästä kertyneet kokemukset	46
Yrittäjyysryhmä 2007	51
Yhteistyö hyvinvointialan yritysten kanssa	53
Opiskelijoiden harjoittelujaksot yrityksissä	56
Yritysvierailut	57
Yhteistyö Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen kanssa	58
Yhteistyö muiden alojen opettajien ja ammattikorkeakoulujen kanssa	61
Tulokset	63
Kompetenssipohjainen yrittäjyyspolku	63
Yrittäjyyspolku sosiaali- ja terveysalalla	67
Oppimisympäristön muutos	69

Yhteistyö hyvinvointialan yhteistyöyritysten kanssa.....	69
Yrittäjien näkemys yhteistyöstä.....	69
Opiskelijoiden näkemys yhteistyöstä.....	72
Yhteistyö Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen kanssa	73
Opettajien yrittäjyysosaamisen kehittyminen	74
Opettajien yrittäjyysosaaminen.....	74
Opettajien uudistuneet roolit	75
Yhteisverkoston kokoaminen yrittäjyysosaamisen ympärille	77
Yrittäjien näkemys yrittäjyysosaamisen opettamisesta.....	79
Pohdinta.....	82
Opettajien yrittäjyysosaamisen kehittyminen	82
Opiskelijan yrittäjyysosaamisen kehittyminen.....	84
Yhteistyömalli alueen hyvinvointialan toimijoiden kanssa	86
Hyvinvointialan tutkimus-, kehitys- ja palveluprojektit.....	86
Oppimisympäristö.....	88
LÄHTEET.....	91
LIITTEET	95

Esipuhe

Yrittäjyysprojekti yrittäjyyttä tukevan oppimisympäristön kehittämiseksi

Opetusministeriö edellyttää yrittäjyyden edistämistä, yrittäjyyskasvatuksen monipuolistamista ja laajentamista sekä yrittäjyyteen liittyvän koulutuksen vahvistamista niin, että kaikille korkeakouluopiskelijoille tarjotaan yrittäjyysopintoja valinnaisina opintoina. Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden yksikössä vuosina 2005–2007 toteutettu yrittäjyysprojekti, WEntre-projekti, on merkittävä askel alan uusien yrittäjien ja yrittäjyysmäisen ajattelun kehittymisessä.

Sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoilla ja opettajilla on WEntre-projektin aikana ollut mahdollisuus perehtyä yrittäjyyteen, kasvattaa omaa yritysideaansa ja kehittää oman opetuksen sisältöihin yrittäjyysnäkökulmaa. Projektissa on kehitetty yrittäjyyttä edistävää ja mahdollistavaa oppimisympäristöä. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden tuottamisessa yrittäjyys on yksi merkittävä tekijä. Väestön ikääntymisen ja aluerakenteen muutoksen seurauksena yrittäjyyden merkitys kasvaa tulevaisuuden Suomessa. Hyvinvointipalvelujen tuottamisessa on monia mahdollisuuksia yritystoiminnalle, sillä palvelujen tuottamisen kasvavaan tarpeeseen odotetaan yritystoiminnasta merkittävää lisäystä.

Ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikassa painotetaan korkeakoulun yhteisen arvoperustan vahvistamista suhteessa sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Sisäisen yrittäjyyden toimintaperiaatteita vahvistetaan ammattikorkeakoulun toiminnan lähtökohtina ja sen pitkäjänteisen kehittämisen tukena. Yrittäjyyspolitiikan mukaisilla ratkaisuilla tuetaan osaltaan ammattikorkeakoulun strategisten avaintavoitteiden saavuttamista. Henkilöstön yrittäjyyskasvattajaroolia vahvistetaan kehittämällä siinä edellytettäviä ammatillisia, pedagogisia ja asenteellisia valmiuksia. Osaamisen johtamisella vahvistetaan sitä ajattelutapaa, jonka mukaan yrittäjyys on aina tasavertainen uravaihtoehto opiskelijalle toisen palvelukseen sijoittumisen ohella ammattikorkeakoulusta valmistuville. Tavoitteena on saavuttaa ammattikorkeakoulussa sellainen työkuulttuuri ja johtamistapa, jotka ovat joustavia ja edistävät kokeiluja, oppimista sekä synergisiä ja prosessimaisia ratkaisuja ja vahvistavat opiskelijoiden ja henkilöstön yrittäjyysorientaatiota.

Sosiaali- ja terveysalan synerginen yrittäjyysuhanke on toteuttanut näitä ammattikorkeakoulun yhteisiä linjauksia. Tavoite- ja tulossopimuksessaan sosiaali- ja terveysala on asettanut tavoitteeksi vuodelle 2008 sisäisen yrittäjyyden toimintamallin ja palveluasenteen orientaatioksi kaikille opiskelijoille ja henkilöstölle. Yrittäjyysvalmiuksien kehittymistä koulutusalalla halutaan varmistaa niin, että kaikki yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat voivat valita yrittäjyyteen ja yrittäjyyttä tukevia opintoja koko ammattikorkeakoulun tarjonnasta. Yrittäjyydestä halutaan kehittyvän tasavertainen uravaihtoehto toisen palvelukseen sijoittumisen rinnalla. WEntre-projektin aikana on kehitetty sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille mahdollisuus tehdä sellaisia valintoja, jotka tukevat yrittäjyyttä. Projektin tavoitteena on ollut vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointipalveluiden kehittämistä ja yrittäjyysosaamista sekä kehittää heidän ammattiosaamistaan hyvinvointialan yritysten toimijoina, kehittäjinä ja yrittäjinä. Yrittäjyyttä on opiskellut yrittäjyyspolulla yhteensä 35 opiskelijaa, joista kolmella on työstettävänä selkeä liikeidea, muut opiskelevat yrittäjyyttä ja tutustuvat tehtävien ja harjoittelujen avulla yritysmäiseen toimintamalliin.

Projekti on ollut merkityksellinen avaus yrittäjyyden kehittymisessä sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Esitän lämpimät kiitokset kaikille ammattikorkeakoulun ulkopuolisille ja sisäisille yhteistyötahoille sekä opettajille ja opiskelijoille, jotka ovat mahdollistaneet projektin etene-
misen. Ilman tätä yhteistyöverkostoa projekti ei olisi onnistunut. Toivon että tämän yhteistyön tuella voimme jatkaa menestyksekkäästi yrittäjyyttä tukevan toiminta- ja oppimisympäristön edelleen kehittämistä.

Eila Latvala

Yksikönjohtaja

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala

WEntre-projektin lähtökohdat

Työelämän muutokset

Suomessa sosiaali- ja terveystalvveluiden tarjonta ja rahoitus on ollut pääasiassa julkisen sektorin toimintaa. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta (L 733/1992) antaa kunnille vapauden järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut melko vapaasti. Lakisääteiset sosiaali- ja terveystalvvelut ja niiden järjestäminen ovat kuntien vastuulla. Kunta voi tuottaa palvelunsa itse tai ostaa palveluita muilta kunnilta, kuntayhtymiltä tai yksityisiltä palveluita tuottavilta yrityksiltä tai järjestöiltä. (Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2004. 2007, 44.) Kunnat ja työnantajat ostavat yhä enemmän yksityisiä palveluja. Viime vuosikymmenen aikana yritysten ja järjestöjen tuottamat sosiaali- ja terveystalvvelut ovat lisääntyneet huomattavasti. Taulukoista 1 ja 2 käy ilmi, kuinka paljon sosiaali- ja terveystalvvelun julkisten ja yksityisten palveluntuottajien osuus on kasvanut vuodesta 1990 vuoteen 2004.

%-osuus	1990	1995	2000	2002	2004
Julkiset	87,9	86,6	79,3	76	73,3
Järjestöt	11,6	11,9	16,2	18,1	19
Yritykset	0,5	1,6	4,5	5,9	8
Yksit. yht.	12,1	13,4	20,7	24,0	27
Yhteensä	116 742	117 400	151 174	157 275	162 983

%-osuus	1990	1995	2000	2002	2004
Julkiset	85,7	85,2	83,4	83,2	82,8
Järjestöt	5,1	5,5	5,2	5,0	4,7
Yritykset	9,2	9,2	11,4	11,8	12,6
Yksit. yht.	14,3	14,8	16,6	16,8	17,2
Yhteensä	144 565	136 089	153 318	160 787	164 470

Yksityisten palveluntuottajien toteuttamien palveluiden kustannukset vuonna 2004 olivat 24 % kaikista palveluista. Sosiaalipalveluissa yksityisten palveluiden kustannusten osuus oli 26 % ja terveystalveissa 22,7 %. (Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2004. 2007, 5.) Taulukko 3 kuvaa julkisten ja yksityisten sosiaalipalveluiden tuottajien osuudet henkilöstöstä koko maassa ja Keski-Suomessa vuonna 2004. Taulukko 4 kuvaa saman jakauman terveystalveiden tuottajien osalta.

Taulukko 3. Julkisten ja yksityisten sosiaalipalveluiden tuottajien osuudet henkilöstöstä koko maassa ja Keski-Suomessa vuonna 2004 (Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2004. 2007, 34).					
%-osuus	Julkiset palvelut	Järjestöt	Yritykset	Yksityinen yhteensä	Julkinen ja yksityinen yhteensä
Koko maa	73	19	8	27	100
Keski-Suomi	75	17	7	24	100

Taulukko 4. Julkisten ja yksityisten terveystalveiden tuottajien osuudet henkilöstöstä koko maassa ja Keski-Suomessa vuonna 2004 (Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2004. 2007, 42).					
%-osuus	Julkiset palvelut	Järjestöt	Yritykset	Yksityinen yhteensä	Julkinen ja yksityinen yhteensä
Koko maa	82,8	4,7	12,6	17,2	100
Keski-Suomi	85,0	5,5	9,6	15,0	100

Yleisin yksityisiä sosiaalipalveluja tarjoava toimiala oli palvelutalot ja ryhmäkodit (vuonna 2006 pääpalveluna 38 %:lla yksiköistä eli 1 400 yksiköllä). Toiseksi eniten oli lasten päivähoito tarjoajia (655 yksikköä). Kolmanneksi yleisin päätoimiala oli lasten ja nuorten laitos- ja perhehoito, jota tarjosi 545 tuottajaa. Lisäksi yksityiset palveluntuottajat tuottavat muun muassa kotipalveluja ja päihdehoitoa sekä ikäntyneiden ja vammaisten laitoshoitoa. Yksityisistä sosiaalipalveluista yksityishenkilöt ja kotitaloudet ostavat lähinnä päivähoitoa ja kotipalveluja. Yksityisen päivähoito tuki, kotitalousvähennys ja palvelusetelijärjestelmä ovat lisänneet asiakkaiden mahdollisuutta valita itse palveluntuottaja. (Yksityiset terveystalvet 2007.)

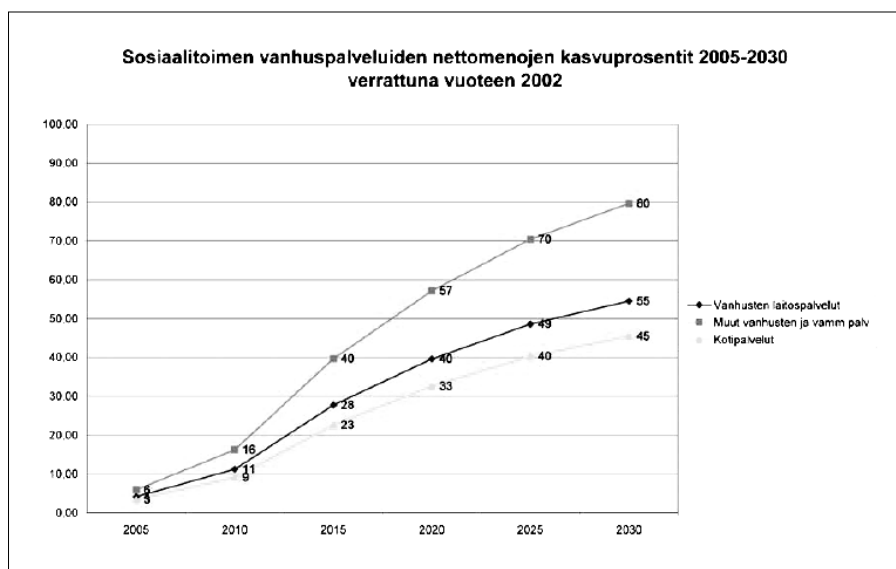
Terveysalalla oli eniten fysioterapiapalvelujen tuottajia, yhteensä 1 459. Seuraavaksi yleisimpiä toimintamuotoja olivat lääkärin vastaanottotoiminta, noin lähes 1 100 tuottajaa, sekä työterveyshuolto, 780, ja laboratoriotoiminta, 614 tuottajaa. Eniten on lisääntynyt työterveyspalvelujen tuottajien määrä, yli sadalla tuottajalla. Useimmat palvelujen tuottajat ovat kuitenkin monitoimialaisia. Toimintakertomuksen antaneiden yksityisten sairaaloiden määrä oli 41. Osa yksityisistä sairaaloista on pitkälle erikoistuneita valtakunnallisia palvelujen tuottajia, osalla taas on muutama lyhytjälkihoitoiseen kirurgiaan varattu sairaansija. (Yksityiset terveyspalvelut 2007.) Perusterveydenhuollossa tuotetaan erilaisia palveluita ostamalla ne alan yrittäjiltä. Tavanomaisia palveluita ovat fysioterapia, toimintaterapia, puheterapia, hammashuolto ja laboratoriopalvelut. (Back 2004, 25.)

Tulevaisuudessa palveluiden tarve ja kysyntä kasvavat väestön ikäänymisen johdosta. Laadukkaiden ja kustannustehokkaasti tuotettujen hyvinvointialan palveluiden takaaminen ja asiakkaan valinnan vapauden turvaaminen vaativat selkeätä hyvinvointipalveluiden kehittämistä ja erilaisten sekä riittävien palveluiden tarjontaa. (Volk & Laukkanen 2007, 14.)

Kuvio 1. Nettomenojen kasvuprosentit terveyspalveluissa (Keski-Suomen sosiaali- ja terveystoimien palvelustrategia 2004, 10.)

Keski-Suomen alueella väestön ikääntyminen tuottaa suuria haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiselle ja osaavan työvoiman saatavuudelle sekä kuntatalouden suunnittelulle. Kuvioista 1 ja 2 näkyy selkeä ikääntyvän väestön palvelutarpeesta johtuvien nettomenojen kasvu. Sosiaalipalveluiden osalta vuosi 2010 ja terveyspalveluiden osalta vuosi 2020 näyttävät olevan käännteentekeviä nettomenojen kasvulle. Keski-Suomessa on mahdollisuus selvittää vuoteen 2010 saakka saneeraamalla kunnallistaloutta ja suuntaamalla palveluntarjontaa uudelleen. Pitkällä aikavälillä tämäkään ei ole riittävä keino. Vanhuspalveluissa tarvitaan vuoteen 2030 mennessä yli 60 % lisää resursseja verrattuna nykyiseen kustannustasoon. Tarvitaan uudenlaisia malleja kunnallisen palveluntuotannon järjestämiseen. (Keski-suomen sosiaali- ja terveystoimen palvelustrategia 2004, 10.)

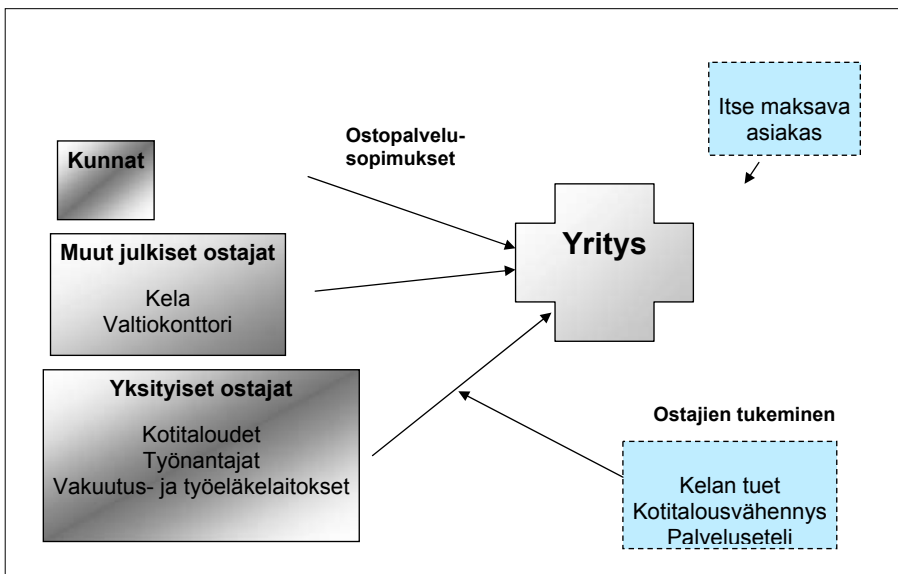

Kuvio 2. Nettomenojen kasvuprosentit sosiaalitoimessa (Keski-Suomen sosiaali- ja terveystoimen palvelustrategia 2004, 11.)

Yritysten ja kuntien sekä muiden julkisten tahojen (esimerkiksi Kelan) väliset ostopalvelusopimukset ovat olleet merkittäviä yritysten toimintamahdollisuuksien turvaajia (kuvio 3). On ennakoitu, että itse palvelunsa maksavien asiakkaiden määrä kasvaa tulevaisuudessa ja samanaikaisesti palveluiden lisääntyessä heidän mahdollisuutensa vaikuttaa palvelun ostopäätökseen lisääntyä.

Vuonna 2004 voimaan astuneen lain (L 733/1992) myötä palveluita on voitu järjestää antamalla asiakkaalle palveluseteli, jolla hän voi ostaa tarvitsemiaan palveluita. Palvelusetelin käyttöönotto on kuitenkin ollut melko vähäistä, eikä sillä vielä ole ollut merkittävää vaikutusta kuntien palvelujen tuottamisen strategioihin ja rakenteisiin. (Volk & Laukkanen 2007, 16.)

Volk ja Laukkanen (2007) toteavat selvityksessään, että palvelusetelin käyttökokemukset kunnissa ovat hyvät ja palvelusetelin käyttöä halutaan lisätä. Käytön ohjaukseen on säädettävä puitelaki, jonka mukaan kunnat voivat järjestää mitä tahansa palveluja antamalla asiakkaalle palvelusetelin. Selvityksen mukaan tarvitaan erityislainsäädäntö muun muassa sosiaali- ja terveystalouden osalta. Kotisairaanhoidon järjestäminen palvelusetelin piiriin on selvityksen mukaan kiireinen ja ajankohtainen asia. Myös palvelusetelin arvon ja asiakkaan omavastuusuuden selvittämiseen tarvitaan selkeä ohjeistus. Selvityksessä ohjataan kuntia tekemään yhteistyötä elinkeinotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa alan yrittäjyyden ja työllisyyden lisäämiseksi. (Volk & Laukkanen 2007, 74–75.)

Kuio 3. Yrityksen toiminnan rahoituskanavat palveluiden tuottamisessa (Tenhunen 2006, 30.)

Kunta- ja palvelurakennemuutos toteutuu yhteistyössä valtion kanssa vuoden 2012 loppuun mennessä. Uudistus vahvistaa kunta- ja palvelurakennetta, edistää uusia palvelujen tuotantotapoja ja organisointia, uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmiä sekä tarkistaa kuntien ja valtion välistä tehtäväjakoja siten, että kuntien vastuulla olevien palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä kuntien kehittämiseen on vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta tulevina vuosikymmeninä. Laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta ja laki kuntajakolain muuttamisesta vahvistettiin 9.2.2007. Lait tulivat voimaan 23.2.2007. (Kunta- ja palvelurakennemuutustushanke n.d.)

Palveluiden tuottamisen tulevaisuus Keski-Suomessa

Väestön ikääntyminen, palvelun tarpeen muuttuminen ja palvelurakennemuutos tuovat haasteita hyvinvointialan yrittäjyyden kehittämiseen. Keski-Suomen maakuntaohjelma vuosille 2003–2006 korosti sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysosaamisen vahvistamista tutkintoon johtavassa koulutuksessa sekä erikoistumis- että täydennyskoulutuksessa. Myös osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen oli tärkeä kehittämisalue. (Keski-Suomen maakuntaohjelma vuosille 2003–2006. 2003, 13–14)

Myös Keski-Suomen hyvinvointistrategiassa on hyvinvointialan kehittämisellä tärkeä osuus. Keski-Suomen väestö ikääntyy ja hyvinvointipalveluiden tarve kasvaa. Yhä vaativammat asiakkaat tahtovat valinnan mahdollisuuksia palveluiden tarjontaan. Kehitystyön painopisteinä ovat palveluverkosto, palveluiden saatavuus, hyvinvointialan uusien innovaatioiden kehittäminen liiketoiminnaksi sekä osaavan työvoiman saatavuus. (Korhonen 2005, 15.)

Keski-Suomen maakuntaohjelman vuosien 2007–2008 toteuttamissuunnitelmassa neljä kehittämisaluetta ovat elinkeinojen ja teollisuuden kehittäminen, osaaminen ja koulutus sekä hyvinvointi. Toimintasuunnitelma edellyttää koulutukseen uudistuvia palveluita elinkeinoelämän ja maakunnan hyvinvoinnin kehittämiseksi. Myös yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen nähdään tärkeänä osana osaamisen ja koulutuksen kehittämistä. Hyvinvoinnin kehittämisessä korostuvat lasten ja nuorten palvelut, liikunta, alan yrittäjyyden tukeminen sekä osaavan työvoiman saatavuudesta huolehtiminen. (Keski-Suomen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2007–2008. 2005, 10.)

Hyvinvointiyrittäjyys Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysopintojen kehittämiseen on ollut useita tarpeita. Sosiaali- ja terveysalalla perinteisenä toimintamallina on ollut työskentely julkisella sektorilla. Myös ammattikorkeakoulujen yhteistyöverkosto on rakentunut pääosin julkisen sektorin toimijoista. Sosiaali- ja terveysalalta valmistuneiden opiskelijoiden palautteiden mukaan koulutus ei ole antanut riittäviä valmiuksia yrittäjyyteen. Kuten aiemmin esitetyistä Stakesin tilastoista ilmeni, palvelurakenteen ja työllistymisen muutokset haastavat koulutusalan entistä määrätietoisemmin ottamaan yrittäjyysnäkökulman huomioon koulutuksessa ja sen suunnittelussa.

Sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysopintojen tarjonta on ollut vähäistä. Sosiaali- ja terveysalan pakollisissa opinnoissa on ainoastaan yksi opintojakso, yrittäjyys ja palvelujen tuottaminen, jonka sisällöissä käsitellään yksinomaan alan yrittäjyyttä. Näin ollen sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ei ole vakiintuneita käytänteitä opiskelijoiden ohjaamiseksi yrittäjyysopintojen pariin. Tästä syystä ohjaaminen on saattanut jäädä vähäiseksi. Lisäksi opintojaksojen sisällä jo olemassa olevat yrittäjyyttä tukevat osa-alueet eivät ole riittävän näkyvästi esillä. Esimerkiksi opiskelijoiden yrityksissä tapahtuvassa harjoittelussa yrittäjyysosaamisen kehittyminen ei ole ollut tavoitteena yleisten harjoittelun tavoitteiden rinnalla. Toisaalta opiskelijoiden mahdollisia yrittäjyystavoitteita ei ole otettu riittävän hyvin huomioon harjoittelupaikkaa valittaessa, vaan valinta on useimmiten tehty ammattialan substanssiosaamisen perusteella.

Näiden koulutusalan lähtökohtien pohjalta koulutuspäällikkö Mirja Immonen ja lehtori Vesa Kuhanen tekivät WEntre -hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen projektin hankehakemuksen. Projektin tavoitteeni oli luoda yrittäjyyttä tukeva koulutusmalli ja yrittäjyyspolku sekä yritys yhteistyötä hyödyntävä oppimisympäristö, jotka vahvistavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden valmiuksia ja osaamista toimia jatkossa hyvinvointialan yritysten toimijoina, kehittäjinä ja yrittäjinä.

Hakemus hyväksyttiin, ja se sai rahoituksen Euroopan sosiaalirahastosta ja Länsi-Suomen lääninhallitukselta. Projekti kuuluu Euroopan sosiaalirahaston Tavoite 2 -ohjelmaan. Projektipäälliköksi valittiin 1.9.2005 lähtien sosiaali- ja terveysalan koulutussuunnittelija Pirkko Hautala. Projektipäällikön tehtävää jatkoi kuntoutusalan lehtori Anja Tantt 1.8.2006 alkaen Pirkko Hautalan siirryttyä muihin tehtäviin.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka

Yrittäjyyskasvatuksen taustalla olevat linjaukset

Euroopan unionin Vihreässä kirjassa (2003) todetaan, että koulutuksen olisi osaltaan edistettävä yrittäjyyttä luomalla oikeanlainen ajatustapa yrittäjyyttä kohtaan, vahvistamalla yrittäjätaitoja sekä luomalla tietoisuus yrittäjän uravaihtoehdoista. Opetusministeriö on asettanut vuonna 2004 vahvistamassaan ”Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma” -julkaisussaan kolme keskeistä tavoitetta, jotka koskevat kaikissa koulujärjestelmissä olevia opiskelijoita: valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteisen yrittäjyyskulttuurin ja asenneilmapiirin kehittäminen, sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden ja uuden yritystoiminnan käynnistäminen sekä innovaatiotoiminnan edistäminen ja toimivien yrittäjien ja heidän yritystensä kehittäminen sekä sukupolvenvaihdosten tukeminen. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004, 10.) Opetusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosina 2005–2008 korostuvat yrittäjyyskoulutus ja osaamislähtöinen yrittäjyys, yleissivistävän koulutuksen yrittäjyyden kehittämishankkeet ja opettajien täydennyskoulutus. Valtioneuvoston vahvistama koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003–2008 toteaa, että hyvinvointiyhteiskunnan palvelutason säilyttäminen edellyttää uutta yrittäjyyttä. (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2005–2008. 2004, 16.)

Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvoston (ARENE ry:n) yrittäjyysstrategia vahvistaa ammattikorkeakoulujen roolia yrittäjyyden edistäjänä muuttuvassa toimintaympäristössä. Strategia korostaa ammattikorkeakoulujen roolia yrittäjäpolven vaihdosten edistämiseksi, yrittäjyyden edistämiseksi aluepoliittisena tehtävänä ja olemassa olevien yritysten kilpailukykyyn parantamisessa. ARENE ry:n yrittäjyysstrategian visiossa vuodelle 2010 tavoitteena onkin sisäisen yrittäjyyden kehittyminen niin, että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista opiskelijoista jokainen on omaksunut sisäisen yrittäjyyden ja sijoittuu toisen palvelukseen sisäiseksi yrittäjäksi. Tavoitteena on myös ulkoisen yrittäjyyden kehittyminen ja yrittäjäuran valinta toisen palveluksessa työskentelyn jälkeen. Tavoitteeksi on asetettu, että joka seitsemäs AMK-tutkinnon suorittanut

on aloittanut yrittäjäuran 10 vuoden kuluessa tutkinnon suorittamisesta. (ARENEn yrittäjyysstrategia 2007.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on ottanut yrittäjyyskasvatuksen yhdeksi painopistealueekseen. Yrittäjyyskasvatuksen taustalla on ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka, joka rakentuu Euroopan unionin, ARENE ry:n ja opetusministeriön yrittäjyysstrategioiden mukaan. Yrittäjyysstrategian toteutuminen vaatii uudistumista ammattikorkeakoulujen sisällä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikan keskeisenä tavoitteena on yrittäjyyden toimintamallin asettaminen tavoiteltavaksi toiminnan orientaatioksi kaikille opiskelijoille ja opettajille. Henkilöstön yrittäjyyskasvattajaroolia vahvistetaan kehittämällä siinä edellytettäviä ammatillisia, pedagogisia sekä asenteellisia valmiuksia. Tavoitteena on saavuttaa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sellainen työkulttuuri ja johtamistapa, joka on joustava ja edistää kokeiluja, oppimista sekä synergisiä ja prosessimaisia ratkaisuja ja vahvistaa opiskelijoiden ja henkilöstön yrittäjyysorientaatiota. Ammattikorkeakoulun johdon ja esimiesten tehtävänä on varmistaa, että ulkoinen yrittäjyys on opiskelijalle aina tasavertainen uravaihtoehto toisen palvelukseen sijoittumisen rinnalla. Tavoitteena on myös ammattikorkeakoulun sisäisen innovaatiotoiminnan edistäminen ja uusien innovaatioiden muuntaminen yritystoiminnaksi. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka 2005, 2.)

Yrittäjyyspolitiikan toteutuminen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagogisen strategian tavoitteissa ja toimenpiteissä korostuvat mm. työelämälähtöisyys ja yrittäjyysosaaminen. Strategia korostaa työelämän muutoksien huomioon ottamista verkostotyön kehittämisessä ja koulutus-, tutkimus- ja kehittämistyön integroinnissa sekä oppimisprosessien toteuttamista autenttisissa oppimisympäristöissä. Lisäksi strategiassa kiinnitetään huomioita sisäisen yrittäjyyden oppimisen ohjausmenetelmien käyttöön sekä ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen hankkimiseen. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia 2007–2009. 2006.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on käynnistetty kompetenssilähtöisen opetussuunnitelman kehittämisprosessi. Prosessin aikana on määritelty ja otettu käyttöön opetussuunnitelmaa ohjaavat osaamiskonaisuudet eli kompetenssit. Työ on edennyt ARENE ry:n työstämien ammattikorkeakoulujen yhteisten kompetenssien pohjalta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu on päättänyt ottaa yhdeksi ylimääräiseksi kompe-

tenssukseen yrittäjyyskompetenssin. Yrittäjyyskompetenssi sisältää viisi osa-aluetta:

- 1) Opiskelija hallitsee yrittäjydessä keskeisen liiketoimintaosaamisen tiedolliset perustat: liiketoimintasuunnittelu, talous, lainsäädäntö, markkinointi, myynti ja asiakaspalvelu, johtaminen ja henkilöstöhallinto, tuotanto sekä yrityksen yhteiskuntavastuu.
- 2) Opiskelija tunnistaa perustaidot ja -kokemuksen, joiden kautta em. tietoja käytetään käytännössä yritystoiminnassa.
- 3) Opiskelija hallitsee perusteet yhteistoiminnallisen yrittäjyden edellyttämistä vuorovaikutus- ja verkostoitumistaidoista.
- 4) Opiskelija saa omakohtaisen näkemyksen yrittäjydestä ja yritystoiminnasta.
- 5) Opiskelija omaksuu peruskyvykkyydet johtaa itseään yrittäjämäisesti ja -asenteen toimia rohkeasti.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa yrittäjyyskoulutusta ja -kasvatusta toteutetaan kaikissa koulutusohjelmissa ammattiopintoihin sisältyvällä läpäisyperiaatteella ja ammattikorkeakoulun yhteisissä opinnoissa toteutettavien erikoiskurssien muodossa. Opiskelijan motivaatiota vahvistetaan koulutusohjelman ammatillisten opintojen yhteydessä, kun taas yrittäjyden osaamis-pääomaa vahvistavat ammattikorkeakoulun yhteiset yrittäjyysopinnot, työharjoittelu sekä yrittäjyyteen suuntautuva oppimä-työ. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka 2005, 3.)

Keväällä 2007 on käynnistynyt koko ammattikorkeakoulun opetta-jille suunnattu yrittäjyysvalmennus, jonka ensisijaisena tavoitteena on kehittää opiskelijoiden valmentamisessa tarvittavaa osaamista. Lisäksi valmennukseen osallistuvat ovat avainhenkilöitä niin omien yksiköidensä kuin monialaistenkin yrittäjyyteen liittyvien sovellusten toteuttamisessa. Valmennusprosessin aikana on tarkoitus luoda koko ammattikorkea-koulun yhteisiä käytänteitä yrittäjyysopintoihin. Haasteena on, miten valmentava tapa saadaan mukaan mukaan kenties jo olemassa oleviin yrittäjyys-opintoihin. (Luukas 2007.)

Jyväskylän ammattikorkeakouluun on päätetty perustaa yrittäjyden esihautomo, jonka toimintaa on suunniteltu syksyllä 2007. Esihauto-mossa kaikkien alojen opiskelijat voivat kehittää omia liikeideoitansa ja työstää liiketoimintasuunnitelmiansa sekä harjoitella yrittäjätaitojaan monialaisissa opiskelijaryhmissä ja eri koulutusalojen opettajien tai valmentajien ohjauksessa. Edellä esitelty yrittäjyysvalmennus valmentaa opettajia toimimaan esihautomossa opiskelijoiden tukena.

WEntre-projektin tavoitteet

WEntre-projektille määriteltiin päätavoite ja sitä tukevat osatavoitteet. Projektin päätavoitteena oli luoda yrittäjyyttä tukeva koulutusmalli ja yrittäjyyspolku sekä yritysysteistyötä hyödyntävä oppimisympäristö, jotka vahvistavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden valmiuksia ja osaamista toimia jatkossa hyvinvointialan yritysten toimijoina, kehittäjinä ja yrittäjinä. **Projektin osatavoitteet olivat**

- sosiaali- ja terveysalan opetus- ja T&K-henkilöstön hyvinvointi palveluiden kehittämis- ja yrittäjyysosaamisen vahvistuminen
- koulutusalarajat ylittävän yhteistyön vakiintuminen osaksi opetus- ja kehittämistoimintaa
- monialaisen ammattikorkeakoulun yrittäjyysosaamisen hyödyntäminen yli koulutusalarajojen
- toimivan yhteistyömallin luominen alueen hyvinvointialan yritysten kanssa
- yrittäjyysosaamisen lisääntyminen koulutusallalla
- moniasiantuntijuuden hyödyntäminen hyvinvointialan tuote- ja palvelukehityksessä sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa että alan yritysten kanssa yhteistyössä
- hyvinvointialan tutkimus-, kehitys- ja palveluprojektien sekä niihin sidoksissa olevien asiakasprojektien lisääntyminen ja uusien asiakaslähtöisten hyvinvointipalveluiden syntyminen.

Yrittäjyyden näkökulma sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa

Yrittäjyyden käsite

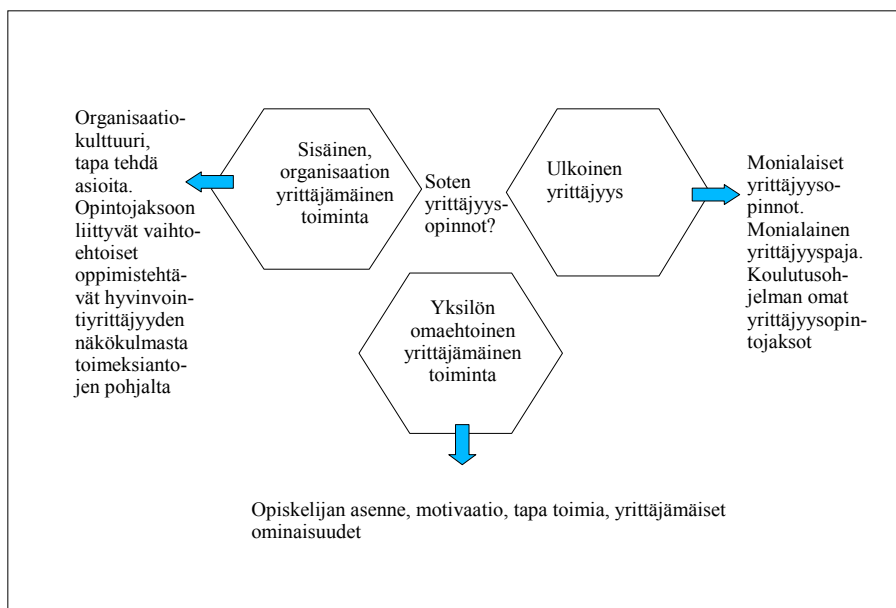
Käsitteenä yrittäjyys on hyvin moniulotteinen. Kyröön (1998) viitaten yrittäjyys merkitsee kokonaisvaltaista, vapaata ja ainutlaatuista yksilön toimintaa, uteliaisuutta ja riskejä uuden luomisessa sekä jatkuvaa uusien toimintamallien kehittämistä. Koironen (1994, 42) toteaa, että ihmisen uskomukset, teot ja tunneilmaisut kertovat hänen yrittäjyydestään siis siitä, kuinka hän on omistautunut asialleen ja miten hän pyrkii tuloksiin. Kirjallisuudessa on useita käsityksiä yrittäjyydestä. Yrittäjyyden käsite jaetaan usein kahteen osaan, sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Sisäinen yrittäjyys on ajattelu- ja toimintatapa, joka korostaa yrittäjyyttä koko työyhteisössä. Se on kollektiivinen, tietoinen tai tiedostamaton suhtautumis- ja toimintatapa. Sisäinen yrittäjyys perustuu työyhteisön jäsenten omaehtoisuuteen, työyhteisön sitoutumiseen ja yhteistyöhön työyhteisön sisällä. Opiskelussa sisäinen yrittäjyys näkyy opiskelijan toiminnassa omaaloitteisuutena, suunnitelmallisuutena ja itseohjautuvuutena. Opiskelijan toiminta on tavoitteellista, hän pystyy tekemään päätöksiä, uskaltaa ottaa haasteita vastaan ja sietää epävarmuutta uuden tehtävän edetessä. Myös tietoisuus oman osaamisen tasosta, itsearviointi ja taito hakea ohjausta korostuvat. Ulkoinen yrittäjyys tarkoittaa oman yrityksen perustamista ja yrityksen toiminnan johtamista. Tällöin yrittäjä varmistaa sekä oman että mahdollisesti muiden yrityksessä työskentelevien henkilöiden toimeentulon yrityksen toimintaa johtaessaan. Ulkoinen yrittäjyys opiskelijan toiminnassa tarkoittaa yrityksen perustamiseen, hallinnointiin ja kehittämiseen liittyvän osaamisen kehittämistä. (Remes 2005, 109.)

Ristimäen (2004, 24) mukaan taas yrittäjyyskäsitteessä on neljä osaa: 1) innovatiivisuus, 2) riski ja sen hallinta, 3) toiminnan katalysaattorina oleminen ja 4) yritystoiminnan omistuksellisuus. Kyrön (1998) kuvaaman jaottelun mukaan yrittäjyys puolestaan jaetaan kolmen ulottuvuuden mukaan 1) omaehtoiseen, 2) sisäiseen ja 3) ulkoiseen yrittäjyyteen. Pedagogisesti ajatellen yksilön omaehtoiseen yrittäjämäiseen toimintaan liittyy yksilön yritteliäs toimintatapa. Sisäinen yrittäjyys on yhteisön yritteliäs toimintatapa. Ulkoinen yrittäjyys sisältää yrittäjyyden tietojen ja taitojen opettamisen (Remes 2003, 164).

WEntre-projektissa määriteltiin omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys sosiaali- ja terveysalalla seuraavalla tavalla:

- Yksilön omaehtoiseen yrittäjämäiseen toimintaan liittyy yksilön aktiivinen toimintatapa. Tämä koostuu opiskelijan asenteesta, motivaatiosta, tavasta toimia ja yrittäjämäisistä ominaisuuksista. Näkökulma on tullut esille muun muassa sosiaali- ja terveysalan Hyvinvointipalvelutoiminnan oppimiskeskuksessa jo ennen hanketta. Toimintatapaa lähdettiin vahvistamaan ja viemään myös muihin oppimista tukeviin ympäristöihin.
- Sisäinen, organisaation yrittäjämäinen toiminta tarkoittaa organisaation kulttuuria ja tapaa toimia sekä toteuttaa opetusta. Opiskelijan kannalta sisäinen yrittäjyys tarkoittaa koulutusohjelman opintojaksojen vaihtoehtoisia toteuttamismuotoja, esimerkiksi vaihtoehtoisia oppimistehtäviä hyvinvointiyrittäjyyden näkökulmasta ja yhteistyöyritysten toimeksiantojen sekä opiskelijoiden henkilökohtaisten tavoitteiden pohjalta. Yrittäjyysmyönteisen ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen ei aikaisemmin ole ollut opetuksen määritelty painopistealue. WEntre-projektin myötä yrittäjyysmyönteisyyttä pyrittiin lisäämään sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa.
- Ulkoinen yrittäjyys sisältää yrityksen perustamiseen tarvittavat perustiedot ja taidot, joita opiskelija voi hankkia valitsemalla opintoja ammattikorkeakoulun yhteisten opintojen tarjonnasta. Myös ammattikorkeakoulun vapaasti valittavissa opinnoissa oleva Monialaiset yrittäjyysopinnot -opintokokonaisuus tarjoaa tietoja ja taitoja ulkoisen yrittäjyyden alueelta. WEntre-projektin yrittäjyyspolun kehittämiseksi haluttiin rohkaista sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita valitsemaan koko ammattikorkeakoulun tarjonnasta yrittäjyysopintoja.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon koulutuspäällikkö Anne Mäntysaari on kehittänyt Kyrön (1998) ja Remeksen (2003) kuvaamasta yrittäjyyden kolmesta ulottuvuudesta mallin, joka konkretisoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan hyvinvointialan yrittäjyyden jäsentämistä ja opetusta (kuvio 4).

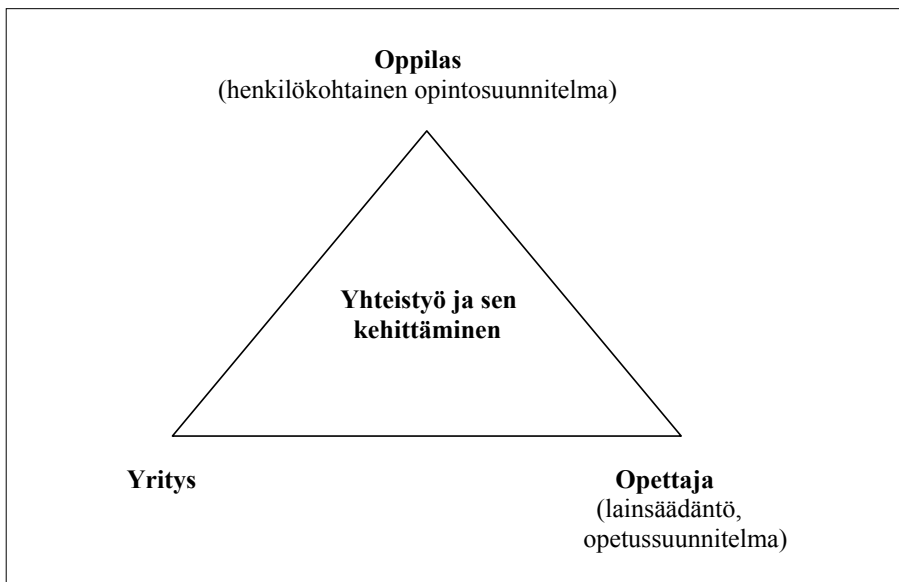
Kuvio 4. Yrittäjyyden kolme ulottuvuutta sosiaali- ja terveystalalla

Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on edistää opiskelijoiden yrittäjämäistä toimintaa ja tuoda yrittäjyys esille varteenotettavana vaihtoehtona opiskelijan ammatinvalinnassa. Tavoitteena on oikeanlaisen tiedon välittäminen yrittäjyydestä ja yrittäjänä toimivan tarvitsemista taidoista ja ominaisuuksista. Yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla integroituna erilaisiin opintokokonaisuuksiin, projekteihin ja ohjattuun harjoitteluun. Yrittäjyyskasvatus voi siis olla minkä tahansa opintojakson sisällä tapahtuvaa menetelmällistä ohjausta, jonka avulla kehitetään opiskelijan yrittäjämäistä toimintaa. (Leskinen 2000, 57–58.)

Ristimäen (2004, 27) mukaan yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen ja yrittäjämäisen oppimisympäristön luominen vaatii monia muutoksia opetus suunnitelmissa, oppimisympäristössä sekä opiskelijoiden ja opettajien asenteissa. Uuden toiminnan edellytyksenä on yhteisten toimintaohjeiden luominen. Oppimisen tarpeita on määritettävä yhdessä yhteistyöyritysten ja oppijoiden kanssa.

Yritysten ja oppilaitoksen yhteistyössä korostuu kahden asiantuntijatahon yhteistyö, josta molemmat hyötyvät. Myös opiskelija hyötyy: hän saa itse nähdä ja kokea autenttisessa ympäristössä, mitä yrittäjyys on. Tämän kokemuksen avulla opiskelija oppii tunnistamaan sekä sisäisen että ulkoisen yrittäjyyden piirteitä ja kehittämään omaa yrittäjämäistä identiteettiään. (Ristimäki 2004, 99.) Kuvio 5 esittää opiskelijan, oppilaitoksen ja yrityksen kiinteää yhteistyötä yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä.

Kuvio 5. Yritysyhteistyön toimintaympäristö (Ristimäki 2004, 98)

WEntre-projektin tavoitteena oli yrittäjyyskasvatuksen integroiminen selkeämmin osaksi niin perus-, ammatti- kuin valinnaisten opintojenkin opintojaksoja, projekteja ja harjoittelua.

Projektin aikana käynnissä ollut valtakunnallinen ammattikorkeakoulujen kompetenssipohjaisten opetussuunnitelmien uudistamistyö mahdollisti yrittäjyyden nivomisen selkeämmin myös sosiaali- ja terveystieteiden opetussuunnitelmiin. Uudistamistyön yhteydessä Jyväskylän ammattikorkeakoulu halusi lisätä yrittäjyyskompetenssin kaikkiin koulutusohjelmiin. Opetussuunnitelmatyössä on otettava huomioon todelliset oppimisen ja toiminnan tarpeet. On siirryttävä ainekohtaisesta opetuksesta aihekohtaiseen opetukseen ja kompetenssipohjaiseen opetussuunnitelmaan.

Opettajien tehtävänä on yritysysteistyön ja verkostojen luominen. Opettajan tärkeä rooli on toimia opiskelijoiden ohjaajana, innostajana sekä mahdollisten projektien ja hankkeiden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäjänä opetuksessa. Uudet toimintatavat eivät juurru kuitenkaan aivan itseksensä opetukseen, vaan tarvitaan lisäkoulutusta pedagogisiin taitoihin ja ainekohtaiseen opetukseen. Tämä vaatii opetuksen muuttamista osittain luokahuoneopetuksesta tiimi- ja projektityöhön autenttiseen ympäristöön. Opettaja tarvitsee neuvottelutaitoja, päätöksenteko- ja arviointitaitoja, joustavuutta ja riskinottoa toimissaan yhteistyössä opiskelijoiden, opettajien ja hyvinvointialan yrittäjien kanssa. (Ristimäki 2004, 95.) Osallistuessaan työelämän tarpeista lähtevien tehtävien ohjaukseen opettaja toimii tiiviissä yhteistyössä työpaikan toimijoiden kanssa jakaen opettamisen ja opiskelijan ohjaamisen vastuuta heidän kanssa. Perinteistä harjoittelun ohjausta syvällisempi yhteistyö vaatii suurempaa panostusta molemmilta osapuolilta. Onhan molempien tahojen tavoitteena pätevien ammattilaisten kouluttaminen. (Kotila 2006, 124-125) Erilaiset tutkimus- ja projektityöt lisäävät opettajan osaamista ja tukevat opiskelijan oppimista ja tulevan ammatin ilmiöiden tutkimista autenttisesti ympäristössä. Ammattikorkeakouluissa tehtävien kehittämishankkeiden ja -töiden tuleekin tukea opiskelijan oppimisen näkökulmaa ja ohjata opiskelijan kehittymistä kohti työelämää ja alan asiantuntijuutta. (Kautonen, Marttila, Niemonen & von Bell 2003, 23.)

Sosiaali- ja terveysalalla vakiintuneiden toimintamallien ja ohjeiden puuttuminen on aiemmin heikentänyt mahdollisuuksia toteuttaa yrittäjyyskasvatusta. Ammattikorkeakoulun yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin liittyy selkeästi opettajan, opiskelijan ja yrityksen kiinteä yhteistyö, jonka avoin kehittäminen on tärkeää. Yrittäjyyteen pitää sekä opiskelijoiden että opettajien kasvaa. Tämän takia myös opettajien yrittäjyysosaamisen kehittämistä haluttiin projektin aikana edistää.

WEntre-projektin toteutus

Aikataulu toimenpiteineen

WEntre-projekti toteutui 1.9.2005–31.10.2007. Projekti rahoitettiin Euroopan sosiaalirahaston ja Länsi-Suomen lääninhallituksen varoin. Se kuului Euroopan sosiaalirahaston Tavoite 2 -ohjelmaan. Projekti piti alun perin saattaa päätökseen kesäkuuhun 2007 mennessä, mutta se sai lääninhallitukselta lisäaikaa 31.10.2007 asti, koska Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagogisen strategian ja yrittäjyyden esihautomotoiminnan suunnitelmien valmistuminen ajoittui syksyyn 2007.

Projektiryhmä koottiin syyskuun 2005 aikana. Projektiryhmän jäseniksi valittiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun eri alojen opettajia (ks. liite 1). Projektille valittu ohjausryhmä (liite 2) kokoontui ensimmäisen kerran lokakuussa 2005. Sen jälkeen kokouksia oli kerran tai kaksi lukukauden aikana.

Yritysverkoston luotiin ja verkoston jäsenten tehtävänkuvat muokattiin projektin alussa. Projektin alkuvaiheessa saatiin yhdeksän hyvinvointialan yritystä toimintaan mukaan. Niiden kanssa käytiin neuvotteluita, joissa keskusteltiin projektin tavoitteista sekä yritysten ja ammattikorkeakoulun tarpeista. Tapaamisissa sovittiin yhteistyön tavoitteet ja toimintamallit sekä tehtiin yhteistyösopimus projektin ajaksi. Tapaamisten aikana selvitettiin projektiin liittyvät hallinnolliset asiat, kuten esimerkiksi projektissa toimimiseen liittyvä lainsäädäntö sekä yritysten työajan seuranta ja sen raportointi.

Yritysverkoston luominen jatkui projektin edetessä. Lopullinen yhteistyöyritysten määrä oli kuusitoista. Yhteisöyritykset olivat hoitotyön, kuntoutuksen ja sosiaalialan yrityksiä (liite 3).

Syksyllä 2005 tehtiin projektin markkinointisuunnitelma sekä suunniteltiin yritysten ja ammattikorkeakoulun yhteistyötä ja sen erilaisia muotoja. Projektille tehtiin www-sivut ja järjestettiin tiedotustilaisuuksia yrittäjille, opettajille ja opiskelijoille. Yrittäjiltä tulleet kehittämistarpeet koottiin R5-verkko-oppimisalustalle, jossa sekä projektissa toimivat opettajat että yrittäjät pääsivät niitä lukemaan ja muokkaamaan. Yrittäjien, opettajien ja opiskelijoiden tapaaminen järjestettiin keväällä 2006. Tapaamisen tarkoituksena oli tutustuttaa projektissa toimivat henkilöt toisiinsa.

Varsinaiset koulutukset yrittäjyysysteemasta aloitettiin keväällä 2006. WEntre-projektin aikana järjestettiin erilaisia koulutuksia ammattikorkeakoulun koko sosiaali- ja terveystalan henkilöstölle ja hyvinvointialan yhteistyöyrityksille. Koulutukset aloitettiin sosiaali- ja terveystalan henkilöstölle suunnatulla Johdatus yrittäjyyteen -koulutuksella 6.2.2006 ja 6.3.2006. Tilaisuuksien tavoitteena oli jalkauttaa ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikkaa, lisätä yrittäjyysmyönteistä asennetta ja motivoida opettajia sisällyttämään opetukseen yrittäjämäistä toimintaa ja mahdollistamaan yrittäjämäinen toiminta oppimisessa.

Yksi näkyvä osa oli sosiaali- ja terveystalan opettajille suunniteltu koulutus, Työkaluja yrittäjyyteen -luentosarja. Koulutukseen kuuluvia erillisiä luentoja järjestettiin kevään ja syksyn 2006 aikana. Koulutuksien tavoitteena oli opettajien yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen ja täydentäminen. Aihealueet valittiin yritystoiminnan keskeisten ongelmakohtien mukaan. WEntre-projekti tarjosi yrittäjyysvalmiuksien kehittämismahdollisuutta erityisesti niille opettajille, jotka osallistuivat hyvinvointiyrittäjyysprojekteihin ja ohjasivat opiskelijoita yrittäjyyteen ja hyvinvointiyritysten toiminnan kehittämiseen esimerkiksi opinnäytetöitä ohjaamalla.

Henkilöstökoulutuksissa syksyn 2006 ja kevään 2007 aikana tiedotettiin projektin ajankohtaisista asioista ja koulutusohjelmien kokouksissa työstiitti projektin yhdysthenkilöiden kanssa yrittäjyyskompetenssia. Koko ammattikorkeakoulun opettajille suunnattu yrittäjyysvalmennuskoulutus alkoi keväällä 2006 ja jatkuu projektin päättymisen jälkeen.

Keväällä 2007 jatkuivat Työkaluja yrittäjyyteen -koulutuksen pohjalta ideoidut opettajien ja hyvinvointialan yhteistyöyritysten yhteiset koulutukset. Aiheina olivat laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, kilpailuttaminen sosiaali- ja terveystalalla, sosiaali- ja terveystalan lainsäädännön muutokset sekä laatu ja kilpailuttaminen. Syksyllä järjestettiin koulutus, jonka aiheena oli yrittäjyyteen kasvu. Projektin loppuhuipentumana oli WEntre-projektin päätösseminaari 24.10.2007.

Yhteistyö yritysten, opettajien ja opiskelijoiden välillä käynnistyi yrittäjien antamien toimeksiantojen työstimisellä jo syksyllä 2005. Yrittäjyysopintojen, yrittäjyyspolun ja uusien oppimisympäristöjen suunnittelu alkoi keväällä 2006 ja jatkui koko projektin ajan. Taulukossa 5 on esitelty projektin aikana tapahtuneiden toimenpiteiden ajoitus, ja taulukossa 6 on projektissa toimineiden opettajien, yritysten edustajien ja opiskelijoiden tehtävänkuvat sekä taulukossa 7 Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystalan yrittäjyysyhdysthenkilöt. Muut projektin aikana toteutuneet ja taulukossa 5 näkyvät toimenpiteet on kuvattu tekstinä raportin luvuissa 5 ja 6.

Taulukko 5. WEntre-projektin toimenpiteet ja niiden ajoitus.

Toimenpiteet	syys.05	to ka.05	marras.05	joulu.05	tamm.06	helmi.06	maal.06	huhti.06	touko.06	kesä.06	heinä.06	elo.06	syys.06	loka.06	marras.06	joulu.06	tamm.07	helmi.07	maal.07	huhti.07	touko.07	kesä.07	heinä.07	elo.07	syys.07	loka.07	
Yritysverkoston luominen	x																										
Yrittäjyysopintojen suunnittelu																											
Oppimisympäristön suunnittelu																											
Yrittäjyyspolun rakentaminen																											
Y-polun pilotoiminen																											
Yrityslähtöisten toimeksiantojen suunnittelu		x																									
Yritysten toimeksiantojen toteuttaminen opetuksessa																											
Yrittäjyyden pilotiryhmän muodostaminen																											
Yrittäjyyspolun integrointi opetussuunnitelmiin																											
Yrittäjyyskoulutus																											
Tiedottaminen/markkinointi																											
Yrittäjyysryhmän 2007 muodostaminen																											
Loppuraportin aineiston keruu ja kirjoittaminen																											
Loppuraportin viimeistely																											
Hyvien käytänteiden levitys (muut ammattikorkeakoulut)																											
Hyvien käytänteiden levitys ammattikorkeakoulun sisällä																											

Taulukko 6. WEntre-projektin toimijat ja tehtäväkuvat (prosessimalli).

Toimenpiteet	Tutoropettaja	Opintojakson vastuuopettaja	Opiskelija	Yrittäjyys yhdyshenkilö	WEntre-yrittäjät	WEntren projektipäällikkö	Projektiryhmä
Mitä tehdään?	Toimenpiteet						
Opiskelemaan valituille lähetetään tieto mahdollisuudesta opiskella yrittäjyyspainotteisesti.			Tekee hakemuksen, jolla perustelee omaa kiinnostustaan opintoihin.			Laittaa kirjeen valituille ja ottaa vastaan opiskelijoiden hakemukset.	Valitsee opiskelijat.
Vaiinnan tulokset ja halukkaat opiskelijat ilmoitetaan tutoropettajalle.	Saa tiedon omista opiskelijoistaan, jotka suorittavat yrittäjyyspainotteisesti opintojaan.					Ilmoittaa tutoropettajille ja koulutuspäälliköille, keikä opiskelijat aloittavat yrittäjyyspainotteisen opiskelun.	
DIGIUM-kyselyyn vastaaminen	Saa tiedon kyselyn tuloksista ja opiskelijoista, jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyysvalmiuksien kehittamisestä.		Täyttää sähköisen kyselyn.			Toteuttaa 1. jakson lopussa kyselyyn aloittaneille opiskelijoille (pois lukien polulla jo olevat opiskelijat).	
Y-HOPSin laadinta	On mukana tukemassa opiskelijaa Y-HOPSin rakentamisessa ja hyväksyy suunnitelman.		Laatii Y-HOPSin yhteistyössä tutoropettajan ja yrittäjyisyhdyshenkilön kanssa.	Antaa tukensa Y-HOPSin laatimiseen.			
Yritysten toimeksiantojen suunnittelu ja kokoaminen	Tiedottaa syntyneestä Y-HOPSista WEntren projektipäälliköille sekä koulutuspäälliköille.		Tiedottaa/veraillee yrityksessä ja sopii asiasta (aikataulu, toteutus...)	Suunnittelee yhteistyössä yritysten edustajien kanssa soveltuvia toimeksiantoja opinnoiksi.	Ilmoittavat tarpeet ja suunnittelevat toimeksiantojen toteutusta koulun kanssa yhteistyössä.	Kantaa kokonaisvastuuta yhteistyöstä sekä toimeksiantojen tilaamisesta ja uusien löytämistä	
Y-HOPSin toteuttaminen		Räätälöi tarvittaessa soveltuvan suorittavan opintojaksoille.	Sopii ennen opintojakson alkua vastuupettajan kanssa käytänteistä/opintojakson räätälöinnistä.			Kirjaa/dokumentoi tehdyt opintosuoritukset.	
Todistus opintojaksojen suorittamisesta	Hyväksyy ja allekirjoittaa lopullisen todistuksen opiskelijaile opintojen loppuvaiheessa.	Ilmoittaa suoritettujen opintoasteet projektipäälliköille.	Täyttää lomakkeen kunkin opintosuorituksen jälkeen ja toimittaa sen opintojakson vastuupettajalle hyväksyttäväksi.				

Taulukko 7. Yrittäjyysyhdyshenkilöt Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalalla.		
Toimijat	Tehtävä/nimike	Yhteystiedot (etunimi.sukunimi@jamk.fi)
Katri Huuskola, Helena Manninen	Yrittäjyys yhdysenkilö, hoitotyön koulutus-ohjelmat	
Jaana Ritsilä, Pirjo Mäki-Natunen, Merja Kurunsaari, Maija Jylhä	Yrittäjyys yhdysenkilö, kuntoutuksen koulutus-ohjelma	
Vesa Kuhanen	Yrittäjyys yhdysenkilö, sosiaalialan koulutus-ohjelma	
Petra Leppäharju-Lipitsä	Yrittäjyys yhdysenkilö, sosiaali- ja terveysalalla	

Yrittäjyysosaamisen kehittäminen

Alkutilanteen kartoitus

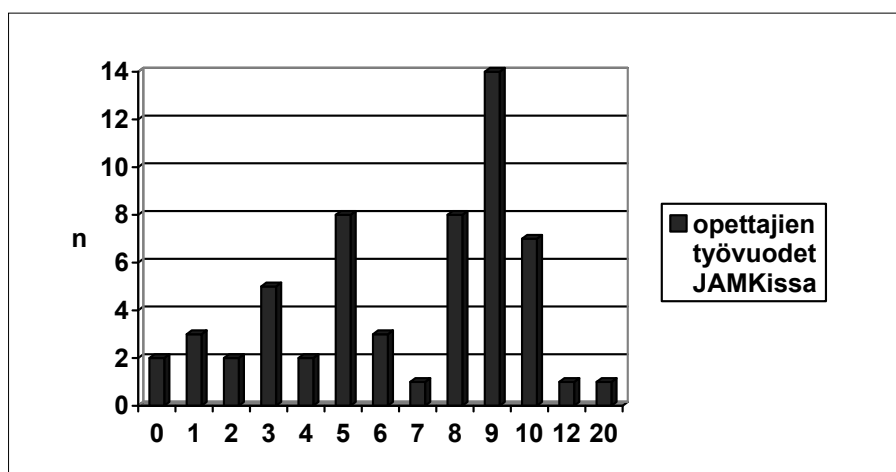
WEntre-projektissa toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opetus- henkilöstölle alkukysely lokakuussa 2005. Kyselyllä haluttiin kartoittaa lähtötilannetta ja vastaajien näkemyksiä yrittäjyysvalmiuden tärkeydestä ja tarpeellisuudesta sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Tarkoituksena oli hyödyntää saatuja tuloksia hankkeen sisäisten toimenpiteiden suunnittelussa (esimerkiksi henkilöstölle suunnatussa yrittäjyyteen liittyvässä koulutuksessa). Aineisto kerättiin opetushenkilöstölle suunnatulla kyselylomakkeella (liitteenä 4), ja se käsiteltiin SPSS-ohjelmalla.

Alkukyselyitä jaettiin henkilöstölle 63 kappaletta, ja kyselyyn vastasi 57 henkilöä. Vastausprosentti oli 90. Seurantakysely lähetettiin kaikille opettajille sähköisenä, ja siihen vastasi 32 henkilöä, vastausprosentti oli 51. Opiskelijoille suunnattu ensimmäinen kysely lähetettiin 22 opiskelijalle, kyselyyn vastasi 16 opiskelijaa (vastausprosentti 76). Hankkeen aikana kolme opiskelijaa jäi pois ryhmästä, ja seurantakyselyyn vastasi yrittäjyyden pilottiryhmästä 13 opiskelijaa, vastausprosentti oli 68.

Opettajille suunnatussa kyselyssä kartoitettiin muun muassa heidän kokemuksiinsa, odotuksiinsa, osaamistaan ja koulutustarvettaan yrittäjyyteen liittyen sekä näkemyksiä yrittäjyyden merkityksestä sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Vastausten perusteella projektin koulutus-alaa koskevia toimenpiteitä voitiin suunnitella tietoisemmin. Yksi näkyvä osa tätä oli alan opettajille suunniteltu yrittäjyysvalmennus (Työkaluja

yrittäjyyteen -koulutukset), joka vastasi kartoituksessa esille tulleisiin koulutustarpeisiin. Työkaluja yrittäjyyteen -koulutuksissa tarkasteltiin yrittäjyyden käsitettä sosiaali- ja terveysalan kontekstissa, kannattavan liiketoiminnan periaatteita, alan lainsäädännön vaateita yrittäjyydessä, laatua ja kilpailuttamista, markkinointiviestintää ja taloushallintoa.

Opetushenkilöille suunnatusta alkukyselystä ilmeni, että opettajilla oli työkokemusta Jyväskylän ammattikorkeakoulussa nollassa vuodesta 20 vuotta (kuvio 6). Yhdeksän vuoden työhistoria oli selkeästi yleisin maininta; heitä oli kaikista vastaajista 14 (25 %).

Kuvio 6. Opettajien työvuodet Jyväskylän ammattikorkeakoulussa, n=57

Kysyttäessä, olivatko opettajat toimineet yrityksissä, saatiin vastaukseksi, että noin puolet (49 %) eli 28 vastaajista oli työskennellyt yrityksissä (taulukko 8). Yrittäjinä vastaajista oli toiminut 10 (18 %) (taulukko 9).

Työskentely yrityksessä	Vastausten määrä	Prosenttiosuus (%)
Kyllä	28	49,1
Ei	28	49,1
Tyhjät	1	1,8
Yhteensä	57	100

Toiminta yrittäjänä	Vastausten määrä	Prosenttiosuus (%)
Kyllä	10	17,5
Ei	47	80,7
Tyhjät	1	1,8
Yhteensä	57	100

Opettajien mielestä hyvinvointiyrittäjyys on pääosin toimintaa, jossa asiakkaille tai potilaille tarjotaan erilaisia heidän hyvinvointiaan tukevia palveluita. Yksityinen sektori nähtiin julkishallintoa täydentävänä ja tukevana sekä sille vaihtoehtoisena palveluiden tuottajana. Vastaajat kuvasivat hyvinvointiyrittäjyyden mahdollisuuksia monialaisiksi ja kasvaviksi yhteiskunnassamme. Palveluiden kilpailuttaminen ja ulkoistaminen, asiakaskunnan moninaistuvat palvelutarpeet ja pidempi odotettu elinikä ja osin kotitalouksien taloudellisen tilanteen kohentuminen sekä uudet teknologiset ratkaisut mainittiin hyvinvointiyrittäjyyttä edistävinä tekijöinä. Nämä tarpeet luovat mahdollisuuksia uusille toimintamuodoille ja yrityksille sekä vaikuttavat palvelutarpeeseen ja eri toimijoihin. Osa vastaajista halusi kuitenkin pitää huolen siitä, että julkiset palveluntuottajat ja kolmas sektori eivät jäisi yrittäjyysnäkökulman jalkoihin ja hyvät olemassa olevat suhteet niihin säilyisivät ja edelleen kehittyisivät. Palveluiden laatu ja eettiset näkökulmat tulisi myös ottaa huomioon yleisesti palveluita kehitettäessä.

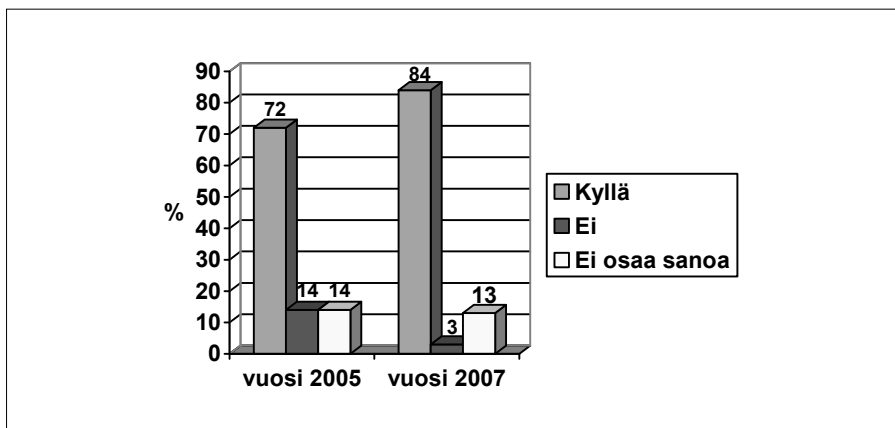
Selvitettäessä opettajien aiempaa osallistumista yrittäjyyskoulutukseen havaittiin, että suurimmalla osalla opettajista (n=42, 74 %) ei ollut yrittäjyyteen liittyvää aiempaa koulutusta. Reilulla neljäsosalla (n=15, 26 %) vastaajista oli erilaisia yrittäjyyteen liittyviä opintoja suoritettuna. Maininnat koulutuksista hajautuivat erilaisiin yksittäisiin koulutuskokonaisuuksiin. Pääosin ne olivat lyhyitä ja opintoviikkomääriltään pieniä kursseja. Pääosa niistä oli suoritettu 1990-luvulla.

Opettajien yrittäjyysosaaminen

Seurantakysely Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opetushenkilöstölle toteutettiin syyskuussa 2007. Vertailemalla alku- ja seurantakyselyiden tuloksia haluttiin selvittää hankkeen toimenpiteiden vaikuttavuutta opettajien työssä. Lisäksi saatiin näkyviin edelleen kehittämistä vaativia osa-alueita jatkotoimenpiteisiin.

Seuraavaksi vertaillaan alku- ja seurantakyselyn tuloksia suhteessa WEntre-projektin tavoitteisiin.

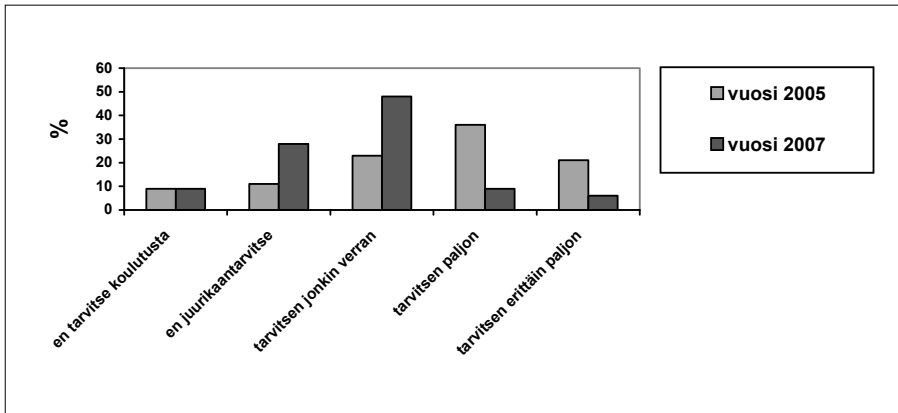
Projektin alussa suurin osa opettajista eli 41 (72 %) oli kiinnostunut kehittämään yrittäjyysvalmiuksiaan työssään (kuvio 7). Kahdeksan vastaajaa (14 %) ei kokenut yrittäjyysvalmiuksien kehittämistä merkityksellisenä, ja yhtä monella ei ollut mielipidettä kysymykseen. Seurantatutkimuksessa yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen positiivisesti suhtautuvien määrä oli noussut jo 84 %:iin. Tulos on vankka osoitus henkilöstölle suunnatun yrittäjyysvalmiuksien koulutuksen tärkeydestä sekä sen herättämän kiinnostuksen vahvistumisesta.

Kuvio 7. Kiinnostus omien yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen (%), n=57 (vuosi 2005), n=32 (vuosi 2007)

WEntre-projektin alussa kysyttäessä opettajien koulutustarvetta yrittäjyyden eri teemoista yli puolet (53 %) vastaajista koki tarvitsevansa koulutusta erittäin paljon tai jonkin verran (kuvio 8). Koulutusta tarvittiin alan kehityksessä mukana pysymiseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Usealla opettajalla ei ollut yrittäjyydestä ollenkaan tietämystä ja osaamista ja siksi he toivoivat saavansa jotain ”kättä pidempää”. Tarpeelliseksi aihealueiksi mainittiin pääasiassa markkinointiin, taloudelliseen osaamiseen ja tuotteistamiseen liittyvät teemat. Vastauksista suuri osa käsitti yksittäisiä omasta ammattialasta nousevia toiveita. Kysyttäessä koulutustarvetta WEntre-projektin lopussa opettajat kokivat tarvitsevansa vielä jonkin verran lisäkoulutusta tai valmennusta yrittäjyydestä. Miltei puolet (48 %) vastaajista koki tarvitsevansa jonkin verran lisäkoulutusta ja 15 % paljon tai erittäin paljon.

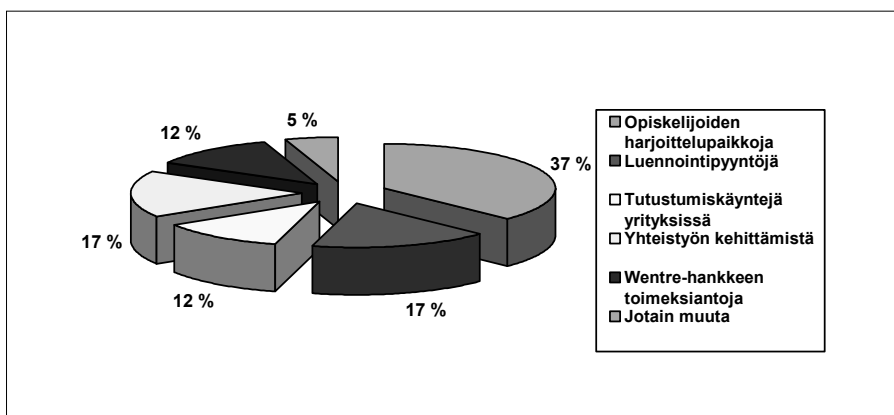
Kuvio 8. Opettajien yrittäjyyteen liittyvä koulutustarve vuosina 2005 ja 2007 (%), n=57 (vuosi 2005), n=32 (vuosi 2007)

Projektin lopussa opettajia pyydettiin arvioimaan omaa suhtautumistaan hyvinvointipalveluja tuottavaan yritystoimintaan. Suurin osa vastaajista (84 %) suhtautui pääosin positiivisesti hyvinvointipalveluja tuottavaan yritystoimintaan. Kukaan vastaajista ei suhtautunut asiaan negatiivisesti. Mielipidettään ei osannut muotoilla 16 % vastaajista.

Vuoden 2005 aikana yli puolet (65 %) vastaajista oli ollut yhteydessä yrityksiin työnsä puolesta. Yhteydenotot koskivat pääosin opiskelijoiden opintoihin liittyvää harjoittelua (harjoittelupaikkojen hankinta ja ohjaus). Yhteistyö yrittäjien kanssa koettiin vastauksissa yleensä reiluksi, avartavaksi ja innostavaksi. Muutama maininta oli negatiivisempi; ne liittyivät lähinnä ajallisten resurssien puutteeseen ja niistä johtuviin yhteistyön hankaluuksiin.

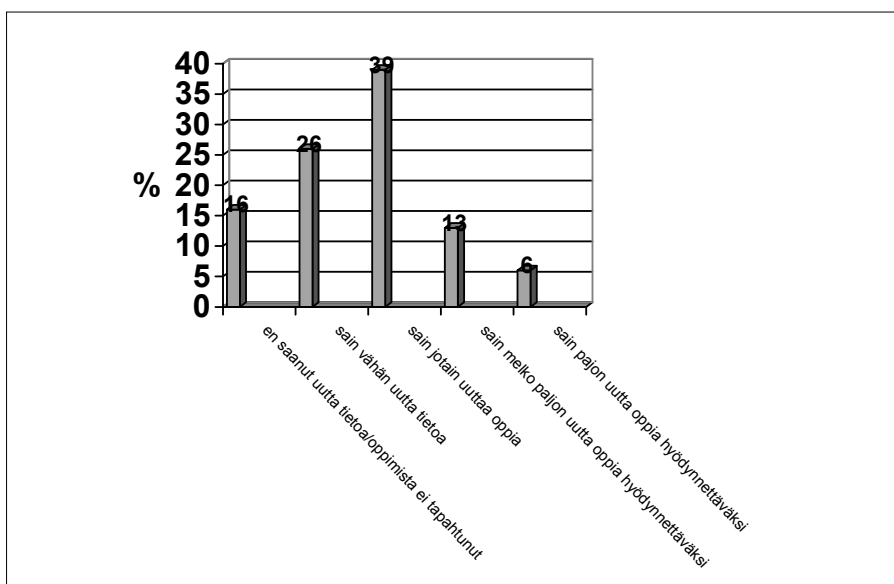
Opettajilta kysyttiin projektin lopuksi, onko heidän yhteistyönsä oman alan yrittäjiin lisääntynyt kahden viime vuoden aikana. Puolet (16 vastaajaa) mainitsi yhteistyön lisääntyneen aiemmasta. Tulos on hyvä osoitus siitä, että projektin aikana luotu yritys yhteistyöverkosto on lisännyt opettajien ja yritysten välistä yhteistyötä hyvin.

Seurantakyselyssä opettajat ilmoittivat olevansa yhteydessä yrityksiin samassa tilanteessa kuin alkukyselyssäkin: hankkiessaan opiskelijoille opintoihin liittyviä harjoittelupaikkoja. Lisäksi luennointipyynnöt ja yhteistyön suunnittelu sekä hankkeen toimeksiantojen suunnittelu mainittiin useissa vastauksissa (kuvio 9).

Kuvio 9. Opettajien yhteistyön muodot yritysten kanssa vuonna 2007, n=32

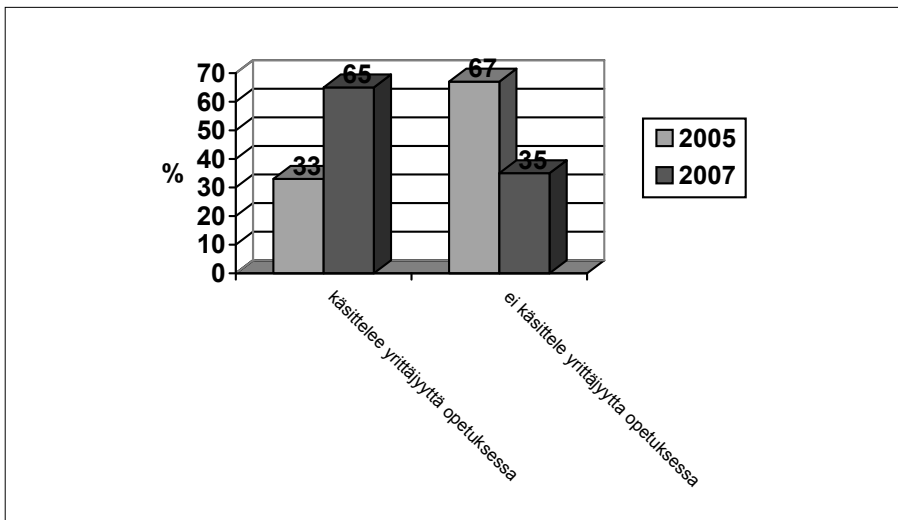
Projektissa haluttiin selvittää, miten opettajille suunnattu koulutus auttoi lisäämään heidän osaamistaan yrittäjyydestä. Miltei 40 % vastaajista koki, että he saivat jotakin uutta hyödynnettävää tietoa. Suurin osa vastaajista koki, että koulutus ei lisännyt toivotulla tavalla heidän yrittäjyysosaamistaan (kuvio 10). Tähän tulokseen osasyynä saattoi olla vastaajien vaihteleva osallistuminen heille järjestettyyn koulutukseen.

Kuvio 10. Opettajien arvio koulutuksen vaikuttavuudesta (%), n=31

Opettajia pyydettiin projektin loppuun yksilöimään lisäkoulutustarpeensa. Vastauksissa mainittiin yksittäisiä koulutustarpeita, joten niitä ei voinut ryhmitellä. Muutamia koulutustarpeita tuli yrityksen taloushallintoon liittyen sekä opetuksen kehittämiseen yrittäjyyttä paremmin tukeviksi. Samoin opettajat toivoivat koulutusta ohjaukseen ja konkreettisten työvälineiden käyttämiseen.

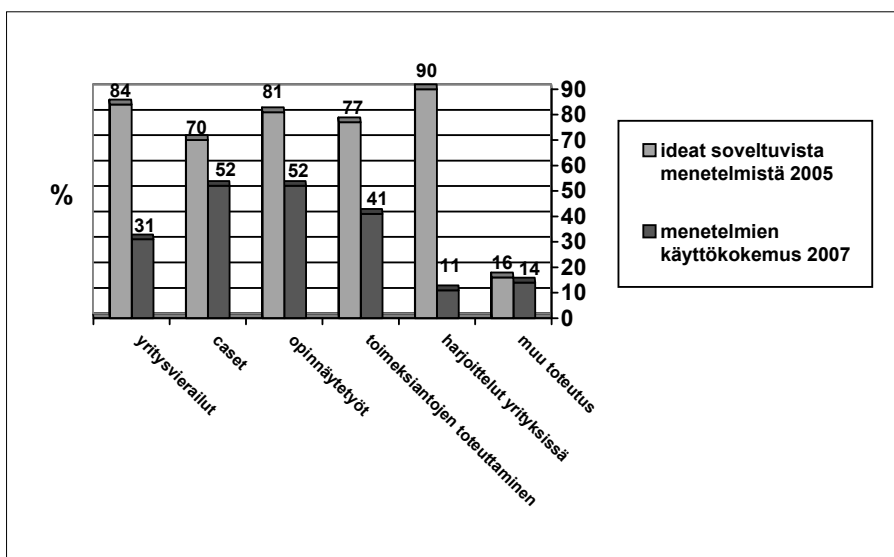
Projektin alussa 33 % opettajista mainitsi, että he käsittelevät yrittäjyyden aihealueita omassa opetuksessaan (kuvio 11). Seurantatutkimuksen tuloksista kävi ilmi selkeä positiivinen muutos. Nykyään 65 % vastaajista sisällyttää yrittäjyyden aihealueita opetukseensa. Yrittäjyyden esille nostaminen organisaation sisäisissä keskusteluissa, opetussuunnitelmatyössä ja koulutuksissa sekä opiskelijoiden lisääntynyt tietoisuus yrittäjyyspolusta ovat olleet vaikuttamassa tämän tuloksen syntyyn.

Kuvio 11. Opettajien näkemys yrittäjyyden aihealueiden käsittelystä omassa opetuksessaan sisällöllisesti tai opetusmenetelmällisesti vuosina 2005 ja 2007, $n=57$ (vuosi 2005), $n=32$ (vuosi 2007)

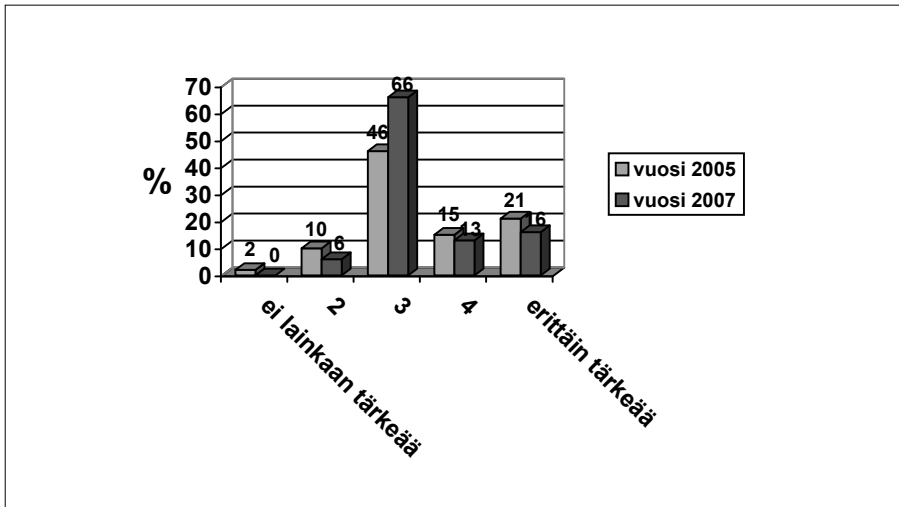
Projektin aluksi opettajilta tiedusteltiin, mitkä olisivat toimivia metodeja opettaa yrittäjyysvalmiuksia opiskelijoille. Vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja. Vastaukset hajaantuivat melko tasaisesti (kuvio 16). Eniten kannatusta saivat opintoihin liittyvä harjoittelu yrityksissä (51 mainintaa, 89,5 %), yritysvierailujen integroiminen opintoihin (48

mainintaa, 85 %) ja opinnäytetöiden aiheiden liittyminen yrittäjyyteen (46 mainintaa, 81 %). Projektin lopuksi haluttiin selvittää, miten opettajat ovat ottaneet mainittuja menetelmiä käyttöön opetuksessaan. Vastauksista ilmeni, että suotuisimmaksi valittu harjoittelu yrityksissä ei juurikaan näkynyt oman opetuksen metodina. Yleisimmiksi käytännön toteutuksiksi nousivat yrityksissä tapahtuvat toimeksiannot (52 %) ja opinnäytetyö yrittäjyyspainotteisesti (52 %) (kuvio 12). Syynä tuloksen ristiriitaisuuteen on varmasti harjoittelupaikkojen painottuminen edelleen etupäässä julkiselle sektorille.

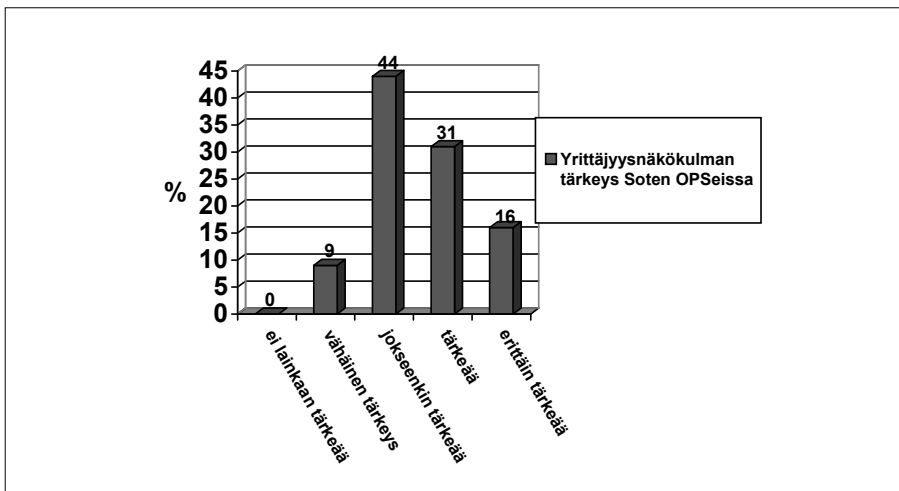
Kuvio 12. Eri menetelmät yrittäjyysvalmiuksien opetuksessa ja niiden käyttö, n=57 (vuosi 2005), n=33 (vuosi 2007)

Kyselyssä opettajia pyydettiin arvioimaan yrittäjyysnäkökulman tärkeyttä omassa opetuksessaan. Tilanne projektin loputtua oli jokseenkin sama kuin alkuvaiheessakin (kuvio 13). Tästä voidaan päätellä, että enintään useampi opettaja tietoisesti käsittelee yrittäjyysaihetta opetuksessaan mutta sen tärkeys suhteessa muihin opetettaviin aihealueisiin ei ole muuttunut.

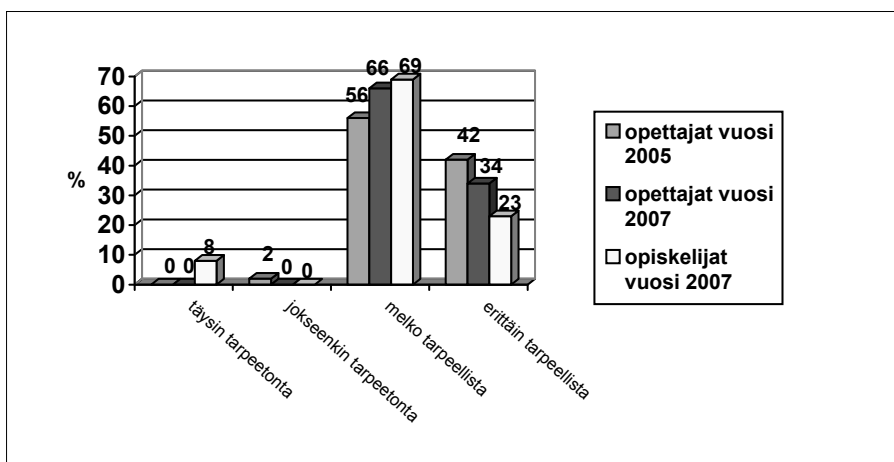
Kuvio 13. Miten tärkeänä opettajat pitivät yrittäjyysnäkökulman huomioimista tai esille tuomista omassa opetuksessaan (%) $n=57$ (vuosi 2005), $n=32$ (vuosi 2007)

Pääosin opettajat kokivat yrittäjyysnäkökulman näkymisen opetussuunnitelmissa jokseenkin tärkeänä (kuvio 14). Enemmistö vastaajista piti yrittäjyyden näkökulmaa tärkeänä. Muutamat vastaajat pitivät näkökulmaa vähäisenä, mutta kukaan vastaajista ei kokenut asiaa merkityksettömänä.

Kuvio 14. Yrittäjyysnäkökulman tärkeys sosiaali- ja terveysalan opintosuunnitelmissa opettajien mielestä (%), $n=32$

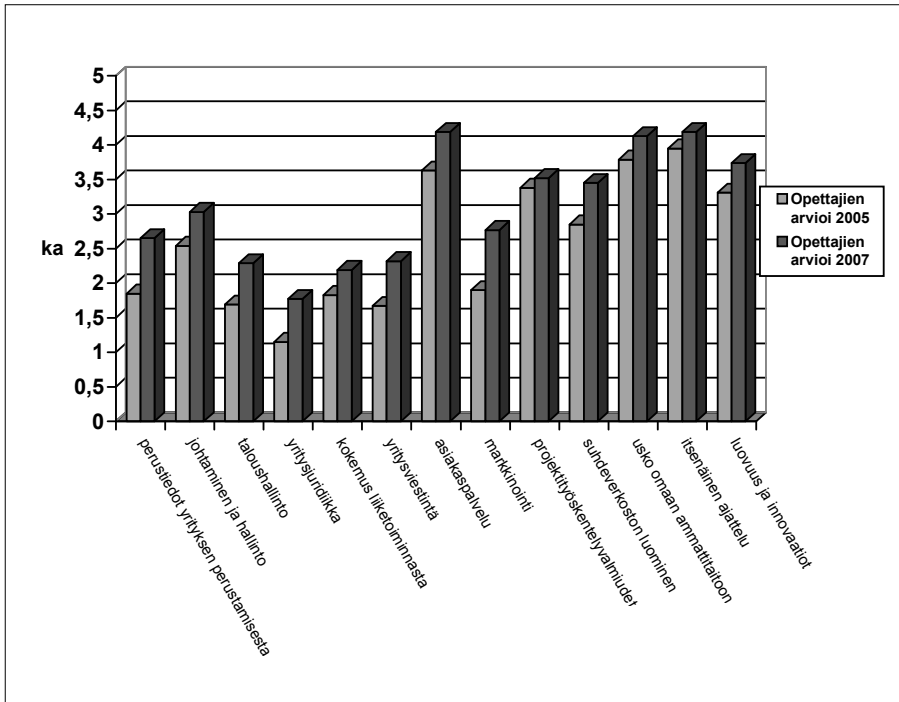
”Myös sosiaali- ja terveystalon pilottiryhmän opiskelijoilta kerättiin tietoa heidän toiveistaan yrittäjyyden opettamiseen ja ohjaukseen. (liite 5) Opettajia ja opiskelijoita pyydettiin arvioimaan kysymystä ”Kuinka tarpeellisena näet sen, että yrittäjyyden mahdollisuuksia kehitettäisiin nykyistä enemmän yhteistyössä JAMKin eri koulutusalojen kesken?” Suurin osa vastaajista oli selkeästi yhteistyön kannalla (kuvio 15). Suuria muutoksia ei projektin aikana vastauksissa tapahtunut suuntaan tai toiseen. Yksikään opettaja ei maininnut yhteistyön olevan täysin tarpeetonta. Sitä vastoin muutama opiskelija ilmaisi, että yhteistyö on täysin tarpeetonta. Muilta osin opiskelijat kokivat yhteistyön tarpeellisuuden opettajien tavoin.

Kuvio 15. Yrittäjyyden mahdollisuuksia koskevan yhteistyön tarpeellisuus Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opettajien ja opiskelijoiden näkökulmasta (%), n=57 (vuosi 2005), n=32 (vuosi 2007)

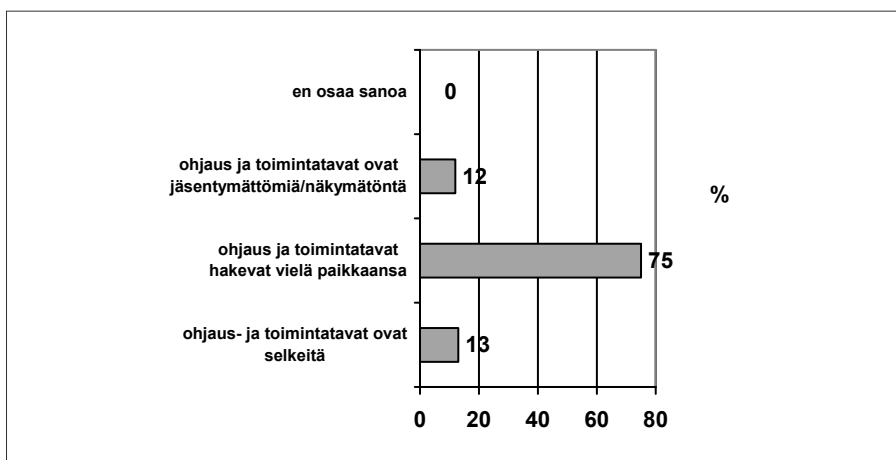
Opetushenkilöstö arvioi asteikolla 1–5 (1 = heikot, 2 = vähäiset, 3 = kohtalaiset, 4 = hyvät ja 5 = erinomaiset) sitä, millaiset valmiudet opiskelijat nykyisin saavat koulutusohjelmissaan yrittäjyyteen oman tutkintonsa osana. Kuviosta 16 voidaan havaita, että projektin aikana opettajien arviot oppilaiden valmiuksista ovat kauttaaltaan kohonneet. Ammatillisista valmiuksista asiakaspalvelu, usko omaan ammattitaitoon ja itsenäinen ajattelu arvioitiin korkeimmalle kummassakin kyselyssä. Suhteessa eniten arvioitiin kehittyneen yrityksen perustietoihin ja markkinointiin liittyvien valmiuksien.

Heikoimmin kehittyivät opettajien mielestä yritys juridiikan tiedot ja kokemus liiketoiminnasta

Kuvio 16. Opiskelijoiden valmiudet keskiarvona yrittäjyyden eri osa-alueissa opettajien arvioimana (ka) (pylvään korkeus osoittaa valmiuden määrää), n=57 (vuosi 2005), n=32 (vuosi 2007)

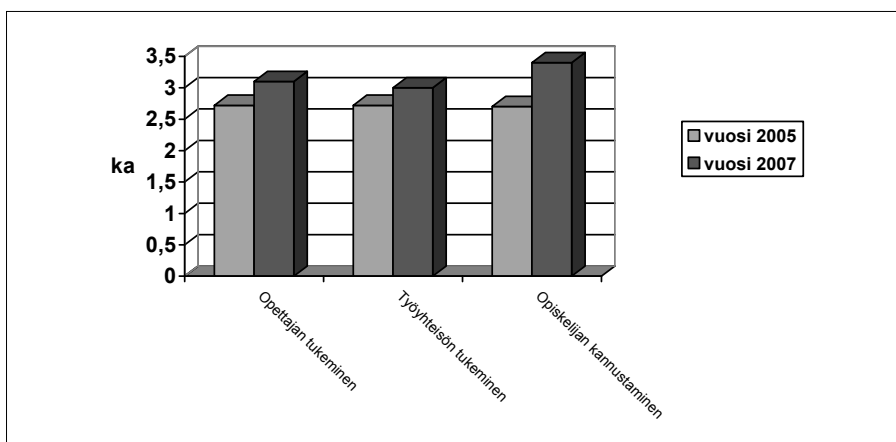
Opettajia pyydettiin arvioimaan projektin aikana luotuja ohjaus- ja toimintatapoja. Suurin osa vastaajista (75 %) arvioi niiden vielä hakevan paikkaansa koulutus alalla (kuvio 17). 13 % vastaajista koki ne jäsentyneiksi, mutta miltei sama määrä (12 %) koki niiden olevan vielä jäsentymättömiä tai näkymättömissä. Koettu jäsentymättömyys on haaste tehdä luodut toimintatavat entistä näkyvämmiksi. Näin opettajat ja opiskelijat osaisivat hyödyntää tehokkaammin projektin aikana luotuja malleja.

Kuvio 17. Ohjaus- ja toimintatapojen toimivuus opettajien mielestä projektin lopussa (%), n=32

Opettajilta kysyttiin projektin alussa ja lopussa, miten koulutusalan yrittäjyysilmapiiri on muuttunut opettajan ja työyhteisön yrittäjämäisen toiminnan tukemisessa sekä opiskelijan kannustamisessa yrittäjyyteen. Opettajat arvioivat asteikolla 1–5 sitä, miten tukeva ja kannustava ilma- piiri on. Suurempi luku vastauksessa ilmaisi positiivisempaa vastausta.

Vastausten mukaan kaikilla osa-alueilla on tapahtunut myönteistä ke- hitystä (kuvio 18). Erityisesti opiskelijoiden kannustaminen yrittäjyyteen, oli parantunut muuta kahta osa-aluetta vahvemmin projektin aikana.

Kuvio 18. Koulutusalan yrittäjyysilmapiirin kehittyminen (ka), n=57 (vuosi 2005), n=33 (vuosi 2007)

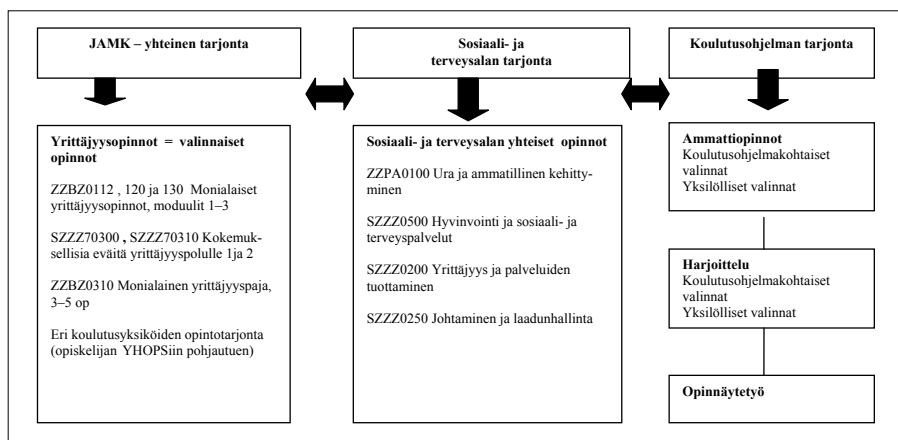
Opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen kehittyminen

Sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen lisäämiseksi WEntre-projektissa kehitettiin yrittäjyyspolku, joka mahdollistaa yrittäjyystaitojen opiskelun osana omaa tutkintoa (kuvio 19). Yrittäjyyspolku mahdollistaa opiskelijan yrittäjyysosaamisen ja -taitojen kehittymisen sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelmissa oman tutkinnon osana. Osa yrittäjyyspolun opinnoista on kaikille opiskelijoille pakollisia ja osa valinnaisia niille, jotka haluavat syventää omaa yrittäjyysosaamistaan. Yrittäjyyspolun opintojen tavoitteena on kannustaa opiskelijoita yrittäjämäiseen toimintatapaan ja yrittäjyyteen sekä lisätä tietämystä sosiaali- ja terveystieteiden yrittäjyydestä ja sen mahdollisuuksista. Lisäksi opiskelija tiedostaa työmenetelmien kehittämisen merkityksen laadukkaiden ja asiakaslähtöisten palveluiden tuottamisessa.

Opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen kehittämiseen haluttiin tuoda uudenlaista näkökulmaa – sellaista, joka ei ollut aiemmin näkyvästi painottunut opetuksessa. Oli tärkeää miettiä keinoja, kuinka opiskelijat konkreettisesti pääsisivät yrityksiin tekemään yrityksille ja yrittäjille kuuluvia tehtäviä. Tätä tarvetta varten pyydettiin projektin alussa WEntre-yritysverkostoon kuuluvilta yrittäjiltä heitä palvelevia toimeksiantoja, joita opiskelijat työstävät.

Yrittäjyyspolulla oleva opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja arvioi näitä hyvinvointialan yritysten toimeksi antamia ja yhteistyössä opettajien ja opiskelijoiden kanssa suunnittelemissa projekteissa. Niitä toteutetaan sosiaali- ja terveystieteiden yhteisissä opinnoissa, ammattiopinnoissa tai vapaasti valittavissa opinnoissa sekä ohjatussa harjoittelussa tai opinnäytetyössä. Yrittäjyyspolulla opiskelevan oppimista ohjaavat oma tutoropettaja ja yrittäjyysyhdyshenkilö sekä yrittäjyyspolulla olevien opintojaksojen opettajat. Opiskelija aloittaa 1. lukuvuoden lopulla yrittäjyyden henkilökohtaisen opintosuunnitelman (YHOPS, liite 6) suunnittelun. Opiskelija tarkentaa YHOPSiaan opiskelun edetessä omien tavoitteidensa tarkentuessa.

Yrittäjyyspolulla olevan opiskelijan kuviossa 19 mainitut opinnot ja opinnäytetyö voivat olla palveluiden tai tuotteiden kehittämistä aitojen yrityksestä lähtevien toimeksiantojen pohjalta. Parhaimmassa tapauksessa esimerkiksi toimeksiantona tehty opinnäytetyö on tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksena syntynyt liiketoiminta hyvinvointialalle.

Kuvio 19. Yrittäjyyspolku projektin alussa

Liitteessä 7 esitellään jo toteutuneet toimeksiannot ja niihin liittyvät tiedot. Toimeksiannot toteutettiin opiskelijatöinä ja integroituina eri opintokokonaisuuksiin. Käytännössä opintojaksojen opettajat yhteistyössä WEntre -projektihenkilöstön kanssa miettivät, missä opintokokonaisuuksissa yrittäjien ehdottamia toimeksiantoja voisi toteuttaa niin, että toimeksianto tukisi opintojakson osaamistavoitteita. Toimeksiannot toteutettiin useimmiten pienissä opiskelijaryhmissä. Toimeksiannot olivat etupäässä luonteeltaan toiminnallisten tuokioiden suunnittelua ja toteutusta yritysten esittämiin tarpeisiin. Yrityksiltä tuli myös toivomuksia markkinoinnin kehittämiseen ja yrityksen laatutyöhön, kuten dokumentointiin. Haasteena toimeksiannoissa oli se, että niissä ei aina suoranaisesti ollut opiskelijan yrittäjävalmiuksia kehittävää näkökulmaa. Toisaalta esim. laatutyöhön liittyvät toimeksiannot olivat useimmiten liian laajoja toteutuakseen yhdessä opintojaksossa. Toki toimiminen autenttisessa yrityksen toimintaympäristössä ja havaintojen teko siellä avasi opiskelijaa ymmärtämään yrittäjyyttä, yritystoimintaa ja sen reunaehdoja. Esimerkkinä opintojakson sisään rakennetusta toimeksiannosta oli Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen –opintojakson harjoitustehtävä, jossa yhden osan muodosti yrittäjän antama toimeksianto ja toisena osana opiskelijoiden tuli tutustua yritykseen lähemmin ja löytää toimintaan liittyviä perustietoja, kuten

- toimiala ja yritysidea
- henkilöstörakenne ja sen ammattitausta sekä osaaminen

- yrityksen palvelut ja tuotteet
- yrityksen historia sekä tulevat kehitysnäkymät
- asiakaskunta
- numeroaineisto yrityksen tilasta (jos mahdollista tilinpäätöstiedot)
- yrityksen yhteistyöverkosto
- yrittäjän oma tehtäväkuva ja sen vaatimat osaamisalueet
- yrittämisen hyvät ja huonot puolet yrittäjän mielestä.

Osa yritysten toimeksiannoista markkinoitiin opiskelijoille opin- näytetyön aiheiksi. Yrityksiltä tulleet toimeksiannot, jotka soveltuivat opinnäytetöiksi, tallennettiin ammattikorkeakoulussa käytössä olevaan verkko-oppimisolustaan (R5) opiskelijoiden valittavaksi. Projektin ai- kana viisi opinnäytetyötä käynnistyi yhteistyöyritysten toimeksiannoista. Kolme niistä valmistui ja kaksi on edelleen tekeillä. Esimerkkinä val- mistuneesta opinnäytetyöstä on toimintaterapian opiskelijoiden Marjo Kalavaisen ja Anne Mariaporin opinnäytetyö ”Tarkkaamattomuutta ja ylivilkkausta – mistä tässä on kysymys?” Opinnäytetyö tehtiin toimin- taterapiayritykseen tuotteistamistarkoitukseen.

Toimeksiantojen määrää ja tuotoksia seurattiin sitä varten rakenne- tulla toimeksiantolomakkeella (liite 7), josta selvisivät seuraavat asiat:

- Mistä yrityksestä ja toimeksiannosta oli kyse?
- Minkä alan opiskelija tai opiskelijaryhmä toimeksiannon toteutti?
- Missä opintojaksossa toteutus tapahtui?
- Miten laajasta toimeksiannosta oli kyse (= opintopisteiden määrä)?

Toimeksiantoja omassa opetuksessaan hyödyntävä opettaja ilmoitti lomakkeessa tarvittavat tiedot projektihenkilölle, joka kokosi ja päivitti lomaketta. Päivitetty lomake ja sen palautusmahdollisuus olivat R5- verkko-oppimisolustalla WEntre-projektin työtilassa. Lomakkeen avulla saatiin hyvä yleiskuva siitä, missä yrityksissä mitään toimeksiantoja to- teutettiin. Sen avulla myös yritys yhteistyössä syntyvien opintopisteiden määrän laskeminen oli helpompaa.

Toimeksiantoja pyrittiin myös aktiivisesti käynnistämään yrityksissä, joissa toimeksiantojen määrä oli vielä vähäinen. Näin pyrittiin saamaan kuhunkin WEntre-yritykseen tasapuolisesti toimeksiantojen toteutuksia.

Käytännössä kuitenkin tietyissä yrityksissä toteutettiin enemmän toimeksiantoja kuin toisissa. Synä toimeksiantojen vähäisyyteen projektin aikana olivat yrityksen johtajan kiireet ja aikataulujen muuttuminen yrittäjän toimesta, yrittäjän ja ammattikorkeakoulun välinen satunnainen yhteistyö ja opiskelijoiden kokemukset yhteistyössä tapahtuneista muutoksista sekä yrityksen sijainti kaukana Jyväskylän ulkopuolella. Toisaalta yrittäjien hyvät markkinointitaidot ja markkinointiosaaminen olivat avainasemassa saada opiskelijat innostumaan toimeksiannoista yrityksessä.

Opiskelijat raportoivat yrittäjäysohjelmien toimeksiannon suunnittelua ja toteutusta projektiraportin (liite 8) avulla säännöllisin väliajoin opintojakson vastaavalle opettajalle. Raportista ilmenivät projektin aikana tehdyt toimenpiteet ja niihin käytetty aika. Myös mahdolliset suunnitelman muutokset ja niiden korjausehdotukset kirjattiin raporttiin. Raportti toimi opiskelijoiden apuvälineenä projektiin käytetyn aikaresurssin seuraamisessa ja opettajan tukena ryhmän ohjaamisessa.

Yrittäjyyden pilottiryhmän 2006 muodostuminen

Yrittäjyydestä kiinnostuneita opiskelijoita on aina ollut opiskelemassa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Aiemmin he saattoivat olla vain yksittäisten opettajien tai opettajaryhmien tiedossa. WEntre-projektissa haluttiin tehdä yrittäjyydestä kiinnostuneiden opiskelijoiden olemassaolo näkyvämmäksi niin, että he löytäisivät samoin ajattelevia opiskelijoita ympärilleen ja heitä opettava ja ohjaava henkilökunta olisi tietoinen heistä laajemmin. Tätä varten ideoitiin yrittäjyyden pilottiryhmä. Ryhmän kokoamiseksi toimitettiin seuraavasti. Sosiaali- ja terveysalan kaikkien koulutusohjelmien opintonsa aloittavista opiskelijoista koottiin moniammatillinen yrittäjyyden pilottiryhmä syksyllä 2006. Tieto mahdollisuudesta valita erityinen yrittäjäysohjelma osana opiskelua lähetettiin opiskelijoille valintakirjeen mukana (liite 9). Hakeminen yrittäjäysohjelmaan tapahtui ennen opintojen alkua vapaamuotoisella hakemuksella, jossa opiskelija kuvaili omaa kiinnostustaan sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyteen. Kuvausessa pyydettiin hakijaa perustelemaan, miksi hän oli kiinnostunut tekemään oman alan yrittäjäysohjelmien ammattikorkeakoulututkinnon. Hakemus pilottiryhmään pyydettiin palauttamaan samalla, kun opiskelija palautti lomakkeen opiskelupaikan vastaanottamisesta. Opiskelijavalinta tehtiin elokuussa ennen opintojen alkua, ja asiasta tiedotettiin henkilökohtaisesti jokaiselle opiskelijalle myös sähköpostitse ennen opintojen aloittamista.

Yrittäjyyden pilottiryhmään haki 25 sosiaali- ja terveystalouden eri koulutusohjelmien opiskelijaa. Ryhmään valittiin kaikki hakeneet opiskelijat, joista neljä jäi heti alkuvaiheessa pois. Opiskelijat perustelivat kiinnostustaan yrittäjyyteen halulla kehittää itseään ja tulevaisuuden yhteiskunnallisilla muutoksilla, jotka näkyvät myös sosiaali- ja terveystaloudella. Myös perhepiiristä nouseva yrittäjähenkisyys ja toiveet perustaa oma yritys tulevaisuudessa näkyivät perusteluissa. Muodostetun pilottiryhmän 20 opiskelijaa edustivat jokaista sosiaali- ja terveystalouden koulutusohjelmaa. Ensimmäisen lukuvuoden aikana pilottiryhmässä tapahtui muutoksia. Yksi hoitotyön opiskelija jättäytyi pois ryhmästä. Taulukosta 10 ilmenevät yrittäjyyden pilottiryhmän opiskelijamäärät koulutusohjelmittain.

Taulukko 10. Yrittäjyyden pilottiryhmän (2006) opiskelijat koulutusohjelmittain.	
Opiskelija	lukumäärä
Toimintaterapian koulutusohjelma	4
Fysioterapian koulutusohjelma	5
Sosiaalialan koulutusohjelma	3
Kuntoutuksen ohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma	3
Hoitotyön koulutusohjelma	
–suuhygienistiopiskelijat	4
Yhteensä	19

Opiskelijat odottivat saavansa monipuoliset yrittäjyydessä tarvittavat taidot, joita kuvattiin yrittäjyysvalmiuksina, johtamistaitoina ja ryhmätyötautoina. Yrittäjyysvalmiuksiksi nousivat liiketaloudelliset asiat, kuten raha- ja veroasiat, tuotanto, markkinointi, kirjanpito, lakien ja asetusten ymmärtäminen ja palveluiden hinnoittelu sosiaali- ja terveystaloudella. Yrittäjäidentiteetin kasvun opiskelijat odottivat myös käynnistyvän opintojen myötä. Kasvua kuvattiin ominaisuuksilla, joita oletetaan hyvällä yrittäjällä olevan. Kolmanneksi vastauksissa tuli esiin yrityskontaktien luominen, joka mahdollistuisi opintojen myötä. Opiskelijoiden mielestä Jyväskylän yrityksiin kontaktin saaminen voisi auttaa tulevaisuudessa työllistymistä sekä edistää verkostoitumista ja harjoittelua oikeissa yrityksissä. Usean opiskelijan haaveissa oli perustaa oma yritys tulevaisuudessa, ja opinnot yrittäjyyspolulla antaisivat tarvittavat eväät siihen (Horppu 2007, 17–18).

Pilottiryhmästä kertyneet kokemukset

Osa pilottiryhmäläisistä oli aktiivisia koko lukuvuoden ajan. He hyödynsivät tarjolla olevaa ohjausaikaa ja hakivat vahvistusta valinnoilleen, laativat omaa YHOPSiaan (liite 6) ja osallistuivat vapaasti valittavaan opetustarjontaan (mm. monialainen Yrittäjyyspaja -opintojakso). Osa valituista oli enemmänkin taustalla, ja heidän näkyvä kiinnostuksensa ja panostuksensa oli vähäisempää. Koska opiskelijat tulivat eri koulutusohjelmista, yhteisten aikataulujen sopiminen oli joskus hankalaa.

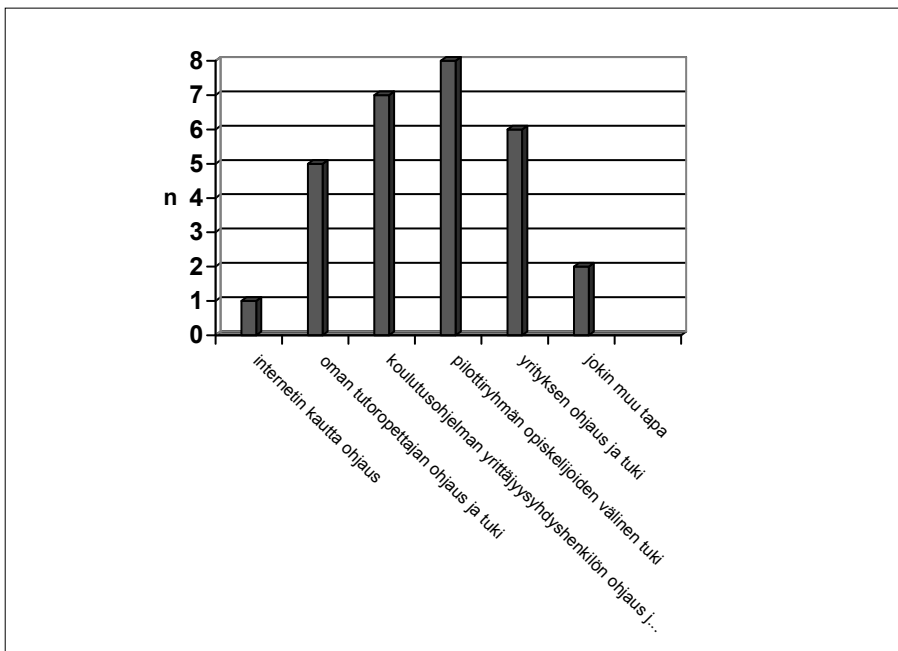
Pilottiryhmän opiskelijoilta kysyttiin projektin alussa heidän ehdotuksiaan ja toiveitaan yrittäjyyspolulle. Sähköinen kysely lähetettiin kaikille ja 16 opiskelijaa vastasi siihen. Vastaajista 15 oli naisia ja yksi mies. Suurin osa vastaajista (9) oli iältään 20–30 vuotta. Valtaosa heistä oli kuntoutuksen koulutusohjelmien opiskelijoita (62,5 %). Kymmenellä vastanneista oli aikaisempi ammattikoulutus. Usean (10) opiskelijan perheenjäsen tai lähisukulainen on toiminut tai toimii yrittäjänä tällä hetkellä. Myös yli puolella (9) oli aikaisempaa kokemusta yksityisellä sektorilla työskentelystä. Yrittäjyyspolulta opiskelijat odottivat saavansa yrittäjyyteen tarvittavat valmiudet, välineitä yrittäjäidentiteetin kasvuun sekä omia yrityskontakteja. Yrittäjyysopintojen opettajilla odotettiin olevan hyvät ammatilliset taidot. Myös opettajan persoonallisten piirteiden merkitys nousi tärkeäksi.

Opiskelijoilta tiedusteltiin projektin lopussa avoimella kysymyksellä, mitä toiveita heillä on yrittäjyyspolkua kohtaan myöhemmissä opinnoissaan. 13 pilottiryhmän jäsentä vastasi kyselyyn. Vastaukset olivat melko erilaisia eikä niitä voinut sen vuoksi ryhmitellä tarkemmin. Osa pilottiryhmän opiskelijoista toivoi yrittäjyyspolun tuottavan lisätietoa yrittäjänä toimimisesta ja työllistymismahdollisuuksista, yrityksen perustamisesta, lainsäädännöstä ja markkinoinnista. Lisäksi toivottiin iältään nuorten yrittäjien näkemysten esilletuontia ja erilaisten yrittäjille tarkoitettujen tukimuotojen esittelyä. Luovuuden ja ideoiden hyödyntämistä yrittäjyydessä haluttiin myös korostaa. Kiitosta annettiin yrittäjyysnäkökulman soveltamista perusopintojaksoihin. Kolme opiskelijaa toi esiin oman yritysideokehittämisen jo opiskelujen alkuvaiheessa. Tämä oli mielenkiintoinen tulos, koska oman yrityksen perustaminen tulevaisuudessa oli kuitenkin suurimman osan suunnitelmissa hakuvaiheissa.

Toisensuuntaisiakin toiveita esitettiin. Muutama opiskelija oli hieman pettynyt opetustarjontaan yrittäjyyspolulla. Ammattiopinnot eivät heidän mielestään olleet tuoneet riittävästi yrittäjyysnäkökulmaa esille

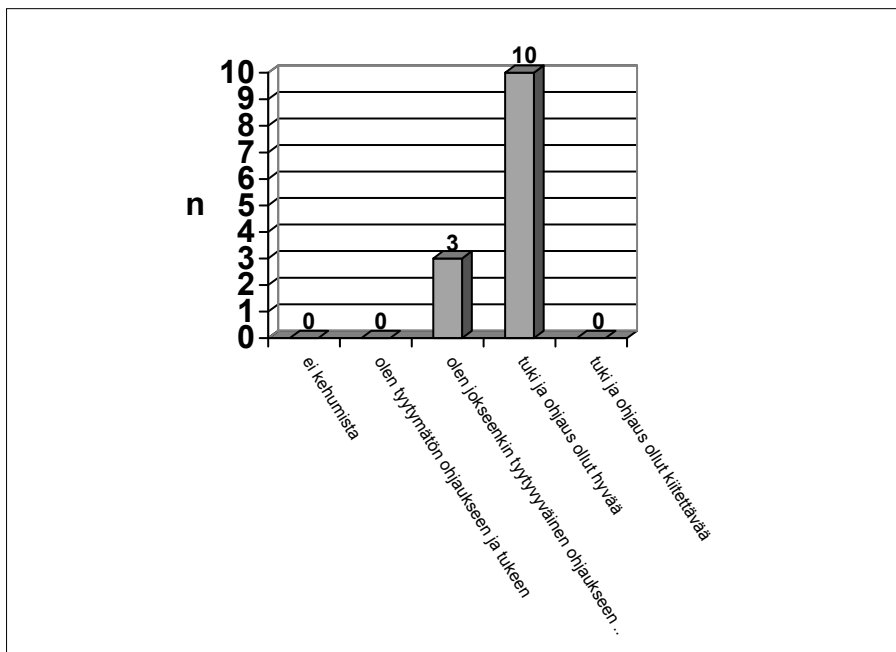
ensimmäisenä lukuvuonna. He eivät kokeneet saavansa sitä tietoa, mitä olisivat halunneet. Toimeksiantojen toteutuksia toivottiin lisää oman koulutusohjelman opintojaksojen kirjallisten tenttien sijaan. Pilottiryhmään valituille korostettiin opintojen alusta lähtien, että yrittäjyyspainotteista toimintaa kehitetään projektin aikana, ja sitä, että yrittäjyyspolku ei ole valmis vaan se rakentuu projektin tuotoksena opiskelijoiden palautteiden ja opetussuunnitelmatyön (ECTS) kehittämisen myötä. Tämä opetussuunnitelmatyön keskeneräisyys varmaan heijastui osalle opiskelijoista pettymyksenä opetustarjontaan.

Opiskelijoilta kysyttiin, millaista tukea ja ohjausta he toivoivat saavansa yrittäjyyspolun aikana. Opiskelijat mainitsivat keskeiseksi tuen muodoksi pilottiryhmän keskinäiset tapaamiset, koulutusohjelman yrittäjyysyhdyshenkilön ohjauksen ja tuen sekä yrittäjien taholta tulevan tuen (kuvio 20). Kiinnostava tulos oli, että verkossa R5-työtilan kautta saatava tuki koettiin vähiten tärkeäksi. Samalla vertaistukitapaamiset nousivat vastauksissa tärkeimmiksi. Jatkossa on syytä pohtia, miksi verkko-pohjainen ohjaaminen koettiin näin vähän merkitykselliseksi. Opiskelijat olivat vasta aloittaneet opintonsa. R5-työtilan hyödyntäminen saattoi olla vierasta opintojen alkuvaiheessa.

Kuvio 20. Opiskelijoiden kokemat mieluisimmat ohjaus- ja tukimuodot, n=13

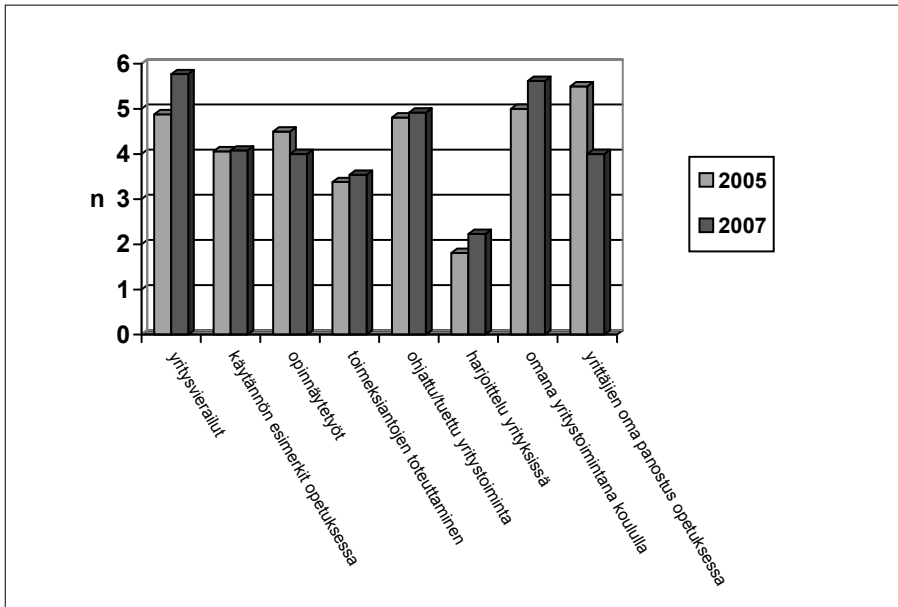
Pilottiryhmän opiskelijat kokivat olevansa tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen ja tukeen yrittäjäyyspolulla lukuvuoden aikana. Suurin osa opiskelijoista oli tyytyväisiä saamaansa tukeen ja ohjaukseen, muutama oli jokseenkin tyytyväinen (kuvio 21).

Kuvio 21. Opiskelijan arvio saamastaan tuesta ja ohjauksesta, n=13

Pilottiryhmän opiskelijoilta kysyttiin, miten omien yrittäjäyysvalmiuksien kehittyminen voisi näkyä opetuksen toteutuksessa. Heitä pyydettiin laittamaan vaihtoehdot omasta näkökulmastaan tärkeysjärjestykseen käyttämällä numerointia 1–8 (1 = tärkein tapa, 8 = vähiten tärkein tapa). Mitä pienempi keskiarvo oli, sitä toivotumpi toteutustapa oli. Opiskelijat kokivat harjoittelun yrityksissä sekä erilaisten asiakkaiden ja yritysten toimeksiantojen teon tärkeimpinä keinoina omien yritysvalmiuksiensa kehittämiseen (kuvio 22). Tältä osin opettajien näkemykset ja toteutustavat olivat opiskelijoiden näkemysten kanssa samansuuntaiset. Opiskelijoiden vastauksissa yritysvierailut saivat vähiten kannatusta osakseen. Vuoden kuluttua toiveissa oli tapahtunut pieniä muutoksi. Syksyllä 2007 suosituin opetuksen toteuttamismuoto oli edelleen harjoittelu yrityksissä. Myös opinnäytetyön ja yritysten oman panostuksen lisääminen opetuksessa oli toivottavaa.

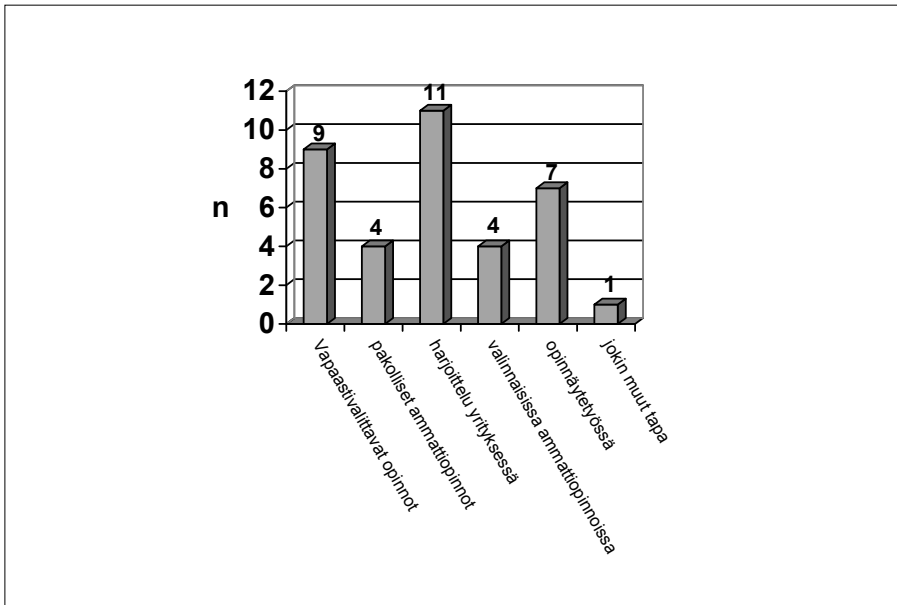

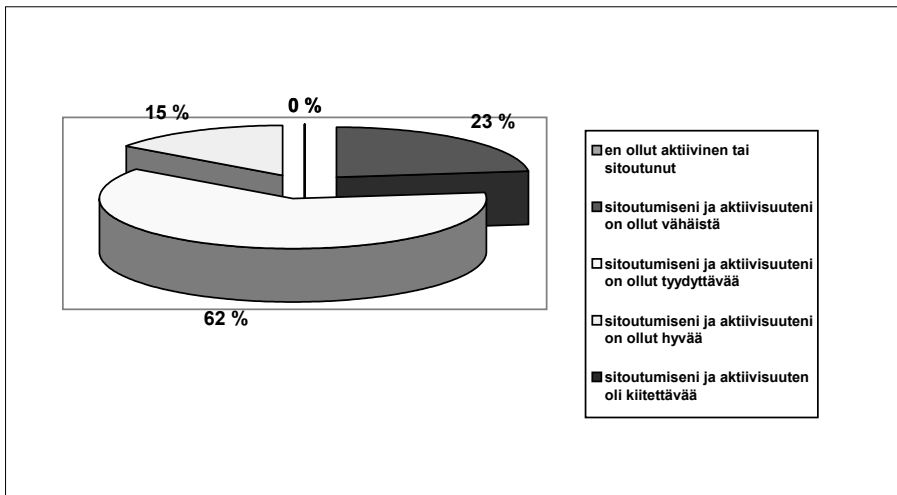
Kuvio 22. Opiskelijoiden toiveet yrittäjyysvalmiuksien toteuttamistavasta osana opetusta vuosina 2006 ja 2007 (ka). (Mitä matalampi pylvä, sitä toivotumpi toteutustapa.) Vuosi 2006 n=16, vuosi 2007 n=13.

Pilottiryhmän opiskelijoita pyydettiin valitsemaan ne opinnot, jotka parhaiten soveltuvat yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen. Kuviossa 23 selkeästi suosituimmiksi opinnoiksi mainittiin harjoittelu (11 mainintaa) ja vapaasti valittavat opinnot (9 mainintaa). Opiskelijat eivät olleet niinkään kiinnostuneita integroimaan yrittäjyysnäkökulmaa pakollisiin ja valinnaisiin ammattiopintoihin. Pilottiryhmän opiskelijat eivät olleet ensimmäisenä lukuvuonna ehtineet opinnoissaan vielä suorittamaan pakollisia ammattiopintoja kattavasti, mikä saattaa selittää tätä tulosta.

Pilottiryhmän opiskelijat arvioivat omaa sitoutumistaan ja aktiivisuuttaan yrittäjyyspolkua kohtaan projektin lopussa (kuvio 24). Moni arvioi oman sitoutumisensa tyydyttävälle asteelle. Kolme keskeisintä syytä sitoutuneisuuden asteen heikkenemiseen olivat opiskelijoiden mukaan opiskelun työmäärä, yrittäjyysopintojen ajoitus ja elämäntilanne. Ensimmäisen lukuvuoden suuri työmäärä opiskelussa kuormitti opiskelijoita ja vei ajatusta enemmän opintojen muihin tärkeisiin osa-alueisiin. Toiseen osa opiskelijoista koki yrittäjyyteen liittyvien asioiden tulevan liian aikaisin opintojen alussa esille, kun perus- ja ammattiopinnotkin hakivat vielä merkitystään ja paikkaansa opiskelijoiden opinnoissa. Kolmanneksi opiskelijoiden oma elämäntilanne ei sallinut suurempaa panostusta yrittäjyysopintoihin ensimmäisenä lukuvuonna.

Kuvio 23. Yrittäjävalmiuksien kehittämiseen soveltuvat opinnot (n=13)

Kuvio 24. Opiskelijan itsearviointi omasta sitoutumisesta ja aktiivisuudesta yrittäjäyso-pintoihin (%), n=13

Pilottiryhmältä saamiemme tulosten perusteella voitiin antaa seuraavat suositukset yrittäjyysryhmälle 2007:

- 1) vertaistuen merkitystä tulee korostaa ohjauksessa ja me-hengen luonnissa
- 2) koulutusohjelman yrittäjyisyhdyshenkilön tehtäväkuva tulee kirkastaa opiskelijoille
- 3) yrittäjyysopintojen aloitusta on siirrettävä myöhäisemmäksi, esimerkiksi ensimmäisen lukuvuoden kevääseen
- 4) oman yrittäjyyteen painottuvan ja pitemmällä aikavälillä toteutettavan opintojakson suunnittelu ja toteutus
- 5) on tehtävä yhdessä sovittu aikataulutus yrittäjyysryhmän tapaamisille ensimmäisen lukuvuoden alussa
- 6) opiskelijoiden yrittäjyyspainotteisia harjoittelumahdollisuuksia on kehitettävä

Yrittäjyysryhmä 2007

Sosiaali- ja terveystieteiden kaikkien koulutusohjelmien opintonsa aloittaneista opiskelijoista koottiin moniammatillinen yrittäjyysryhmä syksyllä 2007. Yrittäjyysryhmään haettiin samalla tavalla kuin vuotta aikaisemmin koottuun pilottiryhmään. Määräpäivään mennessä yrittäjyysryhmään ilmoittautui 12 osallistujaa. Hakuaikaa yrittäjyysryhmään pidenttiin. Opiskelun alkaessa opiskelijoille annettiin viikko aikaa palauttaa hakemuksensa yrittäjyysvalmentajalle. Lopullisen ryhmän kokoonpano oli 16 opiskelijaa. Ryhmä koostui fysioterapian, toimintaterapian, hoitotyön sekä kuntoutuksen ohjauksen opiskelijoista ja muuntokoulutuksen opiskelijoista (taulukko 11).

Yrittäjyyden pilottiryhmän kokemuksia hyödynnettiin yrittäjyysryhmän 2007 kokoamisen, ryhmän toiminnan aikatauluttamisen ja sisältöjen suunnittelussa. Yrittäjyysryhmän opinnot etenivät oman koulutusohjelman mukaisesti, kuten vuoden 2006 syksyllä aloittaneen pilottiryhmänkin. Ryhmän toiminta alkoi heti opintojen alussa, jotta voitiin hyödyntää opiskelun alkuvaiheen innostus ja vastaanottavaisuus uusille asioille. Pilottiryhmän kokemusten pohjalta otettiin kuitenkin huomioon se, että opiskelijoille täytyy jäädä aikaa omaan ammattialaan tutustumiseen opintojen alkuvaiheessa. Vasta tämän jälkeen he pystyvät suunnittelemaan tarkemmin yrittäjyyden henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa (YHOPS, liite 6) ja valitsemaan yksilöllisen yrittäjyyspolun opintoja.

Taulukko 11. Yrittäjyysryhmän 2007 opiskelijat koulutusohjelmittain.	
Opiskelija	Lukumäärä
Toimintaterapian koulutusohjelma	6
Fysioterapian koulutusohjelma	1
Sosiaalialan koulutusohjelma	0
Kuntoutuksen ohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma	3
Hoitotyön koulutusohjelma	4
Muutokoulutus	
– sairaanhoitaja	0
– kuntoutuksen ohjaaja	1
– fysioterapeutti	0
– sosionomi	1
Yhteensä	16

Yrittäjyysryhmän opiskelijoiden yrittäjyyskasvatuksen tehostamiseksi suunniteltu Yrittäjyyteen kasvu -opintojakso toteutuu koko opintojen ajan ryhmätapaamisten ja työstettävien tehtävien muodossa (liite 10). Opintojakson tavoitteena on opiskelijan yrittäjyysosaamisen tukeminen säännöllisen yksilö- ja ryhmäohjauksen keinoin. Opintojakson osaamistavoitteet ovat seuraavat: Opiskelija muodostaa käsityksen sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyden merkityksestä palvelutuotannossa nyt ja tulevaisuudessa moniammatillista vertaisryhmää hyödyntäen, hän osaa laatia omien yrittäjyyspainotteisten opintojensa ja kokemustensa pohjalta opintojen etenemistä tukevan henkilökohtaisen yrittäjyyden opiskelusuunnitelman (YHOPS) sekä opintojensa ja kokemuksensa pohjalta yrittäjyyden portfolion. Opiskelija liittyy portfolioonsa yrittäjyyteen kasvun näkökulmasta keskeisimmät kehitysvaiheet ja näytöt kehittymisestä. Lisäksi hän kykenee arvioimaan yrittäjyysosaamistaan ja kehittymistarpeitaan siinä. Opiskelija hahmottaa koko ammattikorkeakoulun ja sen yhteistyökumppanien tarjoamat mahdollisuudet omien yrittäjyysvalmiuksiensa kehittämiseen. Opiskelija työstää YHOPSiansa tavoitteidensa mukaisesti 2. lukukauden aikana ja yrittäjyyden portfolioa koko opintojen ajan. Ryhmä- ja yksilöohjauksen sisällöt määräytyvät kunkin opiskeluryhmän tavoitteiden suuntaisesti.

Opintojakson ZZPA0100 *Ura ja ammatillinen kehittyminen* yrittäjyysosion ryhmä toteuttaa yksilöllisellä tavalla. Ryhmäläiset tutustuvat pienryhmissä alueen hyvinvointialan yrittäjään, haastattelevat häntä ja valmistelevat raportin (liite 11), joka käydään läpi yrittäjyyteen kasvun opintojaksolla. Opintojakson aikana opiskelija tekee myös oppimissopi-

mustehtävän, joka on YHOPSin tekemistä valmisteleva tehtävä. Yhteiset pakolliset opintojaksot, kuten SZZZ0500 *Hyvinvointi ja sosiaali- ja terveyspalvelut*, SZZ0200 *Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen* sekä SZZZ0250 *Johtaminen ja laadunhallinta*, sisältävät yrittäjyyskompetenssin ja perusosaamisen yrittäjyydestä. Opintojaksot toteutuvat ryhmän yhteisen aikataulun mukaisesti (taulukko 12).

Opiskelijat voivat valita vapaasti valittavia opintoja joko eri koulutusohjelmien tai koulutusalojen tarjonnasta kaikkiaan 15 opintopistettä. Ammattiopinnoissa opiskelija etenee oman koulutusohjelmansa aikataulun mukaisesti. Osa ammattiopinnoista sisältää yrittäjyyskompetenssin, jonka saavuttamiseksi opiskelija tekee opintojakson suunnitelmien mukaisen oppimistehtävän. Lisäksi opiskelija voi, neuvoteltuaan opintojakson vastuuopettajan kanssa, kehittää muissakin ammattiopinnoissaan yrittäjyysosaamistaan räätälöityjen tehtävien avulla. Opiskelija voi suorittaa osan ammattiopinnoista erilaisissa projekteissa tai yhteistyössä olemassa olevaan yritysverkostoon kuuluvan yrityksen kanssa esimerkiksi opintoihin liittyvän harjoittelun osana.

Yrittäjyysryhmän opintoja ja ryhmän toimintaa ohjaavat yhteiset periaatteet ja toimintaohjeet. Ryhmän toimintaa suunnitellaan yhdessä ja vastuu ryhmän tehtävistä jaetaan sen jäsenten kesken. Ryhmän tapaamisten ajankohdat sovitaan yhdessä ja tapaamiset dokumentoidaan ja tallennetaan R5-työtilaan. Tavoitteena on, että jokainen yrittäjyysryhmän jäsen suorittaa yhden harjoittelun Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksessa.

Yhteistyö hyvinvointialan yritysten kanssa

Yhteistyö WEntre-projektissa mukana olleiden hyvinvointialan yritysten kanssa sovittiin kunkin yrityksen tarpeisiin. Yhteistyön muodot vaihtelivat, sillä tarkoituksena oli, että yhteistyö mahdollistaisi kunkin yrityksen kehittymisen ja samalla tukisi opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen lisääntymistä. Yritysten tarpeet olivat erilaisia ja myös opiskelijoiden oppimisprosessit olivat eri vaiheissa riippuen heidän taustoistaan ja opiskelun vaiheesta. Toteutuneet yritys yhteistyön muodot voidaan karkeasti jakaa kolmeen tyyppiin:

- yritysten toimeksiannot
- opiskelijoiden harjoittelujaksot yrityksissä
- yritysvierailut.

Taulukko 12. Yrittäjyysryhmän yrittäjyyspainotteisten opintojen aikataulu.	
Yrittäjyysryhmän opintojen eteneminen	
1. vuosi	<p>Syksy 2007</p> <ul style="list-style-type: none"> – SZZ70320 Yrittäjyyteen kasvu -opintopakso (koko lukuvuoden) Y-ryhmän muodostaminen ja ryhmäprosessin eteneminen koko opintojen ajan säännöllisten tapaamisten avulla ryhmän säännölliset tapaamiset omatoimisesti /ohjatusti 1. jakso – ammattialaan ja opintoihin orientoitumista – tutor-opettajan säännölliset tapaamiset (KV, T&K, YHOPS yleisellä tasolla) – ZZPA0100 Ura ja ammatillinen kehittyminen -opintopakso, jossa oma erillinen yrittäjyysosio yrittäjyysryhmälle. – tehtävänanto, jonka pohjalta hyvinvointialan yritykseen tutustuminen, raportti ja sen esittäminen Yrittäjyyteen kasvu -opintopaksjon aikana – yrittäjyyden portfolion aloittaminen 2. jakso – SZZZ0500 Hyvinvointi ja sosiaali- ja terveystalvelut -opintopakso – ilmoittautuminen kevään opintopaksoille – yrittäjyyden portfolion työstäminen <p>Kevät 2008</p> <ul style="list-style-type: none"> 3. jakso – SZZZ0200 Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen -opintopakso (Y-ryhmän omana opintopaksona, ryhmän yrittäjyysvalmentaja opettajana) – yrittäjyyden portfolion työstäminen 4. jakso – ryhmän säännöllisten tapaamisten aikana yrittäjyysopintojen suunnittelu ja Y-HOPSin tekeminen koko opintojen ajalle 5. jakso – vapaasti valittavat opinnot
2. vuosi	<p>syksy 2008 ja kevät 2009</p> <ul style="list-style-type: none"> – SZZ70320 Yrittäjyyteen kasvu -opintopakso (koko lukuvuoden) (yrittäjyyden portfolion työstäminen, ryhmätapaamiset) – vapaasti valittavat opinnot: Esim. JAMKin yhteiset monialaiset yrittäjyysopinnot 4, 7, 7 op – osuuskunnan perustaminen
3. vuosi	<p>syksy 2009 ja kevät 2010</p> <ul style="list-style-type: none"> – SZZ70320 Yrittäjyyteen kasvu -opintopakso koko lukuvuoden (yrittäjyyden portfolion työstäminen, ryhmätapaamiset) – SZZZ0250 Johtaminen ja laadunhallinta -opintopakso – esihautomotoiminta – opinnäytetyö – syventävä harjoittelu – yrittäjyyden portfolion työstäminen
4. vuosi (1 luku- kausi)	<p>syksy 2010</p> <ul style="list-style-type: none"> – SZZ70320 Yrittäjyyteen kasvu -opintopakso ja yrittäjyyden portfolion viimeistely – opinnäytetyö – ryhmän toiminnan päätös

Yrityksen kehittymistä tavoittelevia toimeksiantoja kerättiin kaikilta WEntre-projektissa mukana olleilta yrityksiltä heti yhteistyön alkuvaiheessa. Joiltakin yrityksiltä toimeksiantoja tuli heti alkuvaiheessa runsaasti ja niitä tuli vielä lisää hankkeen edetessä. Osa yrityksistä pohti toimeksiantojen määrittelyä pidempään ja esitti niitä vähemmän kuin muut. Myös toimeksiantojen laajuus vaihteli. Laajimmat toimeksiannot olivat usean opiskelijan voimin opinnäytetyönä toteutettavia, toiset puolestaan pienempiä ja nopeammassa aikataulussa toteutettavia. Liitteessä 7 on lista projektin aikana kerätyistä yrittäjien toimeksiannoista.

Projektin alkuvaiheessa yritysten edustajat eivät aina osanneet selkeästi rajata eivätkä määrittellä toimeksiantojen laajuutta tai sisältökuvauksia. Tämä johti siihen, etteivät kaikki toimeksiannot alkuvaiheessa toteutuneet odotetulla tavalla opinnoissa. Projektin edetessä vähitellen löydettiin toimivimmat yhteistyön muodot, jolloin toimeksiantojen laajuus ja opiskelijoiden oppimisen vaiheet pääsivät paremmin kohtaamaan toisensa. Projektissa mukana olleet opettajat huomasivat kokemuksen karttuessa, millaisissa oppimistilanteissa kuhunkin toimeksiantoon opiskelijoiden on mahdollista tarttua. Opittiin tunnistamaan sellaiset toimeksiannot, jotka sopivat parhaiten toteutettavaksi yrittäjyysvalmiuksia tukevien opintojaksojen sisällä. Tällöin ne olivat osa kunkin opintojakson suoritusvaatimusta ja ne toteutettiin ikään kuin oppimistehtävinä. Toisaalta kokemuksen myötä opittiin tunnistamaan helpommin myös ne toimeksiannot, jotka sopivat parhaiten toteutettavaksi harjoittelujaksojen aikana tai opinnäytetyönä. Toimeksiantojen toteutuminen projektin aikana mahdollisti yrityksen kehittymisen tietyllä alueella ja tarjosi opiskelijoille haastavan ja mielenkiintoisen tehtävän, joka ei tuntunut kuvitteelliselta vaan liittyi oikeaan olemassa olevaan yritykseen ja sen todelliseen kehittämishaasteeseen. Tämä motivoi opiskelijoita kovasti.

Toimeksiantojen toteutumisessa perusajatuksena oli se, että aktiivisina toimijoina ovat opiskelijat. Vaikka toimeksiantojen nimeäminen ja määrittely tapahtuikin yrittäjän ja WEntre-projektin projektipäällikön tai mukana olleiden opettajien kesken, oli opiskelijoilla kuitenkin vastuu toimeksiannon käytännön toteuttamisesta, yhteydenpidosta yrittäjään ja sovituisissa aikatauluissa pysymisestä. Tarvetta ilmeni myös aika ajoin toimeksiannon tarkempaan sisällölliseen määrittelyyn opiskelijan ja yrittäjän kesken. Toimeksiantojen suunnitteluun ja toteutukseen opiskelijat luonnollisesti saivat ohjausta ja tukea niin opettajilta kuin yrittäjiltäkin. Eri toimijaosapuolten aktiivisuus, huolellisuus ja aiheeseen perehtyminen vaikuttivat toteutumisen onnistumiseen. Parhaiten onnistuivatkin ne

toimeksiannot, joissa opiskelijat hakivat aktiivisesti ohjausta, pystyivät luomaan realistisen aikataulun ja ottivat huomioon yrityksen yksilölliset tarpeet. Onnistumista edistivät myös yrittäjien aktiivisuus vastata opiskelijoiden yhteydenottoihin sekä kyky huomioida eri vaiheissa olevien opiskelijoiden kehittyvät taidot.

Erilaajuisia toimeksiantoja tuli muun muassa WEntre-projektissa mukana olleelta toimintaterapiayritykseltä. Yrittäjä oli alusta asti innostunut yhteistyön mahdollisuuksista ja kaikki esiin nousseet ideat kirjattiin muistiin yhteistyösuunnitelmaksi. Osa ideoista jäi aluksi toteutumatta, mutta toisista jalostui laajempia kehittämishankkeita. Yrityksen toimeksiantoja toteutettiin mm. opintojaksojen yksittäisinä oppimistehtävinä, opiskelijoiden harjoittelujaksojen aikana ja myös opinnäytetöinä. Onnistuneena esimerkkinä mainittakoon kahden opiskelijan opinnäytetyö, joka sisälsi uuden palvelutuotteen kehittelytyön yrittäjän toiveiden mukaisesti. Opinnäytetyö sisälsi tuotteistamisen, hinnoittelun, toimintaympäristön analyysin sekä aiheeseen liittyvän perusteellisen teoreettisen katsauksen. Tämä toimeksianto rakentui projektin aikana vähitellen siten, että ideaa lähdettiin ensin suppeampana kehittämään yksittäisen opintojakson oppimistehtävänä (toimintaterapian koulutusohjelman opintojaksolla), sitä työstettiin edelleen toisella opintojaksolla (Monialainen yrittäjyyspaja -opintojaksolla), kunnes se laajennettiin opinnäytetyöksi. Toimeksiantoa oli siis matkan varrella toteuttamassa useita opiskelijoita ja opiskelijoiden ohjaajina toimivat eri vaiheiden mukaisesti toimintaterapian lehtori, sosiaalialan lehtori / WEntre-projektin yrittäjyysvalmentaja sekä projekti-insinööri. Tässä toteutui onnistuneesti myös yksi hankkeen tavoitteista: oppia hyödyntämään monialaisen ammattikorkeakoulun yrittäjyysosaamista yli koulutusalarajojen. Eri toimeksiannot mahdollistivat myös monialaisuuden siten, että eri alojen opiskelijat toteuttivat toimeksiantoja yhdessä. Esimerkkinä tästä oli toimintaterapiayritykselle tuotetut www-sivut, joita oli toteuttamassa toimintaterapeuttiopiskelija yhdessä tietojenkäsittelyn opiskelijan kanssa.

Opiskelijoiden harjoittelujaksot yrityksissä

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelmiin kuuluu runsaasti ammattitaitoa edistävää ohjattua harjoittelua. Harjoittelupaikoista suurin osa on perinteisesti ollut julkisella sektorilla. Harjoittelupaikkojen tarjoajiksi pyrittiin WEntre-projektin aikana saamaan lisää hyvinvointialan yrityksiä erityisesti niiltä aloilta, joilla yrittäjiä oli aiemmin ollut vain vähän.

Harjoittelupaikkoja suunnattiin nyt erityisesti yrittäjyyspolun opiskelijoille. Projektin aikana tarkennettiin myös harjoittelujakson sisältöä ja tavoitteita niin, että yrittäjyydestä kiinnostunut opiskelija sisällyttäisi myös yrittäjyyteen liittyviä oppimistavoitteita harjoittelujaksolleen ja että niiden toteutumista myös seurattaisiin harjoittelun aikana ja dokumentoitaisiin esimerkiksi YHOPSiin. Näin yrittäjyyteen perehtyminen jakson aikana muodostuisi jäsentyneemmäksi ja tavoitteellisemmaksi.

Jyvässeudun toimintaterapiayrittäjät ovat jo vuosia säännöllisesti otaneet opiskelijoita harjoittelujaksoille yrityksinsä. Projektin aikana pystyttiin kaikille yrittäjyyspolun toimintaterapeuttiopiskelijoille tarjoamaan harjoittelumahdollisuuksia yrityksissä jo ensimmäisestä opiskeluvuodesta alkaen. Opiskelijat perehtyivät harjoittelujaksojen aikana yritykseen ja lisäksi toteuttivat yrittäjän projektille tarjoamia toimeksiantoja. Toimintaterapiayrityksissä yrittäjyyspolun opiskelijat toteuttivat esimerkiksi asiakaspalautelomakkeen uudistamisen, asiakastyytyväisyyteen liittyviä haastatteluja sekä täydennyskoulutusillan alueen muille toimintaterapeuteille.

Yhteensä 17 opiskelijaa suoritti harjoittelujaksoja projektin yhteistyöyrityksissä. Harjoittelusta yrityksissä kertyi yhteensä 333 opintopistettä. Pilottiryhmän jäsenistä vain neljä opiskelijaa harjoitteli yhteistyöyrityksissä. Syynä pilottiryhmän harjoittelun vähäisyyteen oli se, että kaikilla ei ollut opintoihin liittyvää harjoittelua ensimmäisen opiskeluvuoden aikana.

Yritysvierailut

Yritysvierailut olivat erityisesti toimintaterapia (AMK) -opiskelijoita kiinnostava tapa tutustua yrittäjyyteen. Yritysvierailuja toteutettiin eri opintojaksoilla ja näin pyrittiin tarjoamaan yrittäjyyspolun opiskelijoille monipuolinen kuva hyvinvointiyrittäjyyden mahdollisuuksista. Projektissa mukana olleet yrittäjät suhtautuivat myönteisesti vieraileviin opiskelijoihin, kunhan vierailujen määrä pidettiin kohtuullisena. Jotta lyhytkin vierailu tukisi oppimista, opiskelijoita kehoitettiin valmistautumaan vierailuihin miettimällä etukäteen kysymyksiä yrittäjälle. Erityisen antoisina vierailukohteina opiskelijat kokivat juuri oman opiskelualansa yritykset, joissa heillä oli mahdollisuus kysyä yrittäjältä erityiskysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi asiakkaiden erityistarpeisiin, työaikoihin, työmenetelmiin, asiakastietojen dokumentointiin tai yrittäjän omaan jaksamiseen. Yritysvierailuja toteutettiin myös siten, että yrittäjät tulivat korkeakou-

lulle kertomaan yrityksestään ja yrittäjyydestä uravaihtoehtona. Tätäkin opiskelijat pitivät antoisana lisänä.

Yhteistyö Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen kanssa

WEntre-projektin yhtenä päätavoitteena oli tuottaa yrittäjyyttä tukevia oppimisympäristöjä Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Ammattikorkeakoulussa on jo 13 vuoden ajan toiminut hyvinvointipalveluita Keski-Suomen asiakkaille tarjoava oppimiskeskus. Keskus aloitti toimintansa fysioterapian palvelutoimintakokeiluna vuonna 1994 (Karvonen & Kurunsaari 1994, 1) ja toiminnan vakiintuessa keskuksen nimeksi annettiin Fysipiste. Vuonna 2006 Fysipisteen nimi muuttui Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksiksi, jossa sosiaali- ja terveysalan opiskelijat entistä laajemmin toteuttavat käytännön harjoittelujaksojaan. Oppimiskeskus on toimintansa alusta asti toiminut aktiivisessa yhteistyössä alueen hyvinvointiyrittäjien kanssa. Harjoittelujakson aikana opiskelijat ovat päässeet mukaan yrittäjämäisesti toimivaan työskentely-ympäristöön, joten mahdollisuudet yrittäjyysosaamisen kehittämiseen ovat olleet olemassa. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla ovat yrittäjyyden näkökulmat voineet kuitenkin jäädä vähemmälle huomiolle, sillä opiskelija on saattanut kokea harjoittelun painopisteen olevan vahvasti oman ammatillisen osaamisen kehittämisessä, ja näin yrittäjyysosaamisen lisääntymistä ei ole kenties tiedostettu selkeästi.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun otettua yrittäjyyskasvatuksen yhdeksi painopistealueekseen on myös oppimiskeskus aktiivisesti kehittännyt oppimisenäkemystään enemmän yrittäjyyttä tukevaksi ja opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien kehittymistä mahdollistavaksi. Vuosien varrella oppimiskeskus on ilmentänyt entistä laaja-alaisempaa oppimisenäkemyttä, jossa tuetaan moniasiantuntijuutta ja yrittäjämäistä toimintaa hyvinvointipalveluiden tuottamisessa. Oppimiskeskuksen kehittämisessä merkittävimpänä toimijana on jo vuosia ollut fysioterapian lehtori, oppimiskeskuksen koordinaattori Eeva Helminen, joka on tarmokkaasti huolehtinut oppimiskeskuksen jatkuvasta kehittämisestä ja yritysnäkökulman vahvistamisesta. Kehittämisen perussuuntaviivoina hän on käyttänyt erityisesti ammattikorkeakoulun strategioita ja kehittämisen nivomista hanketoimintaan unohtamatta kuitenkin oppimiskeskuksessa säännöllisesti kerättäviä asiakas- ja opiskelijapalautteita. Eeva Helminen

käynnisti myös yhdessä projektitutkija, toimintaterapian lehtori Aila Pikkaraisen kanssa oppimiskeskuksen kehittämishankkeen vuonna 2006, jonka myötä yrittäjyys nostettiin yhdeksi oppimiskeskuksen painopistealueeksi.

WEntre-projektin aikana päätettiin siis tukea myös Hyvinvointipalvelutoiminnan oppimiskeskuksen kehittymistä entistä enemmän yrittäjyyttä tukeväksi oppimisympäristöksi. Tämä koettiin tärkeäksi, sillä lähes kaikki kuntoutusalan opiskelijat sekä osa sosiaalialan ja hoitotyön opiskelijoista toteuttavat harjoittelua ja muita opintojaan oppimiskeskuksessa jossakin opiskelunsa vaiheessa. Oppimiskeskuksen kautta voidaan siis vahvistaa monen opiskelijan yrittäjyysvalmiuksia. Toisaalta, oppimiskeskuksen toiminnassa on mukana jatkuvasti myös joukko opettajia ja opiskelijoita ohjaavia ammattilaisia, joiden yrittäjyystietoisuutta voidaan samalla jäsentää. WEntren aikana perustettiin työryhmä, jonka tarkoituksena oli yrittäjyysnäkökulman vahvistaminen oppimiskeskuksessa. Työryhmään kuuluivat oppimiskeskuksen koordinaattori Eeva Helminen, WEntren projektipäällikkö Anja Tantt, fysioterapian lehtori Pirjo Mäki-Natunen sekä toimintaterapian lehtori Jaana Ritsilä.

Oppimiskeskuksen toimintatapa on aina ollut ”yrittäjämäinen”, eli se tarjoaa opiskelijoiden tuottamia hyvinvointipalveluja yhteistyökumppaneille tarjous-sopimusperiaatteella. Näin ollen WEntressä nähtiin tärkeäksi jo olemassa olevien yrittäjyyskasvatusta tukevien toimintatapojen näkyvämmäksi tekeminen. Käytännössä tämä tarkoitti niiden tilanteiden listaamista ja nimeämistä, joissa opiskelijat olivat jo kuin huomaamattaan harjoitelleet yrittäjyyden taitoja. Tällaisia olivat esimerkiksi markkinointiin, asiakaspalveluun, myyntiin ja tuotteistamiseen liittyvät toiminnat.

Keväällä 2006 oppimiskeskuksessa otettiin käyttöön hyvinvointiyrittäjyyden teemoja käsittelevä oppimistehtävä, jonka tarkoituksena oli auttaa opiskelijoita ymmärtämään yrittäjyyden käsitteistöä ja tunnistamaan näitä asioita omassa toiminnassaan oppimiskeskuksessa. Oppimistehtävä annettiin kaikille opiskelijoille harjoittelujakson alussa, ja he työstivät sitä jakson aikana. Harjoittelujakson lopussa tehtävän teemat käsiteltiin moniammatillisissa opiskelijaryhmissä vertaiskeskusteluna opettajan ja oppimiskeskuksen koordinaattorin johdolla. Oli yllättävää huomata, miten nopeasti opiskelijat omaksuivat yrittäjyyden käsitteistöä ja kuinka vilkasta keskustelu näissä oppimistilanteissa oli. Tämä toimintamalli osoittautui siis varsin toimivaksi tavaksi tukea kaikkien oppimiskeskuksessa harjoittelevien opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksia. Oppimistehtävää käytettiin lukuvuonna 2006–2007 ja sitä kehitettiin edelleen opiskelija- ja opettajapalautteiden perusteella.

WEntre-projektin päätavoitteena oli siis luoda ammattikorkeakoululle yrittäjyyttä tukeva koulutusmalli, jossa yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat opiskelevat ns. yrittäjyyspolulla suorittaen opintojaan yrittäjyyspainotteisesti. Hyvinvointipalvelutoiminnan oppimiskeskuksen näkökulmasta tämä toi haasteen, miten tukea yrittäjyyspolun opiskelijoita myös oppimiskeskuksessa. Näitä opiskelijoita varten oppimiskeskukseen laadittiin toinen syventävä oppimistehtävä, joka ohjaa opiskelijaa muodostamaan henkilökohtaisemman näkemyksen yrittäjyydestä sekä täsmällisemmin tavoittelemaan oman yrittäjyysosaamisen kehittymistä laajemmin harjoittelujakson aikana. Oppimistehtävästä poimittuja teemoja suunniteltiin hyödynnettävän myös opiskelijan harjoittelujakson tavoitteiden määrittelyssä ja oppimisen arvioinnissa.

Koordinaattori Eeva Helminen suunnitteli erityisesti yrittäjyyspolun opiskelijoita hyödyttävän uuden opintojaksokokonaisuuden Kokemuksellisia eväitä yrittäjyyteen I ja II, joka pilotoitiin keväällä 2006. Opintojakso toi opiskelijalle mahdollisuuden toimia koordinaattorin työparina yrittäjämäisesti erilaisissa markkinointi-, neuvottelu-, tuotekehittely- ja hallinnointitehtävissä. Tätä opintojaksoa kehitettiin edelleen yhteistyössä muiden WEntressä mukana olleiden opettajien kanssa ja siihen suunniteltiin myös yrittäjyysnäkökulman laajentamista yli ammattikorkeakoulun koulutusrajojen tarjoamalla sitä myös muiden koulutusalojen opiskelijoille. Opintojakso on tarjolla opiskelijoille jälleen lukuvuoden 2007–2008 aikana.

Oppimiskeskuksen toiminnassa on alusta asti otettu huomioon yhteistyö alueen hyvinvointiyrittäjien kanssa. Palveluja on oppimiskeskuksen kautta tarjottu erityisesti ns. väliinputoajaryhmille, jotka eivät syystä tai toisesta ole saaneet muualta tarvitsemaansa palvelua. WEntre-projektin myötä yritys yhteistyöverkosto laajeni esimerkiksi siten, että alueen hyvinvointiyrittäjät ohjasivat muutamia asiakkaitaan oppimiskeskuksen palvelujen piiriin.

WEntre-projektin toteutumisen aikana Jyväskylän ammattikorkeakoulussa käynnistettiin kompetenssilähtöisen opetussuunnitelman kehittämisprosessi. Prosessin aikana määriteltiin ja otettiin käyttöön opetussuunnitelmaa ohjaavat osaamiskokonaisuudet eli kompetenssit. Jyväskylän ammattikorkeakoulu päätti ottaa yhdeksi kompetenssikseen yrittäjyyskompetenssin, jolloin tavoitteeksi asetettiin, että jokaisella ammattikorkeakoulusta valmistuvalla olisi perusosaamista yrittäjyydestä. Tämä jäseni myös oppimiskeskuksen yrittäjyysnäkökulmaa, sillä nyt oli nimetty se osaaminen, jota opiskelun aikana tavoitellaan. WEntre-

projektin aikana kirjattiin nyt näkyväksi se, millaisissa oppimiskeskuk-
sen oppimistilanteissa kutakin kompetenssin osa-alueita voi harjoitella.
Tämän ajateltiin selkeyttävän ja konkretisoivan niin opiskelijoiden kuin
opettajienkin näkemystä siitä, millaista yrittäjyysosaamista oppimiskes-
kuksessa voi oppia ja kehittää. Tarkasteluun otettiin niin oppimiskeskuk-
sessa suoritettava harjoittelu kuin opinnäytetöiden tekeminen, hankkeissa
toimiminen ja erilliset opintojaksotkin. Yrittäjyyskompetenssin osa-alueet
ja oppimistilanteet on kuvattu liitteessä 13.

Yhtenä WEntre-projektin tavoitteena oli opetushenkilöstön yrittä-
jyysosaamisen vahvistaminen siten, että se kykenee paremmin toimimaan
opiskelijoiden ohjaajana yrittäjyysvalmiuksien kehittämisessä. Hyvin-
vointipalvelutoiminnan oppimiskeskuksessa toimivat opettajat osallis-
tuivatkin hankkeen aikana järjestettyihin lukuisiin koulutustilaisuuksiin
ja lisäsivät näin yrittäjyysosaamistaan.

Yhteistyö muiden alojen opettajien ja ammattikorkeakoulujen kanssa

Yhteistyötahoja projektin edetessä oli monia. Projektissa tapahtuvien
suunniteltujen toimenpiteiden, rahoituksen ja hankkeen tavoitteiden to-
teutumista seurasi projektin ohjausryhmä (liite 2) säännöllisten ohjaus-
ryhmän kokousten muodossa. Projektissa toimivista opettajista koottu
projektiryhmä (liite 1) kokoontui 4–5 kertaa lukukauden aikana. Koko-
ukset toimivat projektipäällikön apuna projektin toiminnan suunnitte-
lun, toteutuksen, toteutuneen toiminnan arvioinnin ja uusien käytännön
toimenpiteiden sekä koulutusten, oppimisympäristön ja opiskelijan oh-
jauksen suunnittelussa.

Monialainen yhteistyö Jyväskylän ammattikorkeakoulun eri koulu-
tusalojen välillä eteni projektin aikana pienen askeleen. Yhteistyötä tehtiin
tekniikan ja liikenteen, liiketalouden, majoitus-, ravitsemis- ja talousalan
yksiköiden sekä Informaatioteknologian instituutin kanssa. Yhteistyö
toteutui projektiryhmätyöskentelynä, opetuksena ja opinnäytetöiden oh-
jauksena. Sosiaali- ja terveysalan opettajille ja yhteistyöyrityksille suun-
natusta Työkaluja yrittäjyyteen -koulutuksessa saimme hyödynnettyä
liiketalouden opettajien osaamista.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on tehnyt päätöksen perustaa yrit-
täjyyden esihautomon, jossa kaikkien koulutusalojen opiskelijat voivat
kehittää omia liikeideoitansa ja työstää liiketoimintasuunnitelmiansa
monialaisesti. Ajatuksena on, että yrittäjyysvalmennuksessa olevat opettajat
eri koulutusaloilta toimivat esihautomossa opiskelijoiden valmentajina.

Yrittäjyyden esihautomotoiminnan käynnistymisen yhtenä näkyvänä osana Technopolis Ventures JSP Oy ja Jyväskylän seudun kehittämissyhtiö Jykes Oy järjestivät LIIKEIDEA'07 -kilpailun helmi-huhtikuussa 2007. Kilpailun tavoitteena oli löytää opiskelijoiden keskuudesta innovatiivisia ideoita, joista voidaan kehittää uusia innovaatioita ja uutta yritystoimintaa Jyväskylän seudulle. Liikeideoiden kehittämiseen tehokasta apua tarjoaa esihautomoto. Syksyllä 2007 esihautomotoiminta aloitetaan tuon kilpailun voittaneiden liikeideoiden työstämisellä. Kunkin idean ympärille kootaan opiskelijaryhmä, joka työstää liikeideakilpailusta valittuja kehittämiskelpoisia ja innovatiivisia liikeideoita yrittäjyysvalmentajien ohjauksessa.

Tulevaisuudessa yrittäjyysryhmän opiskelija voi toteuttaa osan opinnoistansa yrittäjyyden esihautomossa. Opiskeltuaan Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen -opintojakson, jossa hän saa perustiedot yrittäjyydestä sosiaali- ja terveysalalla, opiskelija voi valita yrittäjyyteen liittyviä opintoja muilta koulutusaloilta tai työstää esimerkiksi liiketoimintasuunnitelmaansa esihautomossa. Opiskelu esihautomossa suunnitellaan yksilöllisesti opiskelijan tarpeiden mukaan – kuitenkin niin, että hän voi suorittaa muun muassa vapaasti valittavia opintojaan ja opinnäytetyön yrittäjyyden esihautomossa.

Eri ammattikorkeakoulujen opettajista koottu hyvinvointialan yrittäjyysverkosto kokoontuu säännöllisesti. Projektin aikana osallistuttiin keväällä ja syksyllä 2006 verkoston tapaamisiin Tampereella ja Salossa. Keväällä 2007 järjestettiin Jyväskylässä verkoston kokoontuminen. Aiheena oli yrittäjyyspolku sosiaali- ja terveysalan teoriaopinnoissa ja harjoittelussa, Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksessa sekä yhteistyöyrityksissä. Marraskuun 2007 tapaaminen rakentuu hyvinvointiyrittäjyyden ja opiskelijoiden osuuskuntatoiminnan ympärille.

Keväällä 2007 osa projektissa toimivista opettajista tutustui Pirkanmaan ja Lahden ammattikorkeakoulujen yrittäjyyskasvatukseen, yrittäjyysopintoihin sekä palvelutoimintaan.

Tulokset

Kompetenssipohjainen yrittäjyyspolku

WEntre-projektin päätavoitteena oli luoda yrittäjyyttä tukeva koulutusmalli ja yrittäjyyspolku sekä yritysysteistyötä hyödyntävä oppimisympäristö, jotka vahvistavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden valmiuksia ja osaamista toimia valmistuttuaan hyvinvointialan yritysten toimijoina, kehittäjinä ja yrittäjinä. Projektin aikana luotiin sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmiin yrittäjyyspolku. Sen toimivuutta testattiin projektin aikana syksyllä 2006 perustetun yrittäjyyden pilottiryhmän ja syksyllä 2007 perustetun yrittäjyysryhmän edetessä.

Ammattikorkeakouluissa määriteltiin ja otettiin käyttöön projektin toteuttamisen aikana yhteiset ja koulutusohjelmakohtaiset opetussuunnitelmaa ohjaavat osaamiskokonaisuudet eli kompetenssit. Jyväskylän ammattikorkeakoulu päätti ottaa yhdeksi ylimääräiseksi kompetenssiksi yrittäjyyskompetenssin. Tavoitteeksi asetettiin, että jokaisella ammattikorkeakoulusta valmistuvalla olisi perusosaamista yrittäjyydestä. Yrittäjyyskompetenssi koostuu viidestä opiskelijan osaamista kuvaavasta osa-alueesta. Opiskelija

- 1) tietää yrittäjyydessä keskeisen liiketoimintaosaamisen tiedolliset perustat: liiketoimintasuunnittelu, talous, lainsäädäntö, markkinointi, myynti ja asiakaspalvelu, johtaminen ja henkilöstöhallinto, tuotanto sekä yrityksen yhteiskuntavastuu
- 2) tunnistaa perustaidot ja -kokemuksen, joiden kautta näitä tietoja käytetään käytännössä yritystoiminnassa
- 3) hallitsee perusteet yhteistoiminnallisen yrittäjyyden edellyttämistä vuorovaikutus- ja verkostoitumistaidoista
- 4) saa omakohtaisen näkemyksen yrittäjyydestä ja yritystoiminnasta
- 5) omaksuu peruskyvykkyydet johtaa itseään yrittäjämäisesti ja perusasenteen toimia rohkeasti.

Näiden kaikkien kompetenssin osa-alueiden tulee toteutua läpäisyperiaatteella opiskelijoiden opetussuunnitelmissa. Projektin aikana selvitettiin, mitä yrittäjyyskompetenssi tarkoittaa sosiaali- ja terveysalalla. Eri

Taulukko 13. Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyskompetenssi sosiaali- ja terveysalalla.
Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyskompetenssi Soten opiskelijoiden osaamisena
<p>> Opiskelija tietää yrittäjyydessä keskeisen liiketoimintaosaamisen tiedolliset perustat: liiketoimintasuunnittelu, talous, lainsäädäntö, markkinointi, myynti ja asiakaspalvelu, johtaminen ja henkilöstöhallinto, tuotanto sekä yrityksen yhteiskuntavastuu.</p> <p>= tiedollinen perusta</p> <ul style="list-style-type: none"> – teorian tietoa edellä olevista asioista – yrittäjyyteen vaikuttavat alueellisen ja valtakunnallisen tason päätökset ja lainsäädäntö – työelämässä tapahtuvien muutosten vaikutukset yrittäjyyden kehitysnäkymiin
<p>> Opiskelija tunnistaa perustaidot ja -kokemuksen, joiden kautta em. tietoja käytetään käytännössä yritystoiminnassa</p> <p>= käytännön tietotaidon tunnistaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> – tunnistaa ja /tai saa kokemuksen esim. harjoittelujaksolta ja/tai hallinnon ja johtamisen opinnoista – henkilöstöhallinnon ja johtamisen – taloushallinnon – liiketoimintaosaamisen – markkinoinnin alueelta
<p>> Opiskelija hallitsee perusteet yhteistoiminnallisen yrittäjyyden edellyttämistä vuorovaikutus- ja verkostoitumistaidoista</p> <p>= vuorovaikutus- ja verkostotaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> – sopimusten tekeminen ja sopimuskäytännöt – neuvottelutaidot – dokumentointi – alueellisten verkostojen tunteminen ja niiden hyödyntäminen – asiakassuhteiden ylläpito (tiedottaminen, markkinointi)
<p>> Opiskelija saa omakohtaisen näkemyksen yrittäjyydestä ja yritystoiminnasta</p> <p>= omakohtainen näkemys</p> <ul style="list-style-type: none"> – autenttinen kokemus yritysympäristössä – yritykseen ja yrittäjän toimintaan tutustuminen – työskentely yhteistyössä yritysten henkilöstön ja yrittäjän kanssa – yrityksen kehitysprojekteihin osallistuminen – oman liikeidean työstäminen ja testaaminen (opintojakso, esihautomo) – toteutus – yritysvierailut, yrittäjien vierailu/luennot – opintojaksojen sisällä tehtävät kirjalliset tehtävät – harjoittelujaksot yrityksissä – hankkeistettu oppinnytö – osuuskunta ja/tai yrittäjyyden esihautomotoiminta
<p>> Opiskelija omaksuu peruskyvykkyudet johtaa itseään yrittäjämäisesti ja asenteen toimia rohkeasti</p> <p>= itsensä johtaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> – yrittäjyysominaisuuksien kehittyminen – itsensä kehittäminen – työhyvinvoinnista huolehtiminen – sosiaali- ja terveysalan palveluiden/ideoiden kehittäminen yhteistyössä muiden opiskelijoiden, alojen, harjoittelupaikkojen kanssa – monialainen yhteistyö – asiakaspalautteen kerääminen ja hyödyntäminen – itsearviointi – työryhmän jäsenten kanssa yhdessä ryhmän toiminnan arviointi (esim. SWOT)

koulutusohjelmamiin yrittäjyysyhdyshenkilöt työstivät yrittäjyyskompetenssia ja kirjasivat jokaiseen yrittäjyyden osaamisalueeseen konkreettisesti sen sisältöä sosiaali- ja terveystalan näkökulmasta (taulukko 13).

Tämän jälkeen selvitettiin, mikä on yrittäjyysosaamista sisältävien opintojaksojen määrä ja nykytila sosiaali- ja terveystalan koulutusohjelmien opetussuunnitelmissa. Jokaisen koulutusohjelmamiin yrittäjyysyhdyshenkilöt kävivät läpi koulutusohjelmien opetussuunnitelman kompetenssimatriisin tarkastaen, mitkä opintojaksot sisältävät yrittäjyyskompetenssin. He tarkensivat, mitkä osa-alueet kompetenssista toteutuvat näillä opintojaksoilla. Lisäksi he tekivät alustavaa selvitystyötä siitä, missä muissa opinnoissa mahdollisesti yrittäjyysosaamista voisi kehittää.

Selvityksen pohjalta havaittiin, että sosiaali- ja terveystalan eri koulutusohjelmien opiskelijat saavat teoretietoa yrittäjyydestä. Kompetenssien osat – tiedollinen perusta, vuorovaikutus ja verkostotaidot sekä itsensä johtaminen – toteutuvat lähes samankaltaisesti eri koulutusohjelmissa. Omakohtainen näkemys yrittäjyydestä muotoutuu opiskelijoilla hyvin erilaiseksi, sillä käytännön kokemus yrityksissä harjoittelun tai projektityön muodossa on hyvin erilainen eri koulutusohjelmien opiskelijoilla (taulukko 14).

Hoitotyön koulutusohjelman opiskelijat suorittavat ohjatun harjoittelunsa pääosin julkisella sektorilla. Vain viidesosa opiskelijoista suorittaa osan harjoittelustansa Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksessa. Sosiaalialan opiskelijoista hieman yli puolet suorittaa harjoittelunsa julkisella sektorilla ja reilu kolmasosa yksityisissä yrityksissä ja kolmannen sektorin yksiköissä. Oppimiskeskuksessa harjoittelee vain muutama prosentti opiskelijoista. Reilu viidesosa fysioterapian ja toimintaterapian opiskelijoista harjoittelee yrityksissä ja loput julkisella sektorilla. Heistä jokainen suorittaa yhden harjoittelujakson oppimiskeskuksessa, jossa yrittäjämäinen toimintamalli korostuu. Kuntoutuksen ohjaajaopiskelijat harjoittelevat yleensä yrityksissä ja kolmannen sektorin yksiköissä. Vain viidesosa opiskelijoista harjoittelee julkisella sektorilla. Oppimiskeskuksessa harjoittelujaksoja suorittaa vain muutama prosentti.

Taulukko 14. Yrittäjyyskompetenssien toteutuminen koulutusohjelmissa.					
Yrittäjyyskompetenssi	1) Tiedollinen perusta	2) Käytännön tietotaidon tunnistaminen	3) Vuorovaikutus- ja verkostotaidot	4) Oma-kohtainen näkemys	5) Itsensä johtaminen
Hoitotyön koulutusohjelma	Opiskelija saa – perusteet sosiaali- ja terveysalan pakollisissa opinnoissa (Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen) – syvällisemmän tiedon vapaasti valittavista opinnoista (monialaiset yrittäjyysopinnot).	Vain osa opiskelijoista tunnistaa ohjatun harjoittelun aikana. Tunnistaminen arvioidaan opiskelijan YHOPSin ja porfolion työstämisen avulla.	Opiskelijat saavat hyvät vuorovaikutus ja verkostoitumistaidot.	Vain osalla opiskelijoista syntyy oma-kohtainen näkemys ohjatun harjoittelun aikana. Tunnistaminen arvioidaan opiskelijan YHOPSin ja porfolion työstämisen avulla.	Opiskelija saa valmiudet itsensä kehittämiseen ja itsearviointiin sekä perusvalmiudet alan palveluiden kehittämiseen.
Sosiaalialan koulutusohjelma	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä
Kuntoutusalan koulutusohjelmat	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä	ks. yllä

Yrittäjyyskompetenssin työstämistä jatketaan sosiaali- ja terveysalalla kompetenssipohjaisen opetussuunnitelmatyön rinnalla syksyn 2007 ja kevään 2008 aikana. Seuraava vaihe on yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyysosaamisen liittäminen osaksi uutta opetussuunnitelmaa ja jokaisen koulutusohjelman osa-alueita. Taulukon 14 tietojen pohjalta yrittäjyyskompetenssin osa-alueisiin ”käytännön tietotaidon tunnistaminen” ja ”omakohtainen näkemys” on kiinnitettävä erityisesti huomiota. Opetussuunnitelmaa tehtäessä on ratkaistava, miten laajasti opiskelijat tunnistavat ja/tai saavat kokemuksen esim. harjoittelujakson tai teoriaopintojen yhteydessä henkilöstöhallinnon ja johtamisen, taloushallinnon, liiketoimintaosaamisen ja markkinoinnin alueelta.

Yrittäjyyspolku sosiaali- ja terveysalalla

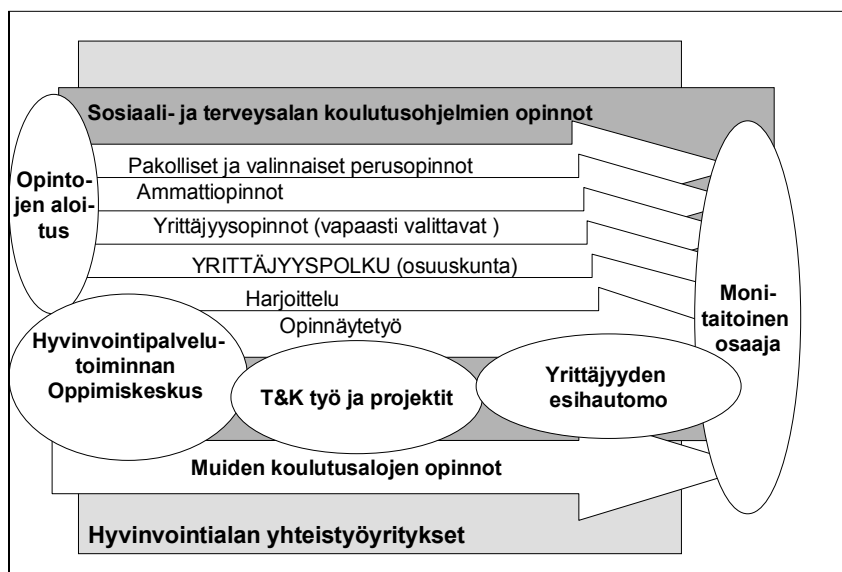
WEntre-projektin tavoitteena oli yrittäjyyskasvatuksen integroiminen selkeämmin osaksi perus- ja ammattiopintoja sekä valinnaisten opintojen opintojaksoja, projekteja ja harjoittelua.

Projektin aikana käynnissä ollut valtakunnallinen ammattikorkeakoulujen kompetenssipohjaisten opetussuunnitelmien uudistamistyö mahdollisti yrittäjyyden nivomisen selkeämmin sosiaali- ja terveysalan opetussuunnitelmiin ja opintojaksoihin. Yrittäjyyspolkumalli ja sen yhdistäminen sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opintoihin on muok- kaantunut projektin edetessä. Yrittäjyyspolku etenee kunkin opiskelijan yksilöllisten valintojen mukaisesti. Myös erilaisissa oppimisympäristöissä opiskelu (oppimiskeskus, yhteistyöyrityksissä harjoittelu, T&K-projektit, yrittäjyyden esihautomo, osuuskunta) mahdollistuu opiskelijan YHOP- Sin aikataulujen mukaisesti.

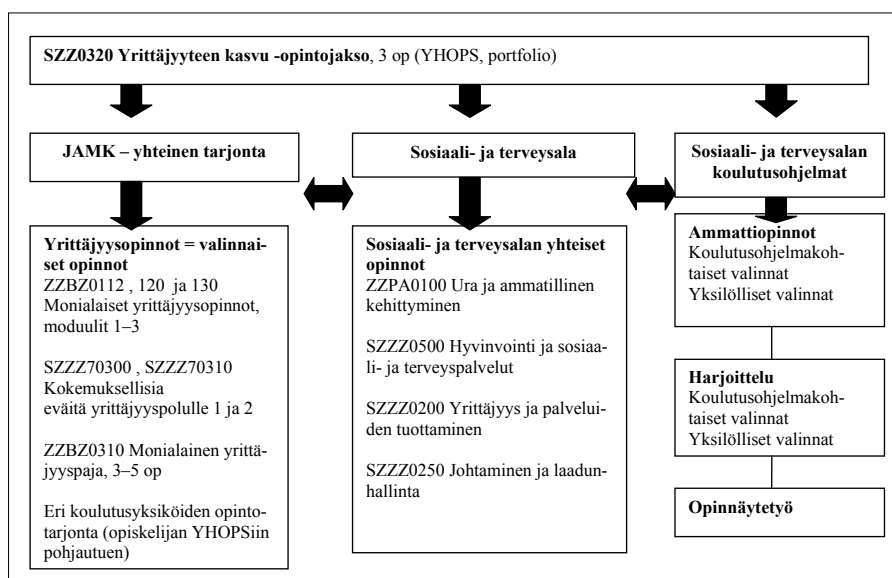
Projektin aikana kehitetyt vaihtoehtoiset toteutustavat opintojakso- jen suorittamiseen tuovat mahdollisuuden opetuksen ja T&K-toimin- nan integrointiin. Sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyspolkua on kehitetty projektissa toimivien opettajien, yhteistyöyritysten sekä pilottiryhmän kokemusten pohjalta. Yrittäjyyspolku sisältää sosiaali- ja terveysalan yhteisiä opintoja, koulutusohjelmien omia pakollisia ja vaihtoehtoisia opintoja sekä vapaasti valittavia eri koulutusalojen opintoja. Kuvio 25 kuvaa projektin aikana kehitettyä mallia yrittäjyysopinnoista ja yrit- täjyyspolusta sosiaali- ja terveysalan opintojen sisällä.

Kuten kuviossa 25 näkyy, opiskelijoiden perustama osuuskunta voi olla yksi vaihtoehtoinen opiskelumuoto yrittäjyyspolun aikana. Opintojen edetessä yrittäjyysryhmän opiskelijoilla on mahdollisuus perustaa osuus- kunta, jonka kautta he toteuttavat erilaisia opintoihin liittyviä tehtäviä ja saavat todellisen kokemuksen yrittäjämäisestä työotteesta saadessaan vastuuta oman työn markkinoinnista, toteutuksesta ja arvioinnista. Oman työn hinnoittelu on myös tärkeä osa oppimista. Tarkempi selvitystyö osuuskunnan toiminnan aloittamisesta on meneillään. Osuuskunnan perustaminen on ajankohtaista ehkä jo syksyllä 2008.

Viimeisin muutos yrittäjyyspolussa on kuviossa 26 näkyvä Yrittä- jyyteen kasvu -opintojakso (liite 10), joka etenee koko opintojen ajan yrittäjyyspolun valinneilla opiskelijoilla. Opintojakso suunniteltiin yrit- täjyysryhmän opiskelijoiden yrittäjyyskasvatuksen tehostamiseksi ja yrittäjyyteen kasvun tukemiseksi. Opintojakso on selkeästi kiinteäytänyt yrittäjyysryhmän muodostumista.

Kuvio 25. Yrittäjyysopinnot ja yrittäjyyspolku Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opinnoissa

Kuvio 26. Yrittäjyyspolku sosiaali- ja terveysalalla

Oppimisympäristön muutos

Yhteistyö hyvinvointialan yhteistyöyritysten kanssa

WEntre-projektin aikana on kehitetty uusia oppimisympäristöjä yrittäjyysosaamisen edistämiseksi. Erittäin tärkeä osuus opiskelijoidemme yrittäjyysosaamisen ja oppimisympäristön kehittämässä on ollut projektimme yhteistyöyrityksillä. Uutena oppimisen mahdollisuutena ovat yhteistyöyritysten antamat innovatiiviset tehtävät, joita opiskelijat ovat työstäneet eri opintojaksojen aikana. Yrittäjien vierailut opintojaksojen yhteydessä ja opiskelijoiden tutustumiskäynnit yrityksissä ovat laajentaneet opiskelijoiden käsityksiä hyvinvointialan yrityksistä ja yrittäjyydestä. Tehtävien työstäminen yhteistyössä yrittäjän kanssa ja tutustumiskäynnit yrityksissä ovat tuoneet opiskelijalle autenttisen kokemuksen yrittäjän työn arjesta jo ennen varsinaista harjoittelujaksoa. Opiskelijoiden ohjattu harjoittelu on lisääntynyt yhteistyöyrityksissä. Harjoittelun sisällön suunnitteluun tehty ohjeistus (ks. liite 14) jäsentää harjoittelun suunnittelua.

Yrittäjien näkemys yhteistyöstä

Yhteistyö Jyväskylän toimintaterapia Oy:n kanssa

Jyväskylän toimintaterapia Oy on Jyväskylässä 13 vuotta toiminut pieni yritys, joka tuottaa toimintaterapiapalveluja paikallisille Kelan toimistoille, kunnille, sairaanhoitopiirille, vakuutusyhtiöille ja yksityisille toimintaterapiaa tarvitseville ihmisille. Yrityksen toimintaterapiaa saavat asiakkaat ovat pääasiassa 1–12-vuotiaita lapsia, joilla on erilaisia ja eriasteisia pulmia selviytyä iänmukaisista arjen toimista, oppimisesta tai kaverisuhteista. Yrittäjä Tarja Nieminen kertoo:

Olen ollut mukana WEntre-projektissa sen alusta lähtien. Projekti markkinoitiin jo ensi käynnillä niin hyvin, etten epäillyt hetkeäkään tarttua tilaisuuteen, joka näytti tarjoavan niin monia mahdollisuuksia oman työn kehittämiseen ja yhteistyöhön oppilaitoksen kanssa. Työ yrittäjänä on joskus kiireistä eikä useinkaan ole mahdollisuutta tarttua kehittämishaasteisiin tai edes parantaa käytännön rutiinien sujuvuutta.

Yhteistyö opiskelijoiden ja toimeksiantojen käytäntöön ohjaavien opettajien kanssa alkoi kehittämishankkeiden ja toimeksiantojen kirjaamisella. Hankkeiden toteutu-

minen tuntui tuossa vaiheessa vielä epätodelliselta – kuka näihin asioihin nyt tarttuisi? Vähitellen ideat kuitenkin jalostuivat eteenpäin opettajien, muiden yrittäjien ja opiskelijoiden kanssa miettiessä. Innokkaat opiskelijat tarttuivat toimeen saaden aikaan paljon hyödyllistä ja arjen työssä näkyvää.

Opiskelijat olivat määrätietoisia tehtävissään, koska toimeksiannoilla oli yrittäjän, opetussuunnitelman ja opiskelijan itsensä määrittelemä selkeä aikataulu. Kaikki opiskelijat saivat toimeksiantonsa päätökseen ajallaan eikä mikään ollut turhaa työtä, koska vain mielenkiintoisimmat ja tärkeimmät toimeksiannot toteutuivat. Esimerkkeinä näistä mainittakoon ennakkoluulottomien toimintaterapeuttiopiskelijoiden oppinnytytönään tuotteistama toimintaterapia-arviointipaketti, rohkeiden vastaaloittaneiden toimintaterapiaopiskelijoiden toteuttama koulutusilta ammattilaisille sekä tutustumisilta asiakasperheille, jotka olivat hatunnoston arvoisia suorituksia. Lisäksi eri alojen opiskelijat mm. keräsivät arvokasta asiakaspalautetta lapsilta ja vanhemmilta sekä laativat ohjeet haastaviin tilanteisiin, jotka myös käytiin läpi ja harjoiteltiin koulutusillassa kohta kohdalta. Tästä hyötyi koko työyhteisö ja myös opiskelijat saivat tietoa, mihin terapiatyössä pitää varautua. Moniammatillinen ryhmä kokosi tarpeellista taustatietoa toimintaterapeutin työn taustalla vaikuttavista kuntoutuksen säädöksistä ja laeista. Toinen moniammatillinen ryhmä sai aikaan mainiot kotisivut, joita on ilo katsella vielä kauan.

Oli antoisaa työskennellä oman alan opiskelijoiden kanssa, koska he osasivat kyseenalaistaa ja vaatia perusteluita asioille. Opin myös heiltä paljon ja nautin keskusteluista, jotka olisivat jatkuneet vaikka yöhön. Eri alojen opiskelijoiden kanssa yhteistyö oli myös sujuvaa, erilaisista mielenkiinnoista riippumatta. Yritykselle syntyi määrätietoi sen ja ammattitaitoisen työn tuloksena kauan kaivattu asiakastietojärjestelmä, jossa opiskelijat tekivät todella hienoa tiimityötä ottaen yrittäjän pienetkin toiveet huomioon.

Hankkeeseen osallistuminen on tarjonnut mahdollisuuden kehittää omaa työtään konkreettisesti yhdessä innokkaiden opiskelijoiden ja osaavien opettajien kanssa. Yhteistyö muiden yrittäjien kanssa on ollut vähäisempää, mutta muutamakin hienot ajatukset ovat arvokkaita. Yhteistyölle on pitänyt löytää vapaata aikaa kalenterista ja se on vaatinut kaikilta paljon järjestelyitä ja sopimista. Opiskelijat ovat osoittautuneet yrittäjähenkisiksi joustavuudessaan ja sinnikkyudessaan eikä toivottavasti kenenkään aikaa ole mennyt hukkaan. Yrittäjänä olen saanut paljon konkreettista apua mutta myös paljon mukavia hetkiä, puurtamisen jälkeistä hyvää oloa ja yhteistä iloa.

Yhteistyö Ruusakoti Oy:n kanssa

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden WEntre-projektiin liittyvä yhteistyö käynnistyi Palvelutalo Ruusakodin kanssa keväällä 2005. Toimintaan on osallistunut hoitotyön, sosiaali- ja kuntoutusalan sekä majoitus- ravitsemis- ja talousalan opiskelijoita sekä opettajia.

Opiskelijat toteuttivat mm. seuraavia toimeksiantoja yrityksessä:

- Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijat laativat Ruusakodin henkilökunnan toiveiden mukaan viikon ruokalistan. Tämän tehtävän jatkoksi suunniteltiin Ruusakodin henkilökunnan toiveiden mukaan ravitsemuksen teemapäiviä.
- Sosionomiopiskelijat laativat toimintaympäristön ja pihaympäristön esteettömyys- ja toimivuuskartoituksen ja kehittämistoimenpiteet.
- Yrittäjyyden pilottiryhmästä suuhygienistiopiskelijat tekivät asiakaspalautekyselyn asukkaille ja heidän omaisilleen. Saman ryhmän fysioterapeuttiopiskelijat järjestivät joulutuokion asukkaille.
- *Monialainen yrittäjyyspaja* -opintojaksolla opiskelijat laativat Ruusakodin käyttöön kuntoutussuunnitelmalomakkeen ja suunnittelivat kuntouttavaa päivätoimintaa.
- Toimintaterapeutti- ja fysioterapeuttiopiskelijat ovat järjestäneet yhteensä 10 kertaa erilaisia toiminnallisia ja aktivoivia liikuntatuokioita Ruusakodin asukkaille lehtori Maija Jylhän Soveltavan liikunnan opintojaksoon liittyen.
- Fysioterapeuttiopiskelijat valmistelivat lonkkamurtumien ennaltaehkäisemiseksi voima- ja tasapainoharjoittelun ohjelman ja dementiapotilaan aktivointiin käytännön esimerkkejä Ruusakodin asukkaille *Fysioterapian erityispiirteet I* -opintojakson aikana.
- Sairaanhoidonopiskelija suoritti Ruusakodissa *Hoitotyön perusteet* -opintojakson kuuden viikon ohjatun harjoittelujakson.

Yhteistyö Palvelutalo Ruusakodin kanssa on kehittynyt projektin loppua kohti. WEntre-projektin aikana Ruusakoti on tullut tutuksi useille Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille. Ruusakodin johtaja Raija Ruusala toteaa, että

Hankkeen kautta toteutuneet toimet ovat rikastuttaneet ja tuoneet vaihtelua Ruuskodin arkeen.

Sairaanhoitaja Mervi Lipsanen painottaa, että

On erittäin tärkeää tutustua asukkaiden ja palvelukodin toimintaan, jotta opiskelijoiden suunnitelmat kohtaavat arjen tarpeet. Näin ollen yhteistoimintaa palvelee parhaiten se, että toiminnassa on jatkuvuutta: asukkaat ja henkilökunta sekä opiskelijat oppivat tuntemaan toisensa ja heidän yksilölliset tarpeensa.

Raija Ruusalan mielestä

Tällöin hyvin kohdennetusta toiminnasta voisi tulla ”tuote”, jota opiskelijat voisivat markkinoida muillekin.

Opiskelijoiden näkemys yhteistyöstä

WEntre-projektin tavoitteena oli luoda pitkäaikaisia, koko opiskeluajan kestäviä kumppanuuksia opiskelijoiden ja yrittäjien välille. Opiskelijat ovat tehneet yrityksille pieniä toimeksiantoja osana opintojaksoja ja isompia projektitöitä *Monialainen yrittäjyyspaja* -opintojakson opintoina sekä opinnäytteinä.

Toimintaterapeuttiopiskelija Marjo Kalavainen teki yhdessä Anne Mariaporin kanssa opinnäytetyön Jyväskylän Toimintaterapia Oy:n tarpeista lähtien. Tavoitteena oli suunnitella arviointikononaisuus toimintaterapiaan tuleville lapsille ja tuotteistaa se myytäväksi tuotteeksi. Kalavainen on ollut aikaisemmin parturi-kampaamoyrittäjänä. Yrittäjätaustastaan huolimatta hän kokee, että sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysopinnot ovat antaneet lisää valmiuksia.

Tuotteen suunnittelu alkoi monialaisessa yrittäjyyspajassa, jossa saimme tekniikan ja liikenteen alalta perehdytystä tuotteistamiseen. Olen saanut rakentaa omannäköistä yrittäjyydenpolkua, mikä on tehnyt opiskelusta motivoivaa ja mielekästä. Yhteistyö hyvinvointiyrittäjän kanssa ja oikean tuotteen rakentaminen on kokemuksellista oppimista, jossa teoria ja käytäntö käyvät jatkuvaa vuoropuhelua.

WEntre-projektin pilottiryhmässä mukana oleva [nimi poistettu] on hankkimassa jo toista korkeakoulututkintoa. Kauppatieteen maisteri on opiskellut aikaisemmin johtajuutta. Sosionomiopiskelijana [nimi poistettu]

on saanut sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysopinnoista valmiuksia kehittää omaa yritysideaansa. Hänellä on suunnitelmissa perustaa yksityinen lastenkoti.

En halua vaihtaa alaa vaan yhdistää eri osaamisalueet toisiinsa. Tunnen, että minulla on aito kutsumus lasten pariin. Olen tehnyt monenlaista vapaaehtoistyötä lasten kanssa, mutta opinnot täydentävät kokonaisuuden.

[nimi poistettu] on kokenut saavansa WEntre-projektin pilottiryhmältä tärkeää vertaistukea yrittäjyysajatuksilleen.

Yrittäjähenkiseltä ryhmältä saa rohkaisua. Toisaalta ne, joilla ei ole vielä selkeää kuvaa omasta yritystoiminnasta, voivat herätellä ajatuksiaan kaikessa rauhassa.

Yhteistyö Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen kanssa

Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskus on WEntre-projektin aikana muovautunut entistä enemmän yrittäjyyttä tukevaksi oppimisympäristöksi. Oppimiskeskuksen mahdollisuudet kehittää opiskelijoiden yrittäjyysosaamista on saatu näkyvämmiksi, konkreettisemmiksi ja monipuolisemmiksi. Vuosina 2006 ja 2007 kokeiltujen ja käyttöönotettujen oppimistehtävien ja uusien opintojaksojen toteutusta on päätetty jatkaa tulevaisuudessakin. Jatkossa yrittäjyyspolulla olevien opiskelijoiden toivotaan ohjautuvan entistä enemmän mukaan oppimiskeskuksen toimintaan. Yrittäjyyspolulla olevien opiskelijoiden ”yrittäjyysosaamisen polkuun” kuuluu yhtenä osana harjoittelu Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksessa.

Jyväskylän ammattikorkeakouluun on vuonna 2007 päättänyt perustaa yrittäjyyden esihautomon, jota on tarkoitus vähitellen laajentaa kaikkia koulutusaloja palvelevaksi toiminnaksi. Tulevaisuudessa pohdittavaksi jääkin se, millaista esihautomon ja Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen yhteistyö voisi olla. Ammattikorkeakoulun eri koulutusaloilla on toiminut palvelutoimintaa tarjoavia keskuksia, kuten esimerkiksi matkailu-, ravitsemis- ja talousalan Mara-yritysklinikka, jonka kanssa tehtävää yhteistyötä voisi mahdollisesti myös lisätä ja toimintamalleja yhtenäistää.

Hyvinvointipalvelutoiminnan Oppimiskeskuksen tulevaisuuden haasteena on yritysnekökulman kehittäminen palvelemaan entistä enemmän

moniasiantuntijuuden haastetta, sillä oppimiskeskuksen palvelut ovat siirtymässä kuntoutuspainotteisuudesta enemmän moniammatillisiin hyvinvointipalveluihin. Näin ollen myös yhteistyö alueen yrittäjien kanssa tulee monipuolistumaan ja saamaan uusia ulottuvuuksia. Yhteistyö kuntoutusalan yritysten kanssa on ollut jo toimivaa, mutta sosiaali- ja hoitoalan yritysten huomioon ottaminen lisääntyy tulevaisuudessa entistä enemmän. WEntre-projektin yhteistyöyritysten rooli oppimiskeskuksen moniasiantuntijuuden kehittämisessä tulee tarkentumaan.

Opettajien yrittäjyysosaamisen kehittyminen

Opettajien yrittäjyysosaaminen

Projektin osatavoitteena oli sosiaali- ja terveystieteiden opetus- ja T&K-henkilöstön hyvinvointipalveluiden kehittämis- ja yrittäjyysosaamisen vahvistuminen ja koulutusalarajat ylittävän yhteistyön vakiintuminen osaksi opetus- ja kehittämistoimintaa. Projektin toimenpiteiden myötä reilusti yli puolet opettajista (65 %) sisällyttää yrittäjyyden aihealueita opetuksensa. Projektin alussa vastaava luku oli 33. Tuloksesta kävi ilmi selkeä positiivinen muutos yrittäjyyden aihealueiden tietoisena esiin nostamisena osaksi opetusta. Alan yrittäjyyden esille nostaminen organisaation sisäisissä keskusteluissa ja koulutuksissa sekä opiskelijoiden lisääntynyt tietoisuus yrittäjyyspolusta ovat olleet vaikuttamassa tämän tuloksen syntyyn.

ECTS-prosessin (European Credit Transfer System) myötä yrittäjyysnäkökulma korostui myös opetussuunnitelmatyössä. Kerätyn aineiston vastausten perusteella opettajat pitivät yrittäjyysnäkökulmaa sosiaali- ja terveystieteiden opetuksessa melko tärkeänä. Kukaan vastanneista opettajista ei kokenut asiaa merkityksettömänä. Tämän lisäksi opettajille suunnattu yrittäjyyskoulutus auttoi lisäämään heidän osaamistaan yrittäjyydestä. Miltei puolet vastaajista koki, että he saivat jotakin uutta hyödynnettävää tietoa yrittäjyydestä.

Hyvänä tuloksena voidaan mainita myös, että puolet opettajista mainitsi yritysten kanssa tehtävän yhteistyön lisääntyneen aiemmasta. Tämä on hyvä osoitus siitä, että projektin aikana luotu yritys-yhteistyöverkosto lisäsi opettajien ja yritysten välistä yhteistyötä. Yhteistyöhön liittyen haluttiin selvittää myös opettajien arvioita monialaisen ammattikorkeakoulun eri koulutusalojen yhteistyön tarpeellisuudesta yrittäjyysvalmiuksien kehittämisessä. Suurin osa vastaajista oli selkeästi yhteistyön kannalla.

Projektissa haluttiin myös selvittää opettajia suhtautumista hyvinvointipalveluja tuottavaan yritystoimintaan. Suurin osa vastaajista (84 %) suhtautui pääosin positiivisesti hyvinvointipalveluja tuottavaan yritystoimintaan. Kukaan vastaajista ei suhtautunut asiaan negatiivisesti. Myös opiskelijoiden kannustaminen yrittäjyyteen lisääntyi.

Opettajien uudistuneet roolit

WEntre-projektin aikana saatujen kokemusten pohjalta projektissa toimineet opettajat jatkavat työskentelyä hyvinvointiyrittäjyyden parissa omassa opetuksessaan. Yhteistyö projektin yhteistyöyritysten kanssa ja opiskelijoiden ohjaus muodosti tärkeimmän osan projektiin käytetystä työajasta. Myös yhteistyö koulutusohjelman, sosiaali- ja terveysalan sekä muiden koulutusalojen opettajien kanssa korostui. Projektin päätyttyä tämän yhteistyön on tarkoitus jatkua. Yrittäjyysvalmentajan, tutoropettajan, opintojakson vastuuopettajan sekä opintojaksoa opettavan opettajan tehtäväkuvaa on muotoiltu seuraavissa kuvauksissa ja taulukossa 15.

Yrittäjyysvalmentaja: Jyväskylän ammattikorkeakoulu käynnisti projektin loppuvaiheessa kahdeksan päivän mittaisen yrittäjyysvalmennuksen, johon osallistuu kaikista koulutusohjelmatiimeistä yksi opettaja. Valmennuksen tavoitteena on kehittää perinteistä opettajan roolia valmentajaksi sekä luoda yhteinen yrittäjyyskasvatuksen malli Jyväskylän ammattikorkeakouluun. Sosiaali- ja terveysalalta valmennukseen osallistuu kolme opettajaa, jotka toimivat yrittäjyysvalmentajina kukin omassa tiimissään: Hannele Tyrväinen hoitotyön tiimissä, Vesa Kuhanen sosiaalialan tiimissä ja Anja Tanttu kuntoutusalan tiimissä.

Valmennuksen antia voidaan hyödyntää vasta projektin päätyttyä, koska valmennus jatkuu vielä projektin päättymisen jälkeenkin. Valmentajan rooli on muotoutumassa. Hän toimii muun muassa yrittäjyyden esihautomossa opiskelijoiden valmentajana ja hoitotyön, kuntoutuksen sekä sosiaalialan tiimien yrittäjyyskasvatuksen kehittäjänä. Valmentaja osallistuu opetussuunnitelmatyöhön ja toimii sosiaali- ja terveysalan ohjaustiimin jäsenenä. Lisäksi yrittäjyysvalmennuksen käynyt opettaja toimii uusista ammattikorkeakoulun opiskelijoista koottavan yrittäjyysryhmän valmentajana. Hän vastaa Yrittäjyyteen kasvu -opintojakson toteutuksesta ja toimii tutoropettajan tukena opiskelijan rakentaessa YHOPSiaan.

Tutoropettaja tukee opiskelijaa hänen ammatillisessa kasvussaan ohjaten henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemisessä ja tiedottaen

Taulukko 15. Yrittäjyyspolulle valitun opiskelijan ohjaamiseen liittyviä tehtäviä.

Toimenpiteet	Tutor-opettaja	Opintojakson vastuuopettaja	Opiskelija	Yhteistyöyrityksen toimijat	Yrittäjyysvalmentaja
Opiskelijoiden ohjaus	Yrittäjyysopintojen tutorointi yhdessä yrittäjyysvalmentajan kanssa				Yrittäjyysryhmän valmentaminen
YHOPSin laatiminen	Tukee opiskelijaa YHOPSin rakentamisessa.	Laatii YHOPSin yhteistyössä tutoropettajan ja yrittäjyysvalmentajan kanssa.			Ohjaa opiskelijaa YHOPSin laatimisessa ja hyväksyy suunnitelman. Tiedottaa syntyneestä YHOPSista tutoropettajaa.
Yritysten toimeksiantojen suunnittelu ja kokonaissuunnittelu		Suunnittelee yhteistyössä yritysten edustajien ja yrittäjyysvalmentajan kanssa soveltuvia toimeksiantoja opinnoiksi.		Ilmoittaa tarpeitansa ja suunnittelee toimeksiantojen toteutusta koulun kanssa yhteistyössä.	Kantaa kokonaisvastuuta yhteistyöstä, koulutustarpeista, uusista yhteistyömuodoista ja tiedottamisesta. Kokooa koulutusalojen tarpeita opetustarjontaan. Suunnittelee yhteistyössä yritysten edustajien kanssa soveltuvia toimeksiantoja opinnoiksi.
YHOPSin toteuttaminen ja seuraaminen		Räätälöi tarvittaessa soveltuvan suoritusstavan opintojaksolle. Ilmoittaa suoritettujen opintojen pisteet.	Sopii ennen opintojakson alkua vastuuopettajan kanssa käytännön asioista ja opintojakson räätälöinnistä. Tiedottaa/ vieraillee yrityksessä ja sopii tehtävistä (aikataulu, toteutus) heidän kanssaan.		Tiedottaa yritysten tarpeista ja opintojaksoiden mahdollisuuksista yrittäjää, opettajaa, opiskelijaa. Vastaa omalta osaamisalueeltaan opintojaksoiden tarjonnasta huomioiden opiskelijoiden YHOPSit.
Todistus opintojaksoiden suorittamisesta	Hyväksyy ja allekirjoittaa lopullisen todistuksen opintojen loppuvaiheessa.	Hyväksyy ja allekirjoittaa lomakkeen suorituksesta opintosuorituksesta sekä kirjaa Asiolle.	Täyttää lomakkeen kunkin opintosuorituksen jälkeen ja toimittaa opintojakson vastuuoopettajalle hyväksyttäväksi, opintojen lopulla tutoropettajalle.		

vaihtoehtoisten yrittäjyyspainotteisten opintojen mahdollisuuksista. Ohjauskeskustelujen avulla tutoropettaja seuraa opiskelijan urasuunnitelman ja opintojen etenemistä. Yhteistyössä yrittäjyysvalmentajan ja opiskelijan kanssa tutoropettaja suunnittelee, miten opiskelijan YHOPSin tavoitteita on mahdollista toteuttaa opinnoissa.

Opintojakson vastuopettajan tehtävänä on vastata opintojakson sisällöstä ja sen muokkaamisesta. Hän suunnittelee yhteistyössä yrittäjyysvalmentajan ja yrittäjyysyhdyshenkilön kanssa, mitä yrittäjyysosaamista kunkin opintojakson sisällä tulisi olla ja miten sen voi toteuttaa.

Opintojaksoa toteuttava opettaja vastaa opintojakson sisällöstä ja sen toteuttamisesta. Tarvittaessa opettaja miettii yhdessä yrittäjyysryhmässä opiskelevan opiskelijan kanssa, mitä vaihtoehtoisia tapoja on suorittaa opintojakson tehtävät.

Opiskelijan opiskelun etenemistä urasuunnitelman ja HOPSin mukaisesti on tukemassa useiden opettajien joukko. Yrittäjyysvalmentajan ja tutoropettajan työ on yhteistyötä opiskelijan ohjauksessa opintojen edetessä. Opiskelijatutoreiden osuus on tulevaisuudessa myös tärkeä osa yrittäjyyskasvun tukemista. Opiskelijaryhmän vertaistuen merkitys korostui yrittäjyyden pilottiryhmän sähköisen kyselyn vastauksissa. Tätä palautetta on jo hyödynnetty yrittäjyysryhmän 2007 aloittaessa Yrittäjyyteen kasvu -opintojaksossa.

Yhteisverkoston kokoaminen yrittäjyysosaamisen ympärille

WEntre-projektissa on ollut mukana yhteensä 16 keskisuomalaista hyvinvointialan yritystä, joiden kanssa tehty yhteistyö on vahvistanut sekä ammattikorkeakoulun että yrittäjien tarvetta ja halukkuutta yritysyhteistyöhön myös projektin päättymisen jälkeen.

Yhteistyön lähtökohdaksi projektin päättymisen jälkeen on syksystä 2007 alkaen suunniteltu yrittäjän ja ammattikorkeakoulun välille solmittavaa kirjallista sopimusta, jossa määritellään yhteistyön muodot ja yhdyshenkilöt. Tavoitteena on, että voimassa olevia sopimuksia koulutuslalla olisi jatkuvasti noin 10–15. Yritykset olisivat sosiaalialan, hoitotyön ja kuntoutusalan yrityksiä. Tämä turvaisi yrittäjyyspolulla olevien opiskelijoiden mahdollisuudet yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen ja yritysyhteistyöhön. Tavoitteena on, että yritysyhteistyö palvelisi yhtä lailla yrittäjää kuin yrittäjyyspolulla olevia opiskelijoitakin.

Yrityksen ja ammattikorkeakoulun välisen yhteistyön muodot sovi-
tetaan kuhunkin sopimukseen yrityskohtaisesti siten, että ne

- mahdollistavat yrityksen kehittymisen suunnitelluilla osa-alueilla
- mahdollistavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden yrittäjyys-
osaamisen lisääntymisen yrittäjyyskompetenssin suunnassa
- mahdollistavat opiskelijan ja yrittäjän pitkäaikaisen kumppa-
nuuden luomisen
- ovat mahdollisia toteuttaa sovitussa ajassa ja sovituin resursein
(ottaen huomioon yrittäjän, opetushenkilöstön ja opiskelijoiden
resurssit).

Yrityskohtaisessa sopimuksessa määritellään yhteistyön muodot, joita
voivat olla

- yrityksen kehittämiseen pyrkivät toimeksiannot (suppeat opinto-
jaksojen yhteydessä toteutettavat sekä laajemmat opinnäytteinä
tai osana ylempää ammattikorkeakoulututkintoa toteutettavat)
- ammattitaitoa edistävä ohjattu harjoittelu yrityksessä
- yritysvierailut.

Yhteistyösopimuksen syntyminen edellyttää Jyväskylän ammattikor-
keakoulun sosiaali- ja terveysalalla jäsenyntyttä sopimuksen laatimis- ja
seurantaprosessia, jonka toteuttamisvastuu on erikseen tehtävään nime-
tyllä yrittäjyysvalmentajalla.

Projektin tavoitteena ollut monialaisen ammattikorkeakoulun yrit-
täjyysosaamisen hyödyntäminen yli koulutusalarajojen koettiin erittäin
tärkeäksi. Monialainen yhteistyö projektissa toimivien eri alojen opet-
tajien kanssa jäi suunniteltua pienimuotoisemmaksi. Yhteistyö toteutui
pääasiassa projektiryhmän kokousten ja koulutusohjelmassa projektin
toimintakäytänteistä tiedottamisen muodossa. Hyviä yhteistyömuotoja
oli sosiaali- ja terveysalan opettajille suunnattu Työkaluja yrittäjyyteen -
koulutus, jossa liiketalouden asiantuntijuutta saatiin hyödynnettyä. Myös
Monialainen yrittäjyyspaja -opintopaketti kokosi monialaisesti sekä opet-
tajia että opiskelijoita.

Monialainen yhteistyö jatkuu koko ammattikorkeakoulun yrittä-
jyysvalmennuskoulutuksen puitteissa. Koulutuksen tuotoksena syntyy
suunnitelma monialaisesta yrittäjyyden esihautomosta Jyväskylän am-
mattikorkeakoulussa.

Yrittäjien näkemys yrittäjyysosaamisen opettamisesta

Jyväskylän yliopiston opiskelija Tanja Majala kokosi WEntre-projektin yhteistyöyrittäjiltä aineistoa taloustieteen pro gradu -tutkielmaansa. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa ajankohtaista tietoa yrittäjyyskoulutuksen kehittämiseksi sosiaali- ja terveysalalla, jotta koulutuksella voitaisiin paremmin vastata yrittäjyyden vaatimiin haasteisiin sekä kehittää opiskelijavalintaa ja oppisisältöjä.

Tanja Majala keräsi aineistonsa WEntre-projektissa mukana olleilta yrittäjiltä kyselylomakkeen ja kyselyn vastausten pohjalta nousseista kysymyksistä kootun haastattelun avulla. Kyselylomakkeeseen vastasi 15 yrittäjää ja haastatteluihin osallistui 6 yrittäjää. Haastattelut toteutettiin 29.5.–19.6.2007.

Tutkimuksen tulosten mukaan tyypillinen hyvinvointialan yrittäjä on 40-vuotias nainen, jolla on kotona asuvia lapsia. Yrittäjällä on tyypillisesti takanaan opisto- tai korkeakoulutasoinen tutkinto sekä runsaasti työkokemusta yrittäjyyttä edeltävältä ajalta. Keskimäärin yritys työllisti seitsemän henkilöä, mutta toisaalta yhden tai kahden hengen yrityksiä oli aineistossa 40 %. Hyvinvointiyritysten asiakkaista noin puolet maksoi ostamansa palvelun itse ja toinen puoli sai tukea esimerkiksi, kunnalta. Tutkimukseen osallistuneista yrityksistä noin puolet oli yhtiömuodoltaan toiminimiä. Noin puolella oli yhtiökumppaneita, jotka työskentelevät yrityksessä. (Majala 2007, 35.)

Tutkimukseen osallistuneet yrittäjät olivat selkeästi tulevaisuusorientoituneita ja uskoivat yrittämiseen myös tulevaisuudessa. 60 % vastaajista uskoi yrityksensä laajenevan tulevaisuudessa. Suurimpana vahvuutenaan yrittäjät kokivat hyvän ammattitaidon. Suurin osa vastaajista oli valmis suosittelemaan saman koulutuksen saaville yrittäjäksi ryhtymistä. Toisaalta kaksi yrittäjää toi myös realistisesti esiin sen, että yrittäjäksi ryhtyvän tulee todella panostaa yritykseen ja että kaikista ei ole yrittäjäksi. (Majala 2007, 19, 36.)

Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien tulevaisuusorientoituneisuus näkyi myös siinä, että heillä oli jatkuvasti meneillään pieniä kehittämishankkeita. He olivat tehneet yhteistyötä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa kehittämishankkeiden, harjoittelujaksojen ja opinäytetöiden muodossa etenkin nyt WEntre-projektin aikana. Yrittäjien verkostoitumista pidettiin tärkeänä ja hyvänä asiana, tosin osa yrittäjistä ei osannut selkeästi nimetä, mitä verkostoitumiselta odottivat. Kyselyyn vastanneet yrittäjät mainitsivat hyvinä WEntre-projektin aikaisina yh-

teistyön muotoina opinnäytetöiden tekemiset, tutustumiskäynnit sekä opiskelijoiden opintoihin liittyvät toimeksiannot yrityksissä. Yrittäjät toivoivat hankkeelta myös koulutusta sekä mahdollisuutta löytää hyviä opiskelijoita, joita he kenties voisivat myös palkata myöhemmin työsuhteeseen. (Majala 2007, 33.)

Hyvinvointialan yrittäjien osaaminen koostui tutkimuksen mukaan kolmesta alueesta: henkilökohtaisista yrittäjäystaidoista, liiketoimintaosaamisesta ja ammatillisesta osaamisesta. Henkilökohtaisissa yrittäjäystaidoissa korostuivat yrittäjän tasapainoisuus, luotettavuus, kärsivällisyys, päämäärähakuisuus, hyvä organisointi- ja suunnittelukyky sekä epävarmuuden sietokyky. Voitto ja toimeentulo eivät olleet yrittäjille kovin tärkeitä. Liiketoimintaosaaminen oli käsitteenä yrittäjälle hieman vaikeampi ja tällä alueella markkinoiden tuntemus koettiin tärkeimmäksi. Ammatillista osaamista pidettiin erityisen merkittävänä. Tutkimuksessa yrittäjät nimesivät myös alueita, joilla he kokivat osaamisensa riittämättömäksi. Tällaisia alueita olivat esimerkiksi laatuajattelun luominen, strateginen suunnittelu, talouden suunnittelu ja kustannuslaskenta, johtaminen ja markkinointimateriaalin tuottaminen. (Majala 2007, 37.)

Tutkimusaineiston perusteella Tanja Majala kokosi pro gradu -työhönsä teemoja, joita sosiaali- ja terveysalan yrittäjäystaustatuksen tulisi sisältää. Tulosten perusteella sosiaali- ja terveysalan yrittäjäystaustatuksessa tulee ottaa erityisesti huomioon alan omaleimaisuus. Koulutuksessa tulisi opettaa erityisesti markkinointia ja taloutta (kirjanpitoaidot, liiketoiminnan perusteet, budjetointi, kannattavuus), laatuajattelua ja henkilöstöpolitiikkaa. Tärkeitä aiheita olisivat myös oman alan lainsäädäntö, asiakaslähtöisyys, työyhteisöpsykologia, yrittäjämäinen asenne ja ajanhallinta sekä omien voimavarojen kehittäminen. Opetusmuotoja voisivat olla käytännön harjoittelu, pienryhmätyöskentely, käytännön asiakaspalvelu sekä oikeat toimeksiannot yrityksiltä. (Majala 2007, 38.)

Harjoittelun ja työssäoppimisen merkitystä tulee korostaa, sillä työkokemuksen hankkiminen ennen yrittäjäksi ryhtymistä koetaan tärkeänä. Harjoitteluja tulee suunnata siten, että niiden avulla opiskelija voi tutustua käytännössä erilaisiin yrittäjyyden muotoihin ja toimintamalleihin. Hyvinvointialan yrittäjä luottaa tyypillisesti ammatilliseen osaamiseensa ja saattaa kokea ”bisneksen pyörittämisen” vieraammaksi itselleen. Siksi liiketoimintaosaamiseen tulee erityisesti kiinnittää huomiota koulutuksessa. (Majala 2007, 36.)

Eräs Majalan tutkimukseen osallistunut yrittäjä kommentoi: ”*Olen ehkä liukaa sisar hento valkoinen yrittäjämaailmassa...*” Majala toteaa

tähän lauseeseen ikään kuin kiteytyvän tutkimuksensa tulokset. Haasteena tulevaisuudessa lieneekin se, kuinka hyvinvointialalle saataisiin valittua myös yrittäjyyteen suuntautuvia opiskelijoita niin, että heitä riittäisi kaikkiin koulutusohjelmiin suhteessa alueelliseen tarpeeseen. Toisaalta Majalan tutkimuksen antina on myös se, että yrittäjämäistä toimintaa voi myös oppia koulutuksen aikana. (Majala 2007, 40.)

Pohdinta

Opettajien yrittäjyysosaamisen kehittyminen

Projektin aikana kerätty tieto ja kokemus osoittaa selkeästi sen, että yrittäjyyden näkökulma sosiaali- ja terveystalouden koulutuksessa on tärkeä. Opettajille suunnattu kysely osoitti, että koulutusalan yrittäjyysilmapiiri on muuttunut positiivisempaan suuntaan. Opettajan ja työyhteisön yrittäjämäinen toiminta on tullut näkyvämmäksi ja opiskelijan kannustaminen yrittäjyyteen on lisääntynyt. Suuri osa henkilöstöstä on kiinnostunut kehittämään omia ammatillisia taitojaan hyvinvointiyrittäjyyden aihealueilla, esimerkiksi taloushallinnon, markkinoinnin ja uusien palvelumuotojen kehittämisessä. Tulokset viestittivät myös sitä, että vastaajat suhtautuivat realistisesti yrittäjyyden mahdollisuuksiin sosiaali- ja terveystalouden palvelurakenteita täydentävänä toimintamuotona. Monikaan opettajista ei ollut ottanut huomioon opetuksessaan yrittäjyyden sisältöalueita aiemmin, mutta projektin myötä entistä useampi käsittelee tietoisesti aiheita osana opetustaan. Tämä antaa hyvän lähtökohdan kannustaa yrittäjyyspolulla olevia opiskelijoita yrittäjyyden jatkohaasteisiin ja ottaa vastaan jatkossa uusia yrittäjyydestä kiinnostuneita opiskelijoita sosiaali- ja terveystaloudelle.

Projektin aikana toteutui useita erilaisia yrittäjyyskoulutuksia opettajille. Koulutukset oli suunniteltu opettajille tehdyn kyselyn tulosten perusteella. Kertyneiden kokemusten perusteella opettajien yrittäjyysosaamisen kehittämisessä olisi ollut syytä tehdä selkeä päätös tietyn suppean opettajaryhmän kouluttamisesta laajemmin. Näin yrittäjyysosaaminen olisi taattu pienelle ryhmälle syvällisempänä. Tämän jälkeen heitä olisi voitu käyttää koulutusohjelmissa levittämään tietoa eteenpäin laajemmin opettajakunnalle.

Monien ajankohtaisten koulutuksen kehittämishaasteiden (ECTS-prosessi, OPS-työ) sekä opettajan työn moninaisuuden ja hektisyyden vuoksi opettajien sitoutuminen ja sitouttaminen projektin tavoitteiden suuntaiseen työhön oli haaste projektin aikana. Monet opettajista kokivat ristiriitaa sen suhteen, että heistä yrittäjyyden edistäminen koulutuksessa on tärkeää mutta muitakin heidän työssään tärkeitä asioita oli samanaikaisesti työstettävänä. Tämän vuoksi yrittäjyyspolun toteutus ja arviointi

oli hieman liian harvan opettajan varassa. Projektin aikana tuli selkeitä viestejä siitä, että projektin sisällöt ja tavoitteet eivät kosketa samalla tavoin kaikkia opettajia. Osa opettajista koki projektin itselleen etäiseksi ja ideologisesti ristiriitaiseksi julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon kentässä.

Opetushenkilöstön suhtautuminen hyvinvointipalveluja tuottavaan yritystoimintaan kehittyi projektin aikana positiiviseen suuntaan. Opettajien yhteistyöverkosto on monipuolistunut, sillä moni opettaja teki yhteistyötä yhteistyöyritysten kanssa projektin aikana. Toki aiemminkin sosiaali- ja terveysalan yrityksiä on ollut yhteistyökumppaneina esimerkiksi opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä harjoittelupaikkojen tarjoajina. Projektin aikana yhteistyö hyvinvointialan yritysten kanssa on laajentunut koskemaan useampaa opettajaa ja monipuolisemmin opetusta sekä tutkimus- ja kehittämistyötä. Tulos on hyvä osoitus siitä, että projektin alusta lähtien tietoisesti luotu yritys yhteistyöverkosto on lisännyt opettajien ja yritysten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Kontaktien luominen ei aina ollut kuitenkaan helppoa sekä opettajien että yrittäjien työkiireiden vuoksi ja projektin aikana tapahtuneiden opetushenkilöstön vaihdosten vuoksi. Projektin alussa olisi ehkä pitänyt käyttää enemmän aikaa opettajien ja yrittäjien väliseen yhteistyöhön ja jakaa selkeämmin vastuu- ja tehtäväalueet. Yrittäjyysilmapiirin kehittämiseksi koulutusosalalla tulee kiinnittää myös jatkossa huomioita ja madaltaa niin rakenteellisia kuin asenteellisiakin esteitä kehityksen tieltä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu monialaisuus nähtiin ja tulee nähdä vahvuutena. Suurin osa vastaajista oli tiiviimmän, yli koulutusalarajat ylittävän yhteistyön kannalla.

Sekä opettajien että projektipäällikön vaihtuminen kesken projektin vaikutti projektin etenemiseen. Henkilöstövaihdosten ja lisäysten myötä saatiin uusia näkökulmia ja useampia toimijoita projektin toteuttamiseen. Laajentuneet ja uudelleen kohdennetut opettajaresurssit suuntautuivat pääasiassa sosiaali- ja terveysalalle. Monialainen yhteistyö eri koulutusalojen välillä oli suuri haaste projektin aikana. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmissa yhteistyö opettajien välillä on lisääntynyt ja kehittynyt. Monialaisia opintojaksoja on sekä suunniteltu että toteutettu. Tästä esimerkkinä on monialainen yrittäjyyspaja -opintojakso. Yhteistyö ammattikorkeakoulun eri yksiköiden välillä on jäänyt suunniteltua vähäisemmäksi. Projektin suunnitelmissa oli maininta monialaisen ammattikorkeakoulun opetushenkilöstön resursoinnista. Projektiin nimettyjen ja resursoitujen henkilöiden työkuvioiden muutokset vähensivät heidän roo-

liaan heistä riippumattomista syistä, ja näin ollen sosiaali- ja terveysalan omia opettajia voitiin resursoida enemmän projektin toimintaan. Tämä päätös luonnollisesti vahvisti koulutusalan sisäistä panosta, mutta oli poisionialaisesta yhteistyöstä eri koulutusalojen kesken. Muutosten myötä yhä useampi sosiaali- ja terveysalan opettaja pääsi mukaan projektityöhön. Uusien henkilöiden mukaan tulo vaikutti projektin toteutukseen ja etenemiseen alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti, sillä uuden henkilön perehdyttäminen ja hänen oma perehtymisensä vei aikaa.

Opiskelijan yrittäjyysosaamisen kehittyminen

Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoista koostuvan yrittäjyysryhmän muodostamisessa on onnistuttu kahdesti. Hyvänä käytäntönä on ollut valintakirjeen mukana lähetettävä materiaali ja ilmoittautuminen ryhmään avoimella perustelukirjeellä. Riskinä vain on, että valintakoekirjeen mukana lähtee paljon muutakin tiedotettavaa materiaalia, ja oleellisen informaation hukkuminen on tällöin mahdollista. Tämän vuoksi on ollut tärkeää vielä vierailta kussakin koulutusohjelmassa ja tavata uudet opiskelijat kasvotusten opintojen alussa ja kertoa yrittäjyysryhmästä. Kummallakin kerralla lisäilmoittautumisia on saatu. Tulevaisuudessa kannattaa myös miettiä, miten Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hakijan opas informoi asiasta. Näin koulutukseen hakemassa olevien henkilöiden valikoituminen yrittäjyyteen voisi olla tiedostetumpaa. Informaatio voisi vieläkin tietoisemmin vaikuttaa hakijoiden valintapäätökseen, valikoitumiseen ja hakeutumiseen koulutusosalalle ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Yrittäjyysryhmässä olevat opiskelijat mainitsivat keskeisimmiksi ohjaus- ja tukimuodoiksi yrittäjyyspolulla pilottiryhmän vertaistuen, yrittäjän ja yrittäjyysyhdyshenkilön tuen. Saamaansa tukea opiskelijat arvioivat keskimäärin hyväksi. Tämä tulos on otettu huomioon uuden yrittäjyysryhmän 2007 opintojen suunnittelussa. Heidän yrittäjyyspolkuunsa on sisällytetty ryhmämuotoista opetusta enemmän ja yrittäjyysyhdyshenkilön roolia ohjausresurssina on vahvistettu. Samoin opiskelijoiden toive yrittäjyyspolun rakentamiseksi vahvemmin harjoitteluiden ja vapaasti valittavien opintojen yhteyteen on otettu huomioon. Opintoihin liittyvään harjoitteluun tehtiin ohjeistus yrittäjyysnäkökulman huomioon ottamiseen, jotta opiskelija ja harjoittelua ohjaava henkilöstö pystyvät tietoisemmin sisällyttämään yrittäjyysnäkökulman harjoittelun tavoitteisiin ja sisältöihin.

Opiskelijan yrittäjyysosaamisen tukeminen on kehittynyt hankkeen edetessä käytännön kokemuksen ja opiskelijapalautteiden myötä. Projektin alussa oli tavoitteena saavuttaa opinnoissaan jo loppuvaiheessa olevat opiskelijat, joiden substanssiosaaminen on jo kehittynyt ja erilaisten kehittämistehtävien tekeminen yritysysteistyössä on mahdollista. Nämä loppuvaiheen opiskelijat olivat kuitenkin jo luoneet opiskelunsa tavoitteet, eikä heitä voinut enää motivoida uusiin tavoitteisiin. Tässä vaiheessa tehtiin muutos suunnitelmiin ja luotiin yrittäjyyden pilottiryhmä. Yrittäjyyden pilottiryhmän opiskelijoiden tavoitteiden ja YHOPSin laatimisen suunniteltiin toteutuvan syksyllä 2006 ja alkukeväältä 2007. Aikataulu ei onnistunut suunnitelmien mukaisesti. Pilottiryhmän kokemusten perusteella havaittiin, että opiskelija tarvitsee enemmän aikaa tulevan ammatin, koko opetussuunnitelman ja työllistymismahdollisuuksien hahmottamiseen. Jotta opiskelijoiden ohjaus yrittäjyyspolulla ja YHOPSin teossa olisi jäsentyneempää, YHOPS tekemisen aikataulua oli myöhäistettävä.

Näiden kokemusten pohjalta yrittäjyysryhmän 2007 opiskelijat tulevat opiskelemaan yrittäjyyttä ensimmäisen lukukauden aikana kaikille pakollisissa opinnoissa ja heille suunnatussa Yrittäjyyteen kasvu -opintojaksoissa. Ennen varsinaisen YHOPSin tekoa opiskelijan on suoritettava yrittäjyyteen tutustumistehtävä ja oman oppimisen suunnitelma (oppimissopimus). Näiden tehtävien jälkeen opiskelijat tekevät YHOPSinsa ensimmäisen lukuvuoden lopulla. Tämän jälkeen opiskelijan ohjaaminen vähitellen rakennettujen tavoitteiden suuntaan on toivottavasti jäsentyneempää. Yhteistyö yrityksen, koulun ja opiskelijan välillä pohjautuu opiskelijan, koulutusohjelman ja yrittäjän asettamiin tavoitteisiin.

Yrittäjyyteen kasvun arvioiminen pitkällä aikavälillä opintojen edetessä ja opiskelijan valmistuessa ei ollut tässä projektissa mahdollista, sillä projektin kesto oli kaksi vuotta ja opinnot kestävät kolme ja puoli vuotta. Projektin aikana pystyttiin täten pilotoimaan ja arvioimaan vain tietty osa laaditun yrittäjyyspolun vaiheista. Näin ollen meille ei voinut muodostua käsitystä opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien kokonaisvaltaisesta kehittymisestä yrittäjyyspolun eri vaiheissa. Saimme kuitenkin kokemuksen kautta varmuutta tiettyjen yrittäjyyspolun vaiheiden (lähinnä yrittäjyyspolun alkutaipaleen) toimivuudesta.

Ammattikorkeakoulussa eri koulutusaloilla on ryhdytty keräämään systemaattisesti yrittäjyyden opintojaksoja yhteen. Systemaattisesti kootujen yrittäjyyden opintojen tarjonnan myötä opiskelijoiden ohjaaminen YHOPSia tukeviin opintojaksoihin on helpompaa. Entistä tiiviimpi yhteistyö koulutusalojen välillä on siten tärkeää yrittäjyysopintojen koor-

dinoinnin kannalta. Ammattikorkeakoulun opettajista kootun yrittäjyysvalmennusryhmän myötä tämä koordinointi parantuu.

Yhteistyömalli alueen hyvinvointialan toimijoiden kanssa

Projektin aikana saatiin hyödyllistä kokemusta yhteistyöstä alueen yrittäjien kanssa. Yhteistyön määrä ja sisältö vaihtelivat paljon. Tästä opittiin se, että yhteistyön suunnitelmat on hyvä kirjata tarkkaan jo yhteistyön käynnistyessä ja seurata sekä tarkentaa suunnitelmaa säännöllisin väliajoin. Suunnitelmavaiheessa on hyvä tarkentaa kunkin toimijatahon vastuut ja velvollisuudet. Näin kukin osapuoli (opiskelija, yrittäjä ja ammattikorkeakoulun edustaja) saa selkeämmän käsityksen siitä, mitä yhteistyö edellyttää ja antaa. Tällaiseen suunnitelmaan voidaan myös palata ja tarkentaa sitä, mikäli yhteistyö ei sujukaan odotetulla tavalla tai saa uusia käännteitä ja mahdollisuuksia. Suunnitelman säännöllisen tarkistamisen tulisivin olla vakiintunut käytäntö, sillä joskus yrittäjän tai opiskelijan aikatauluihin saattaa tulla yllättäviä muutoksia tai yhteistyön sisältö ei ole auennut kaikille osapuolille samalla tavalla. WEntre-projektin aikana saadut kokemukset yritys yhteistyöstä antoivat ammattikorkeakoulun edustajille selkeämmän käsityksen yhteistyön mahdollisuuksista ja toimivimmista yhteistyömuodoista.

WEntre-projektin alkuvaiheessa suunniteltiin toimintamuotoa, jossa opiskelujen alkuvaiheessa oleva opiskelija saisi ”kotipesän” yhdestä yrityksestä ja jatkaisi yhteistyötä saman yrityksen kanssa eri muodoissaan opintojen loppuun asti. Tällaista pitkäkestoista yhteistyötä päästiin kokeilemaan vain muutaman opiskelijan kohdalla. Heidän kohdallaan kokeilu osoittautui varsin myönteiseksi ja haasteeksi jääkin jatkaa näitä kokeiluja laajemmin. Jatkossa pitkäkestoisen opiskelijakohtaisen yhteistyön suunnittelu mahdollistuu yritys yhteistyösopimusten kautta.

Hyvinvointialan tutkimus-, kehitys- ja palveluprojektit

Jyväskylän yliopiston taloustieteen opiskelijan Tanja Majalan pro gradu -tutkimus nivoutui WEntre-projektiin onnistuneesti ja antoi arvokasta lisätietoa hankkeelle. Majalan aineistosta nousi yhtenä keskeisenä teemana esiin sosiaali- ja terveystieteen yrittäjien vahva osaaminen omalla toimialallaan, kun taas liiketoimintaosaamisen hallinnassa monet yrittäjät kokivat kehittymisen tarvetta. Tämä vahvisti WEntre-projektin luotua

suuntaviivoja ja liiketoimintaosaamisen vahvempaa nivomista yrittäjyydestä kiinnostuneiden opiskelijoiden opiskelujen sisältöihin.

Projektin aikana syntyi muutamia yrittäjyyden teemaan vahvasti nivoutuneita opinnäytetöitä. Näiden hyvien kokemusten pohjalta opiskelijoita kannustetaan tulevaisuudessa entistä enemmän tekemään opinnäytetöitään yhteistyössä hyvinvointialan yritysten kanssa. Opinnäytetyö mahdollistaa nimittäin huomattavasti laajemman ja perusteellisemmän yrityksen yksilöllisiin tarpeisiin kohdistuvan kehitystyön kuin muut, pienemmät toimeksiannot. Parhaassa tapauksessa opiskelija yhdistää opintoihin liittyvän harjoittelun yrityksessä ja opinnäytetyön yhteen niin, että kumpikin tukevat toisiaan.

Projektin toiveena oli myös ylemmän AMK-tutkinnon opiskelijoiden sekä muiden aikuisopiskelijoiden opinnäytetöiden synnyttäminen yhteistyöyrityksiin, mutta näitä ei vielä projektin aikana käynnistynyt. Ylemmän AMK-tutkinnon opiskelijalla lähtökohdat kehittämistyön käynnistämiseksi ovat huomattavasti paremmat kuin alempaa tutkintoa suorittavalla opiskelijalla, sillä hänelle on ehtinyt kertyä työelämässä ammatillista osaamista jo usean vuoden ajan. Haasteena onkin, miten ammattikorkeakoulu pystyy tulevaisuudessa parhaiten vastaamaan aikuisopiskelijoiden tarpeisiin, jotta he kokisivat yrittäjyyteen liittyvät opinnäytetyöt varteenotettavana mahdollisuutena oman ammatillisen kehittymisen tukena. WEntre-projektin loppuaikoina aikuisopiskelijoiden kiinnostus projektiin näyttikin vähitellen kasvavan, joten yhteistyön laajentamiselle on hyvät edellytykset olemassa.

Vaikka yllä mainitut näkökulmat ovatkin positiivisia ja rohkaisevia, niin kehittämistä yrittäjyyden saralle jää hankkeen jälkeenkin. Moni opettajista kokee vielä ohjaus- ja toimintatavoissa selkiinnyttämisen tarvetta. Opiskelijoiden sitoutumista ja aktiivisuutta tulee edelleen kehittää ja ottaa huomioon heidän yksilölliset tarpeensa ja tavoitteensa yrittäjyyden kehittymisessä. Tutoropettajien rooli on tärkeä. Lisäksi tutoropettajan tulee ottaa huomioon alan yrittäjät ja heidän tarpeensa opetuksen sisällöissä ja toteutustavoissa. Opetushenkilöstön on myös seurattava aktiivisesti, mitä ammattikorkeakoulussa kaikkienensa tapahtuu yrittäjyysnäkökulmassa. Yksi esimerkki tästä on tulevan esihautomotoiminnan integroiminen osaksi yrittäjyyspainotteista opetusta. Uudet haasteet haastavat myös opettajia uudelleen tarkastelemaan omaa rooliaan ja tehtäväkuvaansa. Yrittäjyyspolulla olevien opiskelijoiden tukeminen ja kannustaminen sekä ohjaus vaativat opettajilta entistä enemmän siirtymistä kohti ajatusta opettajasta valmentajaksi. Tehtäväkuvan muutos edellyttää heit-

täytymistä osin tuntemattomaankin pois totutusta opettajan roolista ja tehtävästä. Samoin opettajalla tulee olla rohkeampi työote ja hänen tulee antaa yrittäjyyspolulla oleville opiskelijoille lisää vastuuta omasta oppimisestaan sekä tavoitteiden suuntaisesta työskentelytavasta aidoissa yrittäjyyden oppimisympäristöissä. Opettajan tulee myös hakea vastauksia ja tukea muilta ammattikorkeakoulun koulutusalojen opettajilta moniammatillisuuden turvaamiseksi ja ohjata opiskelijoita työskentelemään ennakkoluulottomammin muiden koulutusalojen opiskelijoiden kanssa. Kehitteillä oleva esihautomotoiminta antaa tähän haasteeseen oivan mahdollisuuden. Yrittäjyyden kehittymistä sosiaali- ja terveystalalla ei voida tarkastella vain oman koulutusalan näkökulmasta. Osa yrittäjänä toimimisesta tarvittavasta osaamisesta löytyy muiden koulutusalojen opetustarjonnasta ja asiantuntemuksesta. Kuitenkin on muistettava, että yrittäjän työ samoin kuin ammatin kelpoisuusvaatimukset edellyttävät vahvaa sosiaali- ja terveystalalan osaamista.

Koko ammattikorkeakoulun yhteinen yrittäjyysvalmennus, jonka tavoitteena on luoda toimintamalli yrittäjyyden esihautomotoiminnalle, käynnistyi keväällä 2007 ja etenee syksyn 2007 aikana päättyen vuoden loppuun mennessä. Tuolloin täsmentyy sekä opettajien että opiskelijoiden rooli yrittäjyyden esihautomossa sekä kunkin koulutusalan omien substanssialueiden hyödyntäminen esihautomotoiminnassa. WEntre-projektin aikana saatuja kokemuksia on voitu hyödyntää jo alkaneessa esihautomotoiminnan suunnittelutyössä.

Oppimisympäristö

Yhtenä projektin tavoitteena oli yrittäjyyspolun ja yrittäjyyttä tukevan oppimisympäristön luominen. Yrittäjyyspolun ja oppimisympäristöjen arvioiminen kokonaisuudessaan onnistuu vasta, kun saamme ensimmäiset pilottiryhmän opiskelijat ohjattua polullaan alusta loppuun. Tämä vaihe ajoittuu keväälle 2010. Toki saamme ennen tätä ajankohtaa vaihteittain tärkeää kokemusperäistä tietoa polun eri osa-alueista ja niiden toimivuudesta.

Uusien oppimisympäristöjen kehittäminen projektin aikana oli vaativa tehtävä. Ammattikorkeakoulun pedagogisen strategian kehittäminen ja kompetenssipohjaisen opetussuunnitelmatyön aloittaminen ajoittuivat projektin kanssa samaan aikaan. Myös yrittäjyysopintojen kehittäminen yhdessä yrittäjyyden esihautomotoiminnan kehittämisen kanssa eteni projektin kanssa rinta rinnan. Esihautomotoiminta käynnistyy pro-

jektin lopulla, joten projektissa ei voitu hyödyntää sen tuomia oppimisympäristöjä ja monialaista yhteistyötä koko ammattikorkeakoulussa. Tämän kaiken kehittämistyön aikataulujen ja päätösten ja ammattikorkeakoulun johdon linjauksien odottaminen teki projektissa tehtävien strategisten päätösten toimeenpanon hankalaksi ja hidastutti osaltaan hankkeessa tehtäviä linjauksia tai päätöksiä. Projektin loppuvaiheessa yrittäjyysopinnojen asema selkiytyi koko ammattikorkeakouluun valitun yhteisen yrittäjyyskompetenssin myötä. Kompetenssityön jatkuessa on uuden opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä tarpeen tarkastella jo toimivia yrittäjyyspolun opintojaksoja ja niiden sisältöjä suhteessa uusiin laajempiin opintokokonaisuuksiin.

Projektin aikana rakennetun yrittäjyyspolun ja yrittäjyyttä tukevan oppimisympäristön integroiminen vielä tehokkaammin opetukseen jatkuu opetussuunnitelmatyön yhteydessä. Yhteistyötä projektissa toimivien yrittäjien kanssa jatketaan projektin aikana hyväksi todettujen toimintamallien sekä uusien yhdessä sovittavien periaatteiden mukaisesti. Myös uusien oppimisympäristöjen kehittäminen projektin jälkeen jatkuu. Suunnitelmissa olevan osuuskunnan perustamisen myötä rakentuu uusi oppimisympäristö, jossa opiskelijat saavat todellisen kokemuksen yrittäjämäisestä työotteesta saaden vastuuta oman työn markkinoinnista, toteutuksesta, arvioinnista ja hinnoittelusta. Mikäli asia etenee, on opettajan roolia tarkennettava ja kehitettävä tämän suuntaisesti.

Monialainen ammattikorkeakoulu pystyy tarjoamaan erilaisia sisältöjä ja opintomahdollisuuksia opiskelijoiden YHOPSin tavoitteiden saavuttamiseen. Huomiota tulisi jatkossa kiinnittää yrittäjyysopinnojen sisältölliseen kehittämiseen eri koulutusalojen kesken ja niistä informoimiseen opiskelijoille ja tutoropettajille. Nyt tarjonta on ollut osin hajanaista, eikä tarvittavia opintojakson ajoitus- ja sisältötietoja ole löydettävissä samasta osoitteesta sähköisestä opinto-oppaasta. Olisi toivottavaa, että esimerkiksi vapaasti valittaviin opintoihin soveltuvat yrittäjyysopinnot näkyisivät kompetenssipohjaisena luettelona ja olisivat helposti löydettävissä.

Lähteet

Lähteet

ARENEn yrittäjyysstrategia 2007. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENEn julkaisuja. Viitattu 10.9.2007. *www.arena.fi/*, tietopankki, toiminta, ARENEn yrittäjyysstrategia 2007.

Back, J. 2004. Yrittäjyys perusterveydenhuollossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2004:9.

Horppu, C. 2006. Yrittäjyyspolku – mahdollisuus opiskelijalle, haaste opettajalle. Projektityö. Tampere: Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka. 2005. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Valmistunut 18.4.2005. Julkaisematon materiaali.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia 2007–2009. 2006. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Valmistunut 18.12.2006. Julkaisematon materiaali.

Karvonen, E. & Kurunsaari, M. 1994. Kuntoutusalan koulutusyksikön fysioterapian palvelutoimintaprojekti. Jyväskylä: Keski-Suomen terveydenhuolto-oppilaitos. Keski-Suomen terveydenhuolto-oppilaitoksen julkaisusarja A1.

Kautonen, M., Marttila, L., Niemonen, H. & von Bell, K. 2003. Yritysten ja ammattikorkeakoulujen T&K-yhteistyö. Ammattikorkeakoulut alueellisessa innovaatiojärjestelmässä: koulutuksen ja työelämänverkottumisen mallit, osaprojekti III. Työelämän tutkimuskeskus. Tampereen yliopisto: Työraportteja 69/2004.

Keski-Suomen maakuntaohjelma vuosille 2003–2006: toteuttamisosa: rahoitusosa. 2003. Jyväskylä: Keski-Suomen liitto.

Keski-Suomen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2007–2008. 2005. Jyväskylä: Keski-Suomen Liitto. Keski-Suomen liiton julkaisuja A2.

Keski-Suomen sosiaali- ja terveystoimen palvelustrategia. 2004. Jyväskylä: Keski-Suomen Liitto.

- Koiranen, M. & Pohjansaari, T.1995. Sisäinen yrittäjyys, Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Tampere. Konetuumat Oy.
- Korhonen, H. 2005. Keski-Suomen hyvinvointistrategia. Jyväskylä: Keski-Suomen Liitto. Keski-Suomen liiton julkaisuja B 141.
- Kotila, H. (toim.). 2006. Opettajana ammattikorkeakoulussa. Helia- ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Edita.
- Kunta- ja palvelurakennemuutostushanke. n.d. Keski-Suomen liiton sivusto. Viitattu 10.9.2007. http://www.keskisuomi.fi/fin/edunvalvonta_ ja_ kansainvalisyys/kunta_ ja_ seutuyhteistyo/kunta_ ja_ palvelurakennehanke/?id=152
- Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. WSOY: Porvoo
- Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) 2006, Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampere: Tampereen yliopiston laitosten julkaisut.
- L 733/1992. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta. Säädös valtion säädöstietopankin Finlexin sivustolla. Viitattu 20.8.2007. <http://www.finlex.fi.lainsaadanto>, ajantasainen lainsaadanto.
- Leskinen, P.-L. 2000. Yrittäjyyttä etsimässä – kokemuksia ja ajatuksia yrittäjyyskasvatuksesta. Helsinki: Edita.
- Luukas, U. 2007. Yrittäjyysvalmennuksen esittelymateriaali (käsikirjoitus)
- Majala, T. 2007. Osaamisen tunnistamisen kautta kohti yrittäjyyskasvatusta. Sovellusympäristönä hyvinvointiyrittäjyys. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, taloustieteen tiedekunta.
- Remes, L.2003. Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Reseach 213. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lähteet

Remes, L. 2005. Yrittäjyysopettajan syventävä oppimateriaali. Akateeminen yrittäjäkoulu -sivusto. Viitattu 7.9.2007 http://www.yrittajakoulu.com/yrittajyyden_oppia/dokumentit/preview.asp?docID=192&clsID=31#

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Yrityssanoma Oy, Järvenpää

Ristimäki, K. 1998. Yrittäjyyskasvatus Kokkolan kouluissa. Tutkimus opettajien yrittäjyysasenteista ja -arvoista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 7/1998.

Tenhunen, L. 2006. Yrittäminen sosiaali- ja terveysalalla. Yrityssanoma Oy, Järvenpää

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2005–2008. 2004. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2004:2.

Vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa. 2003. Bryssel. Euroopan yhteisöjen komissio.

Volk, R. & Laukkanen, T. 2007. Palvelusetelin käyttö kunnissa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:38.

Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2004. 2007. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva. Helsinki: Stakes.

Yksityiset terveyspalvelut. 2007. Sosiaali- ja terveysalan kehittämissivuston Stakesin julkaisemia tilastotietoja. Sivut julkaistu 31.1.2006, päivitetty 15.2.2007. Viitattu 4.9.2007 <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Terveyspalvelut/yksityisetterveyspalvelut.htm>

Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. 2004. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18.

Litteet

LIITE 1. WEntre -projektin projektiryhmä

Projektiryhmän alkuperäinen kokoonpano:

- Mirja Immonen, koulutuspäällikkö, JAMK/SOTE
- Kari Miettunen, projekti-insinööri, JAMK/TELI
- Anne Mäntysaari, yrittäjyyden lehtori, JAMK/LITA
- Eila Partanen, lehtori, JAMK/MARATA
- Vesa Kuhanen, lehtori, JAMK/SOTE
- Pirkko Hautala, projektipäällikkö, JAMK/SOTE

LIITE 2. WEntre -projektin ohjausryhmä

Projektin ohjausryhmän kokoonpano:

Jykes Oy

- Löfgren Mareena, Hyvinvointialan kehittäjä, 1.9.2005–22.2.2006 ja 1.8.2007
- Vesterinen, Riikka, Hyvinvointialan kehittäjä, 23.2.2006–31.7.2007

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

- Immonen, Mirja, koulutuspäällikkö, JAMK/SOTE
- Pernu Pertti, liiketalouden koulutuspäällikkö, JAMK/LITA
- Siistonen Matti, Hyvinvointiteknologian koulutusvastaava, JAMK/TELI,
- Hautala Pirkko (1.9.2005–31.7.2006, projektipäällikkö, siht. (ei varsinainen jäsen) JAMK/SOTE
- Tanttu Anja (1.8.2006–), projektipäällikkö, siht. (ei varsinainen jäsen) JAMK/SOTE
- Koistinen Terhi, fysioterapeuttipiskelija, JAMK/SOTE

Jyväskylän kaupunki

- Nakari Maija, suunnittelupäällikkö, Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut

Jyväskylän maalaiskunta

- Kortelainen Risto, sosiaalijohtaja, Jyväskylän maalaiskunta

Keski-Suomen yrittäjät ry

- Krogerus Kaarina, Hoitola Kaarina Krogerus, Keski-Suomen yrittäjien edustaja

Länsi-Suomen Lääninhallitus

- Nättinen Jukka, ylitarkastaja, Länsi-Suomen lääninhallituksen valvoja

Yrittäjien edustajat

- Jukarainen, Janne, Yrittäjä, Päiväkoti Aarresaari
- Nieminen, Tarja, Yrittäjä, Jyväskylän toimintaterapia Oy

LIITE 3. WEntre -projektin yhteistyöyritykset

1(3)

WEntre-projektin yhteistyöyritykset

Hoitotyö

Ruusakoti Oy
 Norolantie 2, 40250 Palokka
 Puh. 014 610 660
 Yhteyshenkilö: Raija Ruusala, puh. 0400 739 650
 Sähköposti: raija.ruusala@ruusakoti.inet.fi tai raija.ruusala@pp.inet.fi
 www.personal.inet.fi/palvelu/ruusakoti/

Hyvän Olon Piste
 Kilpisenkatu 9, 40100 Jyväskylä
 Puh. 014 610 640
 Yhteyshenkilö: Milla Kuparinen, puh. 040 524 0246
 Sähköposti: milla.kuparinen@hyvanolonpiste.com
 http://www.hyvanolonpiste.com

Emeliina-koti
 Piimäsilantie140, 41930 Kuuhu
 Puhelin: 0405486406
 Yhteyshenkilö: Tuula Helkala
 S-posti: emeliina.koti@luukku.com

Terveyspalvelu Visita
 Kivääritehtaankatu 9, 40100 Jyväskylä
 Puh. 014 631 959
 Yhteyshenkilö: Maarit Venäläinen, puh. 040 747 7705
 Sähköposti: terveyspalvelu@visita.fi

Hammaslääkäriasema DenSens
 Kansakoulukatu 1, 40100 Jyväskylä
 Puhelin: 014 214219
 Yhteyshenkilö: Sari Mäki
 S-posti: sari.maki@densens.fi

Kuntoutus

Jyväskylän toimintaterapia
 Jokivarren terapiatalo
 Jokivarrentie 8, 40520 Jyväskylä
 Puh. 014 616413
 Sähköposti: tarja.nieminen@toi.fi
 Yhteyshenkilö: Tarja Nieminen, puh. 0400 640 901

Sepän terapiapaja
 Kyllikinkatu 1, 40100 Jyväskylä
 Puh. 014 262 482
 Yhteyshenkilö: Päivi Raitanen, puh. 014 262 482
 Sähköposti: paivi.raitanen@pp.inet.fi

Jyväskylän fysioterapia
Väinönkatu 30, 40100 Jyväskylä
puhelin 014-215 125
Yhteyshenkilö: Jari Rautiainen, puh. 0400-641 068
sähköposti vastaanotto@jyvaskylanfysioterapia.fi

Fysio Center Antikainen & Hiekkavirta
Taitoniekantie 9, 40740 Jyväskylä
GSM: 050-3470737
Yhteyshenkilö: Susanna Antikainen

ELE-Fysioterapia / Eeva-Liisa Ervasti
Gummeruksenkatu 11 A 3, 40100 Jyväskylä
Puhelin: 050-5676037
S-posti: ele.ervasti@ppt.nic.fi

Palokan Lääkintävoimistelu
Kauppakuja 3, 40270 Palokka
Puh. 014-3782480
Yhteyshenkilö: Timo Pänkäläinen
etunimi.sukunimi@medica.fi

Sosiaaliala

Aarresaari päiväkodit
Toritie 22, 40520 Jyväskylä
Puh. 014 625 775
Yhteyshenkilö: Janne Jukarainen, puh. 045 670 7790
Sähköposti. piraatti@saunalahti.fi
www. aarresaari.info

Päiväkoti Aurinkoinen
Korpumäentie 6, 40270 Palokka
Puh. 014 3783 601
Yhteyshenkilö: Rauno Hänninen, puh. 0400 323 559
Sähköposti: rauno.hanninen@paivakotiaurinkoinen.com
www. paivakotiaurinkoinen.com

Perhekoti Chris ja Lea Tedder
Vihtavuorentie 9, 41330 Vihtavuori
Puh. 014 372 1580
Yhteyshenkilö: Chris Tedder, puh. 014 372 1580
Sähköposti: chris.tedder@gmail.com

Jyvässeudun perhekodit Oy / Haukanhovin perhekoti
Matinmäentie 598, 41120 PUUPPOLA
Puh. 014 3101 005
Yhteyshenkilö: Tahvo Anttila, puh. 014 310 1005
Sähköposti:haukanhovi@kolumbus.fi

LIITE 3. WEntre -projektin yhteistyöyritykset

3(3)

<http://www.kolumbus.fi/jyperhe/>
Pienkoti Aura
Pirttimäentie 25, 40520 Jyväskylä
puh. 040 8290112
Yhteyshenkilö: Marjo Panttila
marjopanttila.pienkotiaura@kanetti.fi

LIITE 4. Opettajien alkukysely yrittäjyydestä

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala

1(4)

OPETTAJIEN NÄKEMYKSET YRITTÄJYYDESTÄ – KARTOITUSLOMAKE

(Tulokset kyselystä julkaistaan Soten Intrassa marraskuussa 2005 ja huomioidaan Soten Hyvinvointiyrittäjyyden edistämishankkeessa)

6.10.2005

Täydennä vastaus tai rastita/ymyröi mieleisesi vastausvaihtoehto

A. TAUSTATIEDOT

1. Työskenteletkö pääasiassa

Kuntoutuksen koulutusohjelmassa _____

Hoitotyön koulutusohjelmassa _____

Sosiaalialan koulutusohjelmassa _____

Kehittämisyksikössä _____

2. Sukupuolesi: nainen: _____ mies _____

3. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt JAMKissa? _____ vuotta

4. Jos työskentelet opettajana, kuinka monta vuotta tästä opettajana

_____ vuotta

5. Oletko työskennellyt yrityksessä (ei JAMK) Kyllä ___ (___ vuotta) En ___

6. Oletko toiminut yrittäjänä? Kyllä ___ (___ vuotta) En ___

7. Onko perheessäs/lähisukulaisissasi yrittäjiä? Kyllä ___ Ei ___

8. Oletko kiinnostunut hyvinvointialan yrittäjyysvalmiuksien kehittämisestä

omassa työssäsi? Kyllä ___ En ___ En osaa sanoa ___

9. Onko sinulla yrittäjyyteen/yrittäjyyden opettamiseen liittyvää koulutusta?

Ei _____

Kyllä _____ Mitä? Milloin? Opintojen laajuus?

B. OMA ASENNE HYVINVOINTIALAN YRITTÄJYYTEEN

10. Kerro muutamalla sanalla mitä hyvinvointiyrittäjyys mielestäsi on

---

---

11. Kuvaile hyvinvointiyrittäjyyden mahdollisuuksia

LIITE 4. Opettajien alkukysely yrittäjyydestä

2(4)

C. OMA KOKEMUS JA KOULUTUSTARVE HYVINVOINTIALAN YRITTÄJYYTEEN**12. Oletko ottanut henkilökohtaisesti yhteyttä hyvinvointialan yrittäjään työssäsi vuoden 2005 aikana?**

en _____
 kyllä _____, mitä yhteydenotto/otot koski/vat:

---

13. Kuvaa lyhyesti millaiseksi olet kokenut yhteistyön yrittäjien kanssa?

---

14. Tarvitsetko yrittäjyyteen liittyvää koulutusta ja/tai valmennusta?

En tarvitse lainkaan 1 2 3 4 5 Erittäin paljon
 Miksi?

Mihin aihealueisiin?

D. NÄKEMYS YRITTÄJYYSVALMIUKSIEN OPETUKSESTA**15. Miten yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen voisi näkyä opetuksen toteutuksessa opiskelijoilla? (voit valita useammankin vaihtoehdon alta)**

- a) yritysvierailuina _____
- b) käytännön esimerkkien (caset) esille tuominen kontaktiopetuksessa _____
- c) opinnäytetöiden aiheina _____
- d) erilaisten asiakkaiden ja yritysten toimeksiantojen toteuttamisena _____
- e) ohjattuna/tuettuna yritystoimintana (vrt. Tiimiakatemia malli) _____
- f) harjoitteluna yrityksessä _____
- g) jokin muu toteutus, mikä? _____

16. Käsitteletkö omassa opetuksessasi yrittäjyyttä sisällöllisesti tai opetusmenetelmällisesti?

en ___ kyllä _____

17. Jos vastasit ed. kysymykseen kyllä, kerro missä opintojaksoissa ja miten toteutat

---

LIITE 4. Opettajien alkukysely yrittäjyydestä

3(4)

18. Arvioi numeerisesti asteikolla (1 – 5) millaiset valmiudet koulutusohjelmasi antaa opiskelijalle seuraaviin yrittäjyyden osa-alueisiin?

Arviointiasteikko: heikot = 1, vähäiset = 2, kohtalaiset = 3, hyvät = 4, erinomaiset = 5	
	Arviosi (1 – 5)
Perustiedot yrityksen perustamisesta	
Johtaminen ja hallinto	
Taloushallinto	
Yritysjuridiikka	
Kokemus liiketoiminnasta	
Yritysviestintä	
Asiakaspalvelu	
Markkinointi	
Projektityöskentelyvalmiudet	
Suhdeverkoston luominen, kontaktit	
Usko omaan ammattitaitoon	
Itsenäinen ajattelu	
Luovuus ja innovaatiot	

19. Kuinka tarpeellisena näet sen, että yrittäjyyden mahdollisuutta kehitetään nykyistä enemmän yhteistyössä JAMKin eri koulutusalojen kesken?

täysin tarpeetonta _____ jokseenkin tarpeetonta _____
melko tarpeellista _____ erittäin tarpeellista _____

20. Miten tärkeänä pidät, että yrittäjyysnäkökulma näkyy Sote-alan opetussuunnitelmissa?

En lainkaan tärkeänä 1 2 3 4 5 Erittäin tärkeänä

21. Miten tärkeänä pidät yrittäjyysnäkökulman huomioimista/esille tuomista omassa opetuksessasi?

En lainkaan tärkeänä 1 2 3 4 5 Erittäin tärkeänä

22. Koulutusalan yrittäjyysilmapiiri mielestäni....

Ei tue opettajan/ohjaajan yrittäjämäistä toimintaa 1 2 3 4 5 Tukee opettajan/ohjaajan yrittäjämäistä toimintaa

Ei tue työyhteisön yrittäjämäistä toimintaa 1 2 3 4 5 Tukee työyhteisön yrittäjämäistä toimintaa

Ei kannusta opiskelijaa yrittäjyyteen 1 2 3 4 5 Kannustaa opiskelijaa yrittäjyyteen

LIITE 4. Opettajien alkukysely yrittäjyydestä

4(4)

Sana on vapaa!

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

1(7)

SOTEn pilottiryhmän kokemukset ja toiveet yrittäjyyspolusta

Tämän kyselyn tavoitteena on kerätä tietoa SOTEn pilottiryhmän kokemuksista yrittäjyyspolun alkutaipaleelta ja jatkotoiveista. Vastauksesi perusteella voimme koulutuslalla (SOTE) miettiä jatkotoimenpiteitä millä voimme kehittää yrittäjyyspolulla olevien opiskelijoiden opintoja opiskelijoita paremmin palveleviksi.

Jatkokysely pilottiryhmälle tehdään myöhemmässä yrittäjyyspolun vaiheessa, jolloin kokemukseen pohjautuvaa tietoa on kertynyt enemmän (arvioitu ajankohta syksy 2007).

Ole ystävällinen ja vastaa seuraaviin kysymyksiin. Mielipiteesi ilmaiseminen on tärkeää - ole siis rehellinen vastatessasi. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

A. TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli:

- nainen
 mies

2. Ikä:

- alle 20 vuotta
 20 - 30 vuotta
 31 - 40 vuotta
 yli 40 vuotta

3. Mikä on koulutusohjelmasi Sotella?

- hoitotyön koulutusohjelmat
 kuntoutuksen koulutusohjelmat
 sosiaalialan koulutusohjelma

4. Aikaisempi ammattikoulutus

- ei
 on

5. Jos vastasit kysymyksessä 4 "ON", mikä on aiempi ammattikoulutus ja tutkinnon valmistumisvuosi?

---

6. Työkokemus

- ei työkokemusta
 työkokemus julkiselta sektorilta

LIITE 5. Pilotiryhmän opiskelijoiden alkukysely

2(7)

- kolmannelta (järjestökenttä) sektorilta
 yksityissektorilta

7. Kuinka monta vuotta sinulla on työkokemusta (käytä vastatessasi numeroarvoa)?

---

8. Minulla on olemassa jo nyt idea tai suunnitelma oman yritystoiminnan käynnistämiseksi tutkintoni suorittamisen jälkeen (heti tai joidenkin vuosien viiveellä).

- kyllä
 ei

9. Toimiiko joku perheenjäsesi tai lähisukulaisesi yrittäjänä nykyään tai onko toiminut aiemmin?

- ei toimi/ole toiminut
 toimii

10. Oletko itse toiminut yrittäjänä?

- en
 kyllä
 perheyrietyksessä
 alle 2 vuotta
 yli 2 vuotta
 omassa yrityksessä
 alle 2 vuotta
 yli 2 vuotta

B. MIELIKUVAT YRITTÄJYYDESTÄ

Millaisia mielikuvia sinulla on hyvinvointialan (hv-alan) yrittäjyydestä?

1. Yrittäjänä voin vaikuttaa työhön liittyviin asioihin enemmän kuin palkkatyössä

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
☐	☐	☐	☐

2. Hyvinvointialan yrittäjyys on kasvava ala

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
☐	☐	☐	☐

3. Voisin ryhtyä yrittäjäksi jossakin urani vaiheessa

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

3(7)

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
( )	( )	( )	( )

4. Voisin kuvitella työllistyväni yritykseen

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
( )	( )	( )	( )

5. Yrittäjänä voi itse päättää työaikansa

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
( )	( )	( )	( )

6. Yrityksen perustaminen on helppoa

Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
( )	( )	( )	( )

C. YRITTÄJÄOMINAISUUDET

Onko sinusta yrittäjäksi? Yrityksiä ja yrittäjiä on monenlaisia. Yrityksen toimintaympäristöstä, koosta, toimialasta yms. riippuu paljon, mitä ominaisuuksia yrittäjältä kulloinkin vaaditaan. Yrittäjäominaisuuksista ja yrittäjäpersoonasta ei ole olemassa mitään ehdotonta luetteloa. Seuraaviin väittämiin on kerätty kirjallisuudessa useimmin esitettyjä yrittäjälle tärkeitä ominaisuuksia. Arvioi rehellisesti, löytyykö sinulta näitä yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksia ja toimintatapoja.

1. Olen luova

( ) kyllä
( ) en

2. Kehittelen mielelläni uusia ideoita

( ) kyllä
( ) en

3. Luotan ja uskon omiin kykyihini

( ) kyllä

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

4(7)

en

4. Kestän hyvin epävarmuutta

kyllä
 en

5. Näen erilaisia mahdollisuuksia kehittää itseäni

kyllä
 en

6. Innostun helposti asioista

kyllä
 en

7. Osaan innostaa muita

kyllä
 en

8. Tartun tehokkaasti toimeen

kyllä
 en

9. Olen oma-aloitteinen

kyllä
 en

10. Olen kilpailuhaluinen

kyllä
 en

11. Minulla on hyvä terveys

kyllä
 ei

12. Pystyn tekemään nopeita päätöksiä

kyllä
 en

13. Olen valmis pitkiin työpäiviin, jopa ilman vapaapäiviä ja lomiam

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

5(7)

- kyllä
- en

14. Olen jäämäkkä ja luotettava

- kyllä
- en

15. Tulen hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa

- kyllä
- en

16. Olen hyvä järjestelemään asioita

- kyllä
- en

17. Otan mielelläni vastaan haasteita

- kyllä
- en

18. En stressaannu kovankaan työpaineen alla

- kyllä
- en

19. Työn itsenäisyys ja haasteellisuus ovat minulle palkkaakin tärkeämpiä

- kyllä
- ei

20. Minulla on jonkin alan hyvä osaaminen, ammattitaito

- kyllä
- ei

21. Läheiseni kannustavat ja tukevat minua

- kyllä
- ei

22. Olen hyvä suunnittelemaan ja tekemään vaihtoehtoisia suunnitelmia

- kyllä
- en

23. Talouteni on kunnossa ja olen valmis taloudellisiin riskeihin

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

6(7)

- kyllä
 ei

24. Vastoinkäymiset on tehty voitettaviksi

- kyllä
 ei

25. Haluan toimia asiakaslähtöisesti

- kyllä
 en

D. OMIEEN YRITTÄJYYSVALMIUKSIESI KEHITTÄMINEN OPISKELIJANA**1. Minkä opintojen puitteissa olet kiinnostunut yrittäjyysvalmiuksiesi kehittämiseen?**

- vapaasti valittavissa opinnoissa
 pakollisissa ammattiopinnoissa, joissa yrittäjyyspolun opintoja
 harjoittelusta hyvinvointialan yrityksessä
 valinnaisissa ammattiopinnoissa
 tekemällä opinnäytetyön (suunnattu hyvinvointialan yrityksen toimintaan)
 Jokin muu tapa, mikä? _____

2. Miten omien yrittäjyysvalmiuksiesi kehittäminen voisi näkyä opetuksen toteutuksessa? Laita vaihtoehdot omasta näkökulmasta tärkeysjärjestykseen käyttämällä numerointia: 1 = tärkein tapa, 2 = toiseksi tärkein, 3 = kolmanneksi tärkein tapa,....8 = vähiten tärkein tapa.

yritysvierailuina	_____
käytännön esimerkkien (caset) esille tuominen	_____
kontaktiopetuksessa	_____
opinnäytetöiden aiheina	_____
erilaisten asiakkaiden ja yritysten toimeksiantojen	_____
toteuttamisena	_____
ohjattuna/tuettuna yritystoimintana (vrt.	_____
Tiimiakatemia malli)	_____
harjoitteluna yrityksessä	_____
omana yritystoimintana koululla	_____
yrittäjien omana panoksena opetuksessa	_____

3. Mitä mahdollisuuksia sinulle opiskelijana Soten yrittäjyyspolku voi tarjota? Vastaa ytimekkäästi muutamalla lauseella.

_____

_____

_____

E. OPETTAJUUS JA OHJAUS YRITTÄJYYSPOJULLA**1. Millainen on mielestäsi hyvä opettaja, joka toimii kanssasi yrittäjyyspojulla?**

LIITE 5. Pilottiryhmän opiskelijoiden alkukysely

7(7)

---

2. Millaista ohjausta koet tarvitsevasi koulun (sote) ja opettajien taholta yrittäjyyspolullasi. Valitse KOLME (3) mielestäsi keskeisintä ohjausmuotoa, jotka parhaiten palvelevat ohjaustarpeitasi.

- internetin (R5) kautta tapahtuva ohjaus
- kahdenkeskinen yksilötapaaminen
- oman tutoropettajan ohjaus ja tuki
- koulutusohjelmasi yrittäjyysyhdyshenkilön ohjaus ja tuki
- WEntren ohjausajan (2 tuntia/vko) hyödyntäminen
- pilottiryhmän jäsenten yhteiset tapaamiset (vertaistuki)
- yrittäjien taholta tuleva tuki ja ohjaus (ns. "kummiyritykset")
- Jokin muu tapa, mikä? _____

3. Miten tärkeänä pidät, että yrittäjyysnäkökulma näkyy Sote-alan opetussuunnitelmissa ja opetuksessa ”läpäisyperiaatteella”?

en lainkaan tärkeänä	ei kovin tärkeänä	jokseenkin tärkeänä	erittäin tärkeänä
( )	( )	( )	( )

4. Kuinka tarpeellisena näet sen, että yrittäjyyteen kehittymisen mahdollisuuksia suunnitellaan nykyistä enemmän yhteistyössä JAMKin eri koulutusalojen opiskelijoiden kesken?

- ( ) täysin tarpeetonta
- ( ) jokseenkin tarpeetonta
- ( ) melko tarpeellista
- ( ) erittäin tarpeellista

5. Arvioi asteikolla millainen on koulutusalan (Sote) yrittäjyysilmapiiri....

ei tue yrittäjämäistä toimintaa	( )	( )	( )	( )	tukee yrittäjämäistä toimintaa
( )	( )	( )	( )	( )	( )

6. Arvioi asteikolla millainen on koulutusalan (Sote) yrittäjyysilmapiiri....

ei kannusta opiskelijaa yrittäjämäiseen toimintaan	( )	( )	( )	( )	kannustaa opiskelijaa yrittäjämäiseen toimintaan
( )	( )	( )	( )	( )	( )

Mitä muuta haluat tuoda julki asiasta. Sana on vapaa.

LIITE 6. Yrittäjyyden henkilökohtainen opintosuunnitelma (YHOPS)

1(3)

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN YRITTÄJYYSPOLITIikka

”Yrittäjyys on yksi suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnin ja kehityksen kulmakivistä. Yhteiskunnan rakennemuutos tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia uusien yritysten perustamiseen esimerkiksi hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Yrittäjyyspolitiikassa määritettävillä yrittäjyyden edistämisen keinoilla vaikutetaan siihen, että **sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys voi toteutua kaikilla ammattikorkeakoulun tehtäväalueilla, jokaisella koulutusosalalla ja kaikissa koulutusohjelmissä.**

Kaikilla halukkailla ammattikorkeakoulun opiskelijoilla on oikeus laatia omaa yrittäjyyspolkua tukeva ja vahvistava HOPS riippumatta koulutusohjelmasta. Koulutuspäälliköiden ja tutoropettajien velvollisuutena on avustaa ja tukea opiskelijaa yrittäjyyspainotteisen HOPS:in laadinnassa sekä varmistaa, että opiskelija voi valita ja sisällyttää tutkintonsa ammatillisiin opintoihinsa **riittävästi yrittäjyyttä tukevia opintoja** tarvittaessa myös muista koulutusohjelmissä.”

Yrittäjyys-HOPS: Suunnitelmani yrittäjyysvalmiuksieni kehittämiseen

Opiskelijan nimi: _____ Ryhmä: _____

Yrittäjyysosaamisen kehittämiseen liittyvät tavoitteeni:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Keinoni saavuttaa asettamani tavoitteet:

1. Soten yhteiset opinnot

Miten edistät yrittäjyysvalmiuksiasi seuraavissa kaikille soten opiskelijoille suunnatuissa opintojaksoissa:

Opintojakso	Arvioitu suoritusajankoh- ta	Suunnitelma miten opintojaksossa yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen näyttyy?

Hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen –projekti on ESR-rahoitteinen ja toteutetaan ajalla

1.9.2005 - 30.10.2007 (Länsi-Suomen lääninhallituksen opetusministeriön hallinnonalan kansallisiin varoin osarahoittama projekti.)

Annamme mielellämme lisätietoa: projektipäällikkö Anja Tantu, puh. 040 756 3662 ja lehtori Vesa Kuhanen, puh. 040 526 3604 sähköposti: etunimi.sukunimi@jypoly.fi

LIITE 6. Yrittäjyyden henkilökohtainen opintosuunnitelma (YHOPS)

2(3)

2. Valinnaiset opinnot

Suunnitellut opintojaksot (täydennä tarvittaessa, huomio myös muiden koulutusalojen tarjonta)	Arvioitu suoritusajankoh- ta	Suunnitelma miten opintojaksossa yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen näyttyy?

3. Harjoittelu

”Työharjoitteluja suunnataan ja ohjataan siten, että niiden avulla yrittäjyyteen suuntautuva opiskelija voi tutustua käytännössä erilaisiin yrittäjyyden muotoihin ja toimintamalleihin.” (Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka)

Harjoittelupaikan yrityksen nimi: _____

Suunniteltu harjoittelu	Arvioitu ajankohta	Suunnitelma miten opintojaksossa yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen näyttyy?

4. Ammatilliset ja valinnaiset ammattiopinnot

Suunnitellut opinnot	Arvioitu ajankohta	Suunnitelma miten opintojaksossa yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen näyttyy?

Hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen –projekti on ESR-rahoitteinen ja toteutetaan ajalla 1.9.2005 - 30.10.2007 (Länsi-Suomen lääninhallituksen opetusministeriön hallinnonalan kansallisin varoin osarahoittama projekti.)
 Annamme mielellämme lisätietoa: projektipäällikkö Anja Tantu, puh. 040 756 3662 ja lehtori Vesa Kuhanen, puh. 040 526 3604 sähköpostit: etunimi.sukunimi@jypoly.fi

LIITE 6. Yrittäjyyden henkilökohtainen opintosuunnitelma (YHOPS)

3(3)

Liite 6. Yrittäjyyden henkilökohtainen opintosuunnitelma (YHOPS)

--	--	--

5. Opinnäytetyö

”Yrittäjyyteen liittyvää tutkimus- ja kehitystyötä toteutetaan opinnäytetöiden sekä erilaisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla. Yrittäjyyden alueella toteutettavien kehittämishankkeiden tavoitteena on edistää alueellista yrittäjyyttä.” (Jyväskylän ammattikorkeakoulun yrittäjyyspolitiikka)

Yritys, johon teen opinnäytetyöni: _____

_____

Opinnäytetyön aihe: _____

_____

Yhteistyökumppanit: _____

_____

6. Muut vaihtoehdot

_____

_____

Pvm ___ / ___ 200___

Opettajatutor _____ Opiskelija: _____

Pvm ___ / ___ 200___

Opettajatutor _____ Opiskelija: _____

Pvm ___ / ___ 200___

Opettajatutor _____ Opiskelija: _____

Hyvinvointiyrittäjyyden edistäminen –projekti on ESR-rahoitteinen ja toteutetaan ajalla 1.9.2005 - 30.10.2007 (Länsi-Suomen lääninhallituksen opetusministeriön hallinnonalan kansallisin varoin osarahoittama projekti.)

Annamme mielellämme lisätietoa: projektipäällikkö Anja Tanntu, puh. 040 756 3662 ja lehtori Vesa Kuhanen, puh. 040 526 3604 sähköpostit: etunimi.sukunimi@jypoly.fi

LIITE 7. Yritysten toimeksiannot

1(6)

Wentre -projektin yhteistyöyritysten toimeksiantolomake

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelija/ryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintopisteet yhteensä / opiske- lija	opintopisteiden kokonais-määrä /työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Päiväkoti Aurinkoinen	Lapsen oman kehon hahmottamiseen liittyvät harjoitteet, motoriset valmiudet, käytännön ideat.	Toimintaterapeuttiopiskelija t. opintojaksoilla: Lapsen toiminnan arviointi ja tukeminen	syksyllä 2006	Lapsen toiminnan arviointi ja tukeminen - opintojakso,	yht. 1.op, toteuttamassa useita opiskeilijoita	6 op	Jaana Ritsiä ja Maija Jylhä
Päiväkoti Aurinkoinen	Terveystietoa lapsille	Toteutetaan lasten ja nuorten hoitotyöhön suuntautuvien opiskelijoiden kanssa	keväät 2007	ammattilliset opinnot	6 op	6 op	Irene Hartikainen, Sirpa Tuomi ja Katri Huuskola
Päiväkoti aurinkoinen	Liikuntaleikkipaketti eskarilaisille	Ft opiskelijat (4)	keväät -06	ammattilliset opinnot: liikunnan didaktiikka	2op	8 op	Maija Jylhä
Päiväkoti aurinkoinen	Motoristen taitojen manuaali	Ft-opiskelijat (2), toimintaterapeutti opiskelija	kesä.07	Monialainen yrittäjyyspaja	3x3 op	9 op	Petra Leppäharju-Lipitsä, Kari Miettunen, Vesa Kuhnhan
Päiväkoti Aurinkoinen	Hammashoidon tietopaketti lapsille, eri ikäisille yhdessä henkilöstön kanssa	Suuhygienisti opiskelija	syksy 2006		3 op	3 op	Rajja Iivonen
Päiväkoti Aurinkoinen	6-vuotiaiden lasten Leikin havainnointi ja raportointi	Ft-opiskelijat (3)	syksy 2006	Leikki ja liikunta lapsen kehitt. tukijana	2 op x3	6 op	Jaana Ritsiä ja Sirpa Tuomi
Päiväkoti Aurinkoinen	Ryönnimisrata 1-2 vuotiaille lapsille.	Fysiterapian opiskelijat (3 opisk.)	Kevät 2006	ammattilliset opinnot: liikunnan didaktiikka	1,5 op x3	3 op.	Maija Jylhä
Hyvän olon piste	Päiväkeskustoiminnan markkinointi "avoimet ovet" -	(opetusharjoittelija, Sote)	keväät/kesä 2006	Opettaja-opiskelija harjoittelu			Oittinen Pirikko. (opiskelijaharjoittelija Tampereen Yliopisto
Hyvän olon piste	Asiakasyytyväisyyskyselyn tulosten analysointi ja kehittämistarpeiden esilletuonti	Hoitotyön opiskelija	keväät 2006	Johtaminen ja laadunhallinta	3 op	3 op	Kovanen Tuija
Hyvän olon piste	Huomioita asiakkaiden hallinnasta	Liiketalouden opiskelijat	keväät 2006	ammattil. opinnot	2 op x2	14 op	Anne Mäntysaari

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelijaryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintopisteet yhteensä / opintopisteet	opintopisteiden kokonais-määrä /työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Hyvän olon piste	Helmiukuussa 2006 toteutetun asiakastytyöväisyysskyselyn yksityiskohtainen analysointi.	Liiketalouden opiskelijat	toteutunut syksy 2006	perusopinnot	2 op. X 15	30 op.	Niilo Kuokkanen
Hyvän Olon Piste	jalkahoitoasiakkaille asiakasrekisterin, -kirjeen ja mainosjulisteen laatminen	Hoitotyön opiskelijat (4 opisk.)	Kevät 2006	yritystäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	6x3 op	18 op.	Petra leppäharju-Lipitsä
Hyvän Olon Piste	asiakaskirjeen laadinta	Hoitotyön opiskelijat (4 opisk.)	Kevät 2006	yritystäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	4x3 op	12 op.	Petra leppäharju-Lipitsä
Hyvän Olon Piste	jalkahoitoasiakkaille asiakasrekisterin, -kirjeen ja mainosjulisteen laatminen	Hoitotyön opiskelijat (4 opisk.)	Kevät 2006	yritystäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	4x3op	12 op.	Petra leppäharju-Lipitsä
Jyväskylän toimintaterapia	Koulutustilaisuuden (10-4) järjestely (ideointi, suunnittelu) yhdessä Tarjan kanssa	(opetusharjoittelija, Sote)	kevät 2006	opettaja-opiskelija harjoittelu Tampereen Yliopistolle			Oittinen Pirkko, (opiskelijaharjoittelija)
Jyväskylän toimintaterapia	www-sivujen teko	Monialaisen yritystäjyyspajan opiskelijat: toimintaterapian opiskelija ja Tietotekniikan opiskelija	kevät 2006	vapaasti valittavat opinnot	4op +5 op	9 op	Vesa Kuhanen
Jyväskylän toimintaterapia:	kuntoutuksuunnitelmat + mitkä lait ohjaavat toimintaa- selkokielen materiaalin työstäminen	Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opiskelijat	joulukuu 2006	ammattilliset perusopinnot: Yritystäjyys ja palveluiden tuottaminen –opintojaksola	3 op x3	9 op	Petra Leppäharju-Lipitsä ja Vesa Kuhanen
Jyväskylän toimintaterapia/ Tarja Nieminen	Sähköinen asiakas-tietorekisteri;	Tikon opiskelijat (4 hengen projekt)	kevät 2007	projektitöö	15 op. X 4	60 op.	Niko Kiviahho, lehtori/ Tiko

LIITE 7. Yritysten toimeksiannot

3(6)

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelija/ryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintopisteet yhteensä/opiskelija	opintopisteiden kokonais-määrä/työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Jyväskylän toimintaterapia oy	Anviointipaketin tuotteistaminen	Toimintaterapian opiskelijat	syksy 2006	Lapsen toiminnan arviointi ja tukeminen opintojaksolla	1 op. X 2	2 op.	Jaana Ritsilä
Jyväskylän toimintaterapia:	Lapsen arviointipaketti (ADHD) - tuotteistus	Kuntoutusohjauksalan, - sosiaalialanopiskelijat	kevät 2007	vapaasti valittavat opinnot: Monialainen yrittäjyyspaja	5 op x3	15 op	Kari Miettunen
Jyväskylän toimintaterapia oy	ADHD-lapsille suunnatun arviointipaketin tuotteistaminen	Toimintaterapia opiskelijat (2 opisk.)	syksy 2006	Opinmäytyö	15 op x2	30 op.	Jaana Ritsilä ja Kari Miettunen
Jyväskylän toimintaterapia oy	Opinmäytyö	Toimintaterapian opiskelija	Toteutunut keväällä 2006		15 op	15 op.	Jaana Ritsilä
Jyväskylän toimintaterapia Oy	vaativien tilanteiden hallinta toimintaterapiassa selvitystyö	Hoitotyön opiskelijat (6 opisk.)	kevät 2006	yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	3 op x6	18 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä
Jyväskylän toimintaterapia oy	Tutustumispäivät toimintaterapeutin työhön	Toimintaterapia opiskelijat: Marika Kellokumpu ja Satu Linnamo	Toteutunut syksyllä 2006	Toimintaterapia opintojaksolla	½ op x2	1 op.	Jaana Ritsilä
Haukanhovin perhekoti	ensispuokoulutuspäivän suunnittelu ja toteutus	Hoitotyön opiskelijat (6 opisk.)	kevät 2006	yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	4x3 op	12 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä
Haukanhovin perhekoti	Nuorten palveluiden tarkastelu	2 toimintaterapia opiskelijaa	kesä 07	yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	4 op x2	8 op	Petra Leppäharju-Lipitsä, Kari Miettunen, Vesa Kuhanen
Päiväkoti Aarresaari:	Kuokkalan alueen liikuntapahtuma	Fysioterapia opiskelijat (2 opisk.)	kevät 2007	Opinmäytyö	15 op x2	30 op	Maija Jylhä
Päiväkoti Aarresaari	Soveltavan liikunnan iltapäivä	Fysioterapiaopiskelijat (3 opisk.)	toteutunut kevät -06	ammattilliset opinnot: soveltava liikunta osa 2	1,5 op	1,5 op	Maija Jylhä

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelija/ryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintoasteet yhteensä /opiskelija	opintopisteiden kokonaismäärä/työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Aaresaaren päiväkot:	Pikkujoulutapahtuman suunnittelu - ideavaihe	Sosionomi opiskelijat (3) (Soten pilottryhmän opiskelijoita)	joulukuu 2006	ammattilliset perusopinnot: Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen -opintojaksolla	3 op x3	9 op	Vesa Kuhanen
Aaresaaren päiväkoti	6-vuotiaiden lasten leikin havainnointi ja raportointi	Fysioterapia opiskelijat (2)	syksy/2006	Leikki ja liikunta lapsen kehittäjäksi	2 op x2	4 op	Jaana Ritsiä ja Sirpa Tuomi
Terveyspalvelu Visita	Yrityksen näkyväsi tekeminen ja markkinointisuunnitelman teko	Monialaisen yrittäjyyspajan opiskelijat (3): Matkailu, ravitsemus ja talous (Marata) Tekniikka ja liikenne (Teli) ja Liiketalous (Lita)	elokuu 2006	vapaaasti välittävät opinnot: Monialainen yrittäjyyspaja		9 op	Kari Miettunen (Teli)
Terveyspalvelu Visita	Uusien työturvessasiakkaiden saaminen yritykseen (materiaalitutointi ja markkinointi)	Monialaisen yrittäjyyspajan opiskelijat: Sosiaali- ja terveysalan opiskelijat (SOT) (2 opisk.)	tammikuu 2007	vapaaasti välittävät opinnot: Monialainen yrittäjyyspaja	5 op x2	10 op	Petra Leppäharju-Lipitsä
Terveyspalvelu Visita	sähköisen asiakaspalautekyselyn luominen yrityksen nettisivuille	Hoitotyön opiskelijat (6 opisk.)	Kevät 2006	Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	3 op x6	18 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä
Ruusakoti	Ruokalistan suunnittelu ja reseptiikan laatiminen ravintosisältolaskelmat ja ravintosuositukset	Maratan ja Soten opiskelijat (soveltuu terveyden edistämisen teemaan)	syksy 2006	ammattil. opinnot		10	Emmi Mertanen (Marata) + Soten edustaja
Ruusakoti	Toimintaympäristön /Pihaympäristön esteettömyys- ja toimivuuskartoitus ja kehittämistoimenpiteet	Sosionomi opiskelijat (4 opisk.)	toteutunut lokakuu 2006	ammattil. opinnot, Toimiva asuin- ja palveluympäristö opintojakso	6 op (1,5 op kukin)	6 op.	Vesa Kuhanen
Ruusakoti	asiakaspalautekysely asukkailla ja omaisille	Suuhygienisti (AMK): Soten pilottryhmäisiä (4)	joulukuu 2006	ammattil. perusopinnot Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen -opintojaksolla	3 op x4	12 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä ja Vesa Kuhanen
Ruusakoti	Toiminnan analyysi	Toimintaterapiaopiskelijat (2 op/opisk.)	keväät 2005		2 op x2	4 op.	Jaana Ritsiä

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelija/ryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintopisteet yhteensä/opiskelija	opintopisteiden kokonaismäärä /työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Ruusakoti	Virkistävän joulutuokio asukkailla. Tilaisuuden suunnittelu ja koordinointi	Fysioterapia (AMK) opiskelijat (4). Soten pilotteerimalliset	Joulukuu 2006	tyrättäjä ja palveluiden tuottaminen 3 op opintojakso	3 op x4	12 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä ja Vesa Kuhanen
Ruusakoti	Liikuntatuokioiden mallien suunnittelu ja ohjaus henkilökunnan käyttöön	Fysioterapian opiskelijat (2 opisk.)	keväät 2007	ammattilliset opinnot: soveltava liikunta osa 1 ja perustoitin-tojen fysioterapia	4 op (2 x 2op)	4 op.	Maija Jylhä ja Johanna Vaha
Ruusakoti	Liikuntatuokioiden ohjaus asiakkaille	Fysioterapian opiskelija (16 opisk.)	Kevät 2007	ammattilliset opinnot: soveltava liikunta osa 1	4op	20	Maija Jylhä
Keski-Suomen Liikuntafysio Oy	"Kadonneet" asiakkaat ja katoamisen ennaltaehkäisy	Liiketalouden opiskelijat	keväät 2006	ammattill. opinnot	2 op x3	8 op. (4x2 op)	Anne Mäntysaari
Keski-Suomen Liikuntafysio Oy	Miten kehittää asiakastietojen ylläpitoa?	Liiketalouden opiskelijat	keväät 2006	ammattill. opinnot	2 op x4	8 op. (4x2 op)	Anne Mäntysaari
Keski-Suomen Liikuntafysio Oy	Vuosien 2002 - 2006 aikana kerätyn asiakaspalautteen analysointi	Liiketalouden opiskelijat	Syysy 2006	perusopinnot	2 op x 10	20 op.	Nillo Kuokkanen
Päiväkoti Majakka	Soveltavan liikunnan iltapäivä	Fysioterapian opiskelijat (3)	syysy 2006	ammattilliset opinnot: soveltava liikunta osa 2	1,5 op	3 op.	Maija Jylhä
Päiväkoti Aarrelaiva, Laukaa	Soveltavan liikunnan iltapäivä	Fysioterapian opiskelijat (3)	toteutunut syysy 2006	ammattilliset opinnot: soveltava liikunta osa 2	1,5 op	1,5 op.	Maija Jylhä
Sepän terapiapaja	Tutustumispäivät toimintaterapeutin työhön	Toimintaterapia opiskelija	syysy/ä 2006	Toimintaterapia opintojaksolla	1/2 op	0,5	Jaana Ritsilä

6(6)

LIITE 7. Yritysten toimeksiannot

Yrityksen nimi	Mistä toimeksiannosta on kyse?	Toimeksiannon toteuttaa (opiskelija/ryhmä)	Toteutunut	Opintojakso, johon sisältyy	Opintopisteet yhteensä / opiskelija	Opintopisteiden kokonaismäärä / työ	Vastuu-opettajan nimi ja yhteystieto
Sepän terapiapaja	asiakkaana olevien perheiden haastattelu (tarvekartoitus)	Hoitotyön opiskelijat (6 opisk.)	Kevät 2006	Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen opintojakso	3 op x 6	18 op	
Emellina-koti,	lyhyt esite paikasta ja avointen ovien päivän suunnittelu ja toteutus	Toimintaterapia (AMK) opiskelijat (5 opisk.)	joukokuu 2006	Yrittäjyys ja palveluiden tuottaminen - opintojaksolla	3 op x 5	15 op.	Petra Leppäharju-Lipitsä ja Vesa Kuhanen
WEntre-yrittäjien tapaamiseen 29.3.	tekevät toimeksiantojen pohjalta työtä	Litan 23 opiskelijaa / 1 op		"Kannattava asiakkuus" - kurssin puitteissa	1 op x 23	23 op.	
						yhteensä 540 op	

LIITE 8. Opiskelijan projektiraportti

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ POLYTECHNIC

Opintojakson nimi:

PROJEKTIRAPORTTI Nro 1

Projektin nimi:	Projektinnumero:
Ryhmän jäsenet:	Projektitunnus:

Tärkeimmät tapahtumat raportointivälillä 8.5 - syyskuu 2007

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

ID	Tehtävä	vko	Toukokuu				Kesäkuu				Heinäkuu	Elokuu				
			19	20	21	22	23	24	25	26	27 - 30	31	32	33	34	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																

Poikkeamat suunnitelmaan / ongelmat ja niiden syyt	Korjaus- / toimenpide-ehdotukset
--	----------------------------------

Potentiaaliset riskit ja ongelmat ja niiden syyt sekä muut huomioitavat asiat

LIITE 9. Kirje yrittäjyysryhmään hakemisesta

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TIEDOTE YRITTÄJYYSVALMIUKSIEN KEHITTÄMISMAHDOLLISUUKSISTA OPINNOISSASI

Onnittelut opiskelupaikkasi johdosta!

Ammattikorkeakoulumme sosiaali- ja terveysalalla **yrittäjyys** on yksi neljästä painopistealueestamme. Sinulla on **halutessasi mahdollisuus painottaa** opintojasi yrittäjyysosaamistasi kehittäviksi.

Yrittäjyys sosiaali- ja terveysalalla

Sosiaali- ja terveysalan (=hyvinvointialan) yrittäjyys tarjoaa jo nyt ja etenkin tulevaisuudessa runsaasti mahdollisuuksia toimia alan toimijana ja kehittäjänä. Yrittäjyys on asetettu painopisteeksi niin kansallisella, paikallisella kuin ammattikorkeakoulummekin tasolla.

Mitä mahdollisuuksia sinulla on kasvaa yrittäjyyteen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa?

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla on 1.9.2005 alkanut EU-rahoitteinen **Hyvinvointiyrittäjyyden edistämisprojekti, WEntre (<http://wentre.jypoly.fi>)**. Projektin päätavoitteena on luoda sosiaali- ja terveysalan opintoihin **yrittäjyyspolku**, jossa polun valinneet opiskelijat voivat kehittää yrittäjyysosaamistaan oman henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa mukaisesti. Yrittäjyyspolulla opiskelu ei lisää opintojen määrää, vaan yrittäjyysosaamista kehittävät opinnot nivELYTÄVÄT suunnitellusti muihin oman koulutusohjelmasi opintoihin.

Kiinnostaako sinua yrittäjyys – tulisitko mukaan pilottiryhmään?

WEntre-projektiin liittyen elokuussa 2006 aloitavista uusista sosiaali- ja terveysalan opiskelijoista valitaan moniammatillinen 25 opiskelijan ryhmä, jotka suorittavat tiettyjä yrittäjyysosaamista tukevia opintoja omana pilottiryhmään. Suurimman osan tutkintoon kuuluvista opinnoista ryhmään osallistuvat opiskelijat suorittavat oman koulutusohjelmansa opiskelijoiden kanssa yhdessä.

Tarjoamme sinulle mahdollisuuden kehittää omia yrittäjyysvalmiuksiasi oman henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti. Saat erityisosaamista yrittäjämaiseen toimintaan oman mielenkiintosi ja tarpeitteesi mukaisesti. Myös ammattikorkeakoulumme muiden koulutusalojen (esimerkiksi liiketalouden, tekniikan ja liikenteen sekä majoitus-, ravitsemis- ja talousalan) tietyt yrittäjyyttä tukevat opinnot ovat käytettävissäsi tutkintosi osana. Ura-suunnitelmassasi voit ajatella tulevaisuudessa työskenteleväsi yksityisessä hyvinvointialan yrityksessä toisen palveluksessa tai kenties jossakin ammattiurasi vaiheessa myös yrittäjänä. Yrittäjyysopinnoista on hyötyä työskennellessäsi julkisella sektorilla tai erilaisissa projekteissa esimerkiksi uudenlaisten toimintatapojen kehittäjänä.

Miten sinä voit päästä mukaan pilottiryhmään?

Jos haluat sitoutua yrittäjyysosaamista tukevan tutkinnon suorittamiseen, **kuvaa lyhyesti** (max. kaksi sivua) ja **vapaamuotoisesti omaa kiinnostustasi** sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyteen. Kuvauksestasi tulisi tulla ilmi se, miksi olet kiinnostunut tekemään yrittäjyyspainotteisen oman alan ammattikorkeakoulututkinnon. **Palauta kirjoituksesi samalla, kun palautat lomakkeen opiskelupaikan vastaanottamisesta 4.8.2006 klo 16.15 mennessä.** WEntre-projektin projektipäällikkö ja eri koulutusohjelmien yrittäjyysyhteyshenkilöt valitsevat elokuussa kuvausten perusteella moniammatillisen hoitotyön, fysioterapian, toimintaterapian, kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun sekä sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijoista koostuvan 25 opiskelijan pilottiryhmän. Valintapäätös lähetetään kaikille kuvauksen kirjoittaneille viikolla 33.

Halutessasi **lisätietoja** yrittäjyyshankkeestamme tai muusta yrittäjyyspainotteisiin opintoihin liittyen, **voit soittaa** WEntre-projektin projektipäällikölle Anja Tantulle **maanantaina 24.7.2006 klo 13 - 16 ja tiistaina 1.8.2006 klo 9 - 15 puh. 040 756 3662.**

LIITE 10. Yrittäjyyteen kasvu opintojakso

Koodi:	SZZ70320
Nimi:	Yrittäjyyteen kasvu
Opintopisteet:	3 op
Tyyppi:	Vapaasti valittavat opinnot
Kohderyhmä/Taso	AMK-tutkinto
Suosittelava opintovuosi:	Koko opintojen ajan
Edeltävä osaaminen:	-
Osaamistavoite:	Opiskelija muodostaa käsityksen sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyden merkityksestä palvelutuotannossa nyt ja tulevaisuudessa moniammatillista vertaisryhmää hyödyntäen. Hän osaa laatia omien yrittäjyyspainotteisten opintojensa ja kokemustensa pohjalta opintojen etenemistä tukevan henkilökohtaisen yrittäjyyden opiskelusuunnitelman (yHOPS) sekä opintojensa ja kokemuksensa pohjalta yrittäjyyden portfolion. Lisäksi hän kykenee arvioimaan yrittäjyysosaamistaan ja kehittymistarpeitaan siinä. Opiskelija hahmottaa koko Jamkin ja sen yhteistyökumppanien tarjoamat mahdollisuudet omien yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen.
Sisältö:	Opiskelijan yrittäjyysosaamisen tukeminen säännöllisen ryhmä- ja yksilöohjauksen avulla. Opiskelija työstää yHOPSinsa koko opintojen ajalle tarkentaen sitä opiskelun edetessä ja omien tavoitteiden tarkentuessa. Opiskelija työstää yrittäjyyden portfoliota koko opintojensa ajan. Ryhmän- ja yksilöohjauksen sisällöt määräytyvät kunkin opiskeluryhmän tavoitteiden suuntaisesti.
Suosittelava materiaali:	Yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjyyteen liittyvä ajankohtainen materiaali sovitaan opintojakson yhteydessä.
Toteutustavat:	Ryhmätapaamiset, yksilölliset tehtävät yrittäjyyteen kasvun tukemiseksi, yHOPSin työstäminen (2.lukukauden aikana) ja yrittäjyyden portfolion työstäminen koko opintojen ajan
Arviointi:	Ryhmätapaamisissa aktiivinen läsnäolo, ryhmän toiminnan arviointi ja portfolion hyväksytyt suoritukset.
Suoritukset:	YHOPSin laatiminen ja päivittäminen sekä yrittäjyyden portfolio.
Arviointiasteikko:	Hyväksytyt- hylätty
Vastuhenkilö:	Anja Tanttu
Toteutuskieli:	Suomi
Lisätiedot:	-

LIITE 11. Yrittäjyyteen tutustuminen -tehtävä

ZZPA0100 Ura ja ammatillinen kehittyminen opintojakson erillinen tehtävä yrittäjyysryhmän jäsenille (tehtävä korvaa opintojakson yrittäjyysosion 4h ja on osa SZZ70320 Yrittäjyyteen kasvu opintojakso)

Hyvinvointialan yrittäjyyteen tutustuminen

Tehtävä:

Tutustukaa 2-3 hengen ryhmissä oman alan yrittäjän työhön ja yrityksen toimintaan.

Selvittäkää haastatteleamalla yrittäjää ja mahdollisia työntekijöitä

- yrityksen koko, henkilöstömäärä ja asiakunnan koko
- mikä on yrityksen tarkoitus/liikeidea?
- mitä ominaisuuksia yrittäjä tarvitsee työssään?
- miten ja miksi yrittäjä on aloittanut liiketoiminnan?
- ketä ovat yrityksen asiakkaat ja mistä he tulevat?
- ohjeita hyvinvointiyrittäjyyden opiskeluun, mitä taitoja kannattaa erityisesti huomioida ja harjaannuttaa
- jne oman kiinnostuksen mukaan

Aikataulu:

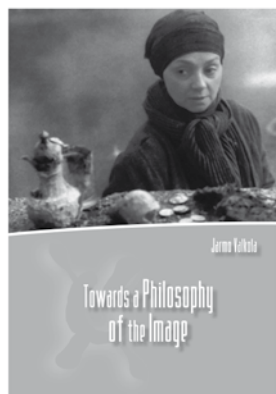
- haastattelu viikkojen 36-37 aikana
- raportti (max. 3-4 sivua) yrityksen kuvaus ja haastattelun tulokset
- työn palautus R5 verkkopohjaan 17.9.2007

Esitys:

- yrittäjyyteen kasvu opintojakson aikana syyskuussa 2007 erikseen sovittuna ajankohtana.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun
Julkaisuja

Myynti ja jakelu

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

www.jamk.fi/kirjasto

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 020 743 8100
Faksi (014) 449 9700
Sähköposti: jamk@jamk.fi

Kulttuuriala

School of Cultural Studies

Liiketalous

School of Business Administration

Tekniikka ja liikenne

School of Engineering and Technology

Informaatioteknologian instituutti

School of Information Technology

Luonnonvarainstituutti

Institute of Natural Resources

Sosiaali- ja terveysala

School of Health and Social Studies

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

School of Tourism and Services Management

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Teacher Education College